راتلونکی

اسلامي نظام به څنګه وي؟

مشر به يې څوک وي؟

څنګه به غوره کېږي؟

حکمتیار

راتلونکی

اسلامي نظام به څنګه وي؟

مشر به ئې څوک وي؟

څنګه به غوره کېږي؟

حکمتيار

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه

د اسلامي نظام په اړه څو ابتدايي پوښتني چي له هر مسلمان او غیر مسلمان سره شته؛ دا دي:

- مشر به ئې څوک وي؟ مواصفات به ئې څه وي؟ د چا له لوري او د څومره مودې لپاره به غوره کېږي؟ صلاحیتونه ئې کوم، مسئولیتونه ئې کوم او امتیازات ئې کوم دي؟
- د عزل موجبات ئې کوم دي؟ د عزلولو صلاحیت ئې چا ته سپارل شوی؟ که خلک هغه د مشرۍ وړ ونه مومي او عزلول ئې وغواړي څنګه به ئې عزلوي، څوک به ئې د عزلولو پرېکړه کوي؟
- آیا په دې نظام کي شوری شته که نه؟ شوری به څنګه جوړېږي؟ غړي به ئې د چا له لوري غوره کېږي؟ دا شوری د ولس استازیتوب کوي که غړي ئې د مشر مشاورین دي چي په خپله خوښه ئې غوره کوي؟ آیا د شوری پرېکړې ملزمي دي او مشر د هغوی په وړاندي مکلف دئ او مخالفت ئې نشي کولی؟ که ئې پرېکړې غیرملزمي دي او د مشر توافق او

خوښي ته پرېښودل شوې؟

- آيا په اسلامي نظام کي انتخابات شته؟ آيا انتخابات د بيعت بديل ګڼلی شو؟ آيا مشر د عام بيعت له لاري ټاکل کېږي که هغه د خواصو له لوري او له نورو لارو غوره کېږي او عام ولس له هغه سره په بيعت کولو مکلف دئ؟
- آيا د زور او ځواک په کارولو سره قدرت ترلاسه کول جائز دي؟ آيا په زور قدرت ته رسېدلی واکمن شرعي امير ګڼلی شو؟ آيا د ده اطاعت واجب دئ او مخالفت ئې ناروا؟

دا پوښتني بايد ځواب شي، ټول هغه خلک بايد دې پوښتنو ته واحد ځواب ولري چي په افغانستان کي د يوه واقعي اسلامي نظام قائمول ئې د ژوند او جهاد ستره موخه او هدف دئ. دغو پوښتنو ته د ځواب په موخه د حزب اسلامي له لوري د اسلامي دولت اساسي قانون خپور شو او په هغه کي دغو پوښتنو ته په ايجاز او اختصار سره ځواب وويل شو، د اساسي قانون ترڅنګ د (کوم اساسي قانون د منلو وړ دئ؛ د طالبانو که د اوسني حکومت؟) په نامه يوه وړه رساله هم خپره شوه؛ د دې لپاره چي د دغو قوانينو هغو برخو ته د افغان خدای پال ولس توجه معطوف کړو چي هم له اسلام سره مغايرت لري او هم د روان بحران د ختمولو په ځای مزيد ستونزي راولاړوي. انتظار دا وو چي طالبان او د کابل چارواکي به عکس العمل ښيي او د دې رسالې مضبوطو او پر قرآن او سنت ولاړو دلائلو ته به د ځواب موندلو هڅه کوي، د کابل چارواکو او د دوی بهرنيو حاميانو خو وويل چي له مخالفينو سره په دې شرط خبري کېدی شي چي د دولت

اساسي قانون ومني، وسله تسليم کړي او له جګړې لاس واخلي او د طالبانو له لوري نږدې يو کال وروسته يوه رساله خپره شوه چې د ښاغلي ليکوال مستعار نوم ئې محمدايوب همدرد دئ، ويل کېږي چې د طالبانو د اساسي قانون مسوده هم د ده له لوري ليکل شوې، نو ځکه له هغه د دفاع لپاره ئې د دې رسالې د ليکلو زحمت هم قبول کړی. ما په شوق سره پرانيسته، په دې موخه چې وګورم طالبان د خپل اساسي قانون له هغو برخو څنګه دفاع کوي چې نيوکې پرې کېږي او د قرآن او سنت خلاف ګڼل کېږي. که څه هم ځينو خلکو ته په دې موضوع بحث له وخته مخکې برېښي او ځيني ئې د اختلاف باعث ګڼي خو حقيقت دا دئ چې دا بحث د اوس مهال تر ټولو ضروري او مهم بحث دئ، ترڅو چې د هېواد د راتلونکي اسلامي نظام د څرنګوالي په اړه د ټولو مؤثرو اړخونو او لږ تر لږه د مجاهدينو توافق نه وي راغلی نه يووالی او وحدت راتلی شي او نه د احتمالي نښتو او منازعاتو مخه نيول کېدی شي. په داسي حال کي چې د کابل د امريکايي حکومت چارواکي او د دوی بهرني حاميان وايي چې د دولت له مخالفينو سره په هغه صورت کي خبري کېدی شي چې اساسي قانون ومني او طالبان هم له خلکو غواړي چې د دوی اساسي قانون ومني او د دوی مشر د شرعي او دائم العمر امير په توګه قبول کړي؛ څنګه کولی شو پر دې موضوع بحث غيرضروري وګڼو او پر دغو اساسي مسائلو سترګي پټې کړو او ترې تېر شو؟!! دا ډېر مناسب او د وخت له غوښتنو سره مطابق کار وو چې د حزب اسلامي له لوري د اسلامي دولت اساسي قانون ولس ته وړاندي شو، افغان ولس ته په عامه توګه او مجاهدينو ته په خاصه توګه ضروري دي چې په

دې اړه واضح موقف غوره کړي، دا ځکه چې نه یوازې د روان جنګ پایلې په دې موضوع پورې تړلې دي بلکه د دوی او د هېواد راتلونکی او برخلیک ورپورې تړلی دئ. د همدې لپاره د اسلامي دولت د اساسي قانون او د طالبانو او اوسني حکومت د قوانینو تر منځ د مقایسې په توګه هغه رساله خپره شوه، په کار وه چې موافق او مخالف لوري پر دې موضوع داسې ژورې څېړنې کړې وی چې په ترڅ کې ئې د یوه واقعي، جامع او پر قرآن او سنت مبتني اساسي قانون رامنځته کېدو او پر هغه د ټولو مخلصو اسلام غوښتونکو لوریو د توافق لپاره لار آواره شي.

که څه هم ښاغلي محمد ایوب همدرد په خپلې رسالې کې یوازې دا هڅه کړې چې د امارت اسلامي پر اساسي قانون هغو اعتراضونو ته ځواب ووایي چې د حزب اسلامي له لوري خپرې شوې رسالې کې ورته ګوته نیول شوې، خو موږ ئې د دې هڅې قدر کوو؛ له نورو درنو لیکوالانو، علماوو او د نظر له خاوندانو دا هیله کوو چې دې لوري ته پام واړوي او د غیرضروري بحثونو پر ځای دا موضوع وڅېړي؛ خو نه د اختلاف راولاړولو او تشدید لپاره، نه د ړوند تعصب په حکم او نه د کینې او رخې په وجه، بلکې د ډاډمن وحدت په طمع، د ټولو هغو جګړو او نښتو د مخنیوي په هیله چې پر دغې اساسي مسئلې د اختلاف په سبب راولاړې شوې او راولاړېږي.

د همدرد صاحب په رسالې کې څو د پام او بحث وړ خبرې مومو چې لیکوال پرې ترکیز کړی:

- امیر د اهل حل و عقد له لوري ټاکل کېږي نه د عام ولس په خوښه.
- د امارت لپاره موده ټاکل جائز نه دي!!

- امیر د شورئ په وړاندې دا مکلفیت نه لري چې د اکثریت رأیي ته به درناوی کوي او هغه به وروستۍ پرېکړه ګڼي بلکې د شورئ د غړو آراء به اوري او پرېکړه به دئ په خپله کوي!!
- د امیر ترڅنګ صدراعظم درلودل نه یوازې جائز دي بلکې د خلافت عامه په دور کې دا کار شوی او ځینو خلفاوو دا کار کړی!!
- د قرآن الفاظ محدود دي او قضایا بې حده ډېر، نو ځکه مجبوریږو چې د نویو نویو قضایاوو په اړه نوې نوې پرېکړې وکړو!!
- د نظام د څرنګوالي په اړه پرېکړه او خاص نوم ورته غوره کول؛ مسلمانانو ته پرېښودل شوي چې د خپلو شرایطو مطابق به په دې اړه مناسب تصمیم نیسي!!

لیکوال د خپلې رسالې په سریزه کې لیکلي چې له یوې مودې ئې غوښتل د اسلامي نظام د څرنګوالي او په دې پورې اړوند پورتنیو مسائلو څه ولیکي، دا ځکه چې مخکنیو علماوو او محققینو په دې اړه تفصیلي بحث نه دئ کړی، خو ناڅاپې د حکمتیار صاحب هغه وړه رساله په لاس راغله چې عنوان ئې دا دئ: کوم اساسي قانون د منلو وړ دئ؛ د طالبانو که د کابل د اوسني حکومت؟، د دې رسالې په لوستلو سره ئې پرېکړه کړې چې همدا اوس په دې اړه خپل مخکنی تصمیم عملي کړي او څه ولیکي. له دې معلومېږي چې دا لیکنه ئې د اسلامي امارت په امر او دستور نه ده لیکلې، حال دا چې د رسالې له عنوانه هر لوستونکی دا انتباه اخلي چې دا کار ئې د اسلامي امارت په امر کړی. دا ځکه چې محترم لیکوال د خپلې رسالې لپاره دا نوم غوره کړی:

د افغانستان اسلامي امارت په دستور:
د حکمتيار د نيوکو
علمي څېړنه

د دې عنوان په ليدو سره هر لوستونکی دا ګمان کوي چې ښايي ليکوال به دا رساله د افغانستان د اسلامي امارت په دستور (امر) ليکلې وي؟! خو کله چې رساله ولولي نو پوهېږي چې خبره داسې نه ده بلکې هغه د افغانستان اسلامي امارت پر دستور (قانون) د حکمتيار نيوکې څېړلې دي؟! (په دستور) يوه معنی لري او (پر دستور) بله معنی لري، ليکوال غوښتي چې د خپلې رسالې لپاره داسې نوم غوره کړي چې وښيي د اسلامي امارت پر اساسي قانون ئې د حکمتيار نيوکې په علمي توګه څېړلې دي خو اشتباهاً ئې داسې الفاظ غوره کړي چې دا معنی نه افاده کوي. همداراز هغه په عنوان کې له دستور نه وروسته دا (:) علامه راوړې؟ دا علامه په هغه ځای کې کارول کېږي چې د مخکنې مطلب شرح وروسته وي! نه پوهېږو چې دلته ئې له راوړو د ليکوال مقصد څه دئ!!

که څه هم داسې ټکيو ته ګوته نيول ضروري نه وو خو د دې لپاره مو اشاره ورته وکړه چې لوستونکي متوجه کړو چې که د يوې رسالې په عنوان کې دومره ستونزې وي نو په متن کې به ئې څومره وي؟!!

حقيقت دا دئ چې ځيني خلک هم د خپل مطلب په افادې او بيانولو کې ستونزې لري او هم د بل د وينا په مطلب پوهېدو کې، نه د خپل زړه خبره په داسې الفاظو کولی شي چې بل پرې سم او ژر پوه کړي او نه د بل خبره سم تعبيرولی شي، څوک چې د خپل زړه ترجماني په دقيقه توګه

نشي کولی نو د بل خبره مخصوصاً د الله تعالی او د هغه د پيغمبر وينا به څنګه په دقيقه توګه تعبير او تفسير کړی شي؟!!

د دې لپاره چې زموږ په ټولني کې ځيني خلک د دغو قضاياوو په اړه د همدرد صاحب په څېر انګېرني لري، ځينو ته خو خپل تصورات داسي برېښي چې ښايي سل په سلو کې به د اسلامي شريعت مطابق وي او ځيني خو لا داسي دي چې د خپلو دغو تصوراتو خلاف د هيڅ خبري اورېدو ته هم چمتو نه دي، هغه ځوک ورته په څلورو کتابونو له اسلامه وتلی برېښي چې په دې اړه د دوی په څېر فکر نه کوي، وجه ئې له علمي پلوه کمزوري او له قرآن او سنت د دوی بې خبري ده، دغو ترخو حقائقو ته په پام سره پر دغو مهمو قضاياوو بحث ضروري دئ، د علم او قلم خاوندان بايد راوړاندي شي او دا تشه ډکه کړي، په ځانګړې توګه په دې حساس پړاو کي چې موږ د حاکم امريکايي نظام د نړولو او پر ځای ئې د يوه واقعي اسلامي نظام د قائمولو لپاره ملا تړلې او هغه ورځي رانږدې شوې چې إن شاء الله بهرني ځواکونه به وځي او مجاهدين به د اسلامي نظام د جوړولو موقع ترلاسه کوي.

زه د نوموړې رسالې عنوانو او موضوعاتو ته په پام سره د دوی او د ټولو هغو افغانانو پوښتنو او تشويشونو ته د ځواب موندلو هڅه کوم چې د اسلامي نظام په اړه ئې انګېرني دغه محترم ليکوال ته ورته دي، هدف او هيله مي دا ده چې ټول مجاهدين د اسلامي نظام د څرنګوالي په اړه خپل اختلافات حل کړي، په يوه داسي واحد او متفق عليه نظر توافق وکړي چې د قرآن او سنت له غوښتنو او لارښوونو سره په بشپړه توګه مطابقت

ولري، نه له شخصي سليقو راولاړ شوی وی او نه پر مذهبي، قومي او حزبي تعصباتو ولاړ وي. ليکوال او لوستونکو ته ډاډ ورکوم چې د مسلمانانو له يووالي او د حقيقي اسلامي نظام په څرنګوالي د مجاهدينو له فکري او عملي وحدت پرته بله موخه او غرض نه لرم. زه له هغو ورونو سره په بشپړه توګه متفق يم چې اوس بايد ټوله توجه اصلي دښمن ته واړوو، په فرعي قضاياوو کې خپل وخت او فرصتونه او امکانات ضايع نه کړو، له هغو بحثونو ډډه وکړو چې د مجاهدينو په ليکو کې اختلافات زيږوي، خو د ليکوال له دې خبري سره موافق نه يم چې ليکلي ئې دي: په دغو قضاياوو بحث داسي دئ لکه چې "د بخت نصر د حملې په مهال د يهودو دا بحث چې ويل ئې د حضرت عيسى (عليه السلام) .... پاک وو که ناپاک؟ او يا د تاتاريانو د يرغل په وخت کې د بغداد په لارو او کوڅو کې د مسلمانانو دا بحثونه چې حضرت علی غوره دی که حضرت معاويه؟"، دا مقايسه په هغه صورت کې صحيح ګڼل کېدی شوی چې بحث د تېري زمانې په داسي فرعي قضاياوو باندي وی چې د يهودو او د عراق په کوڅو کې د عراقيانو بحثونو ته ورته وی، حال دا چې موږ په داسي مهمي قضيې بحث کوو چې زموږ يووالی او زموږ د جهاد برخليک ورپوري تړلی دئ، ښايي لږ افغانان به داسي وي چې خبر نه دي د حزب اسلامي له لوري د يووالي او يوې داسي متحدي اسلامي جبهې د جوړولو لپاره چې ټول مجاهد، خدای پال او وطنپال افغانان په کې راغونډ شي، د دښمن په ضد او د راتلونکي افغانستان په اړه ئې دريځ يو وي، څومره هلي ځلي شوې، خو د دې لپاره ئې نتيجه نه درلوده چې ځينو لوريو ته خپلي حزبي تګلاري، ګټې،

پرېکړي، بيعت، امارت، دستور او ... ارزښت درلود، يوازي داسي يووالی مني چي نور د دوی په ډلي کي شامل شي، دې ته چمتو نه وو چي د راتلونکي اسلامي نظام د څرنگوالي او د هغه د اساسي قانون او سياستونو په اړه دي يوه معتبره، متحده او لويه اسلامي شوری تصميم ونيسي. تاسو ووايئ: په هغه صورت کي به يووالی او وحدت څنگه راځي چي يو لوری وايي: د خواصو له لوري د امير ټاکنه صحيح نه ده او هيڅ شرعي مبناء نه لري، خو بل ورته د واجب په سترگه گوري او ادعاء کوي چي د دوی امير د اهل حل و عقد له لوري ټاکل شوی؛ پر ټولو واجبه ده چي له دې امير سره به بيعت کوي!! يو وايي چي د امير لپاره موده ټاکل ضروري او مفيد ده او د هغو فتنو د تکرار مخه نيسي چي د عثمان او علي رضی الله عنهما په شهادت منتج شوې، خو بل وايي چي امير بايد دائم العمر امير وي او موده ورته ټاکل حرام دي!! يو وايي د شوری رأيه ملزِمه ده او په دې عقيده دئ چي امير د ولس له معتمدو استازو سره په شوری مکلف دئ او د اکثريت پرېکړي ته به هرومرو غاړه ږدي او خپله رأيه به پر نورو نه تحميلوي، خو بل وايي چي امير کولی شي ځان ته د خپلي خوښي شوری جوړه کړي، د هغوی رأيه ځان ته معلومه کړي خو پر دې مکلف نه دئ چي د اکثريت رأيه به مني؛ بلکي په خپله خوښه به وروستۍ پرېکړه کوي، که يو په دې عقيده وي چي امير کولی شي خپل ځای ناستی وټاکی او بل په دې باور وي چي د وصيت په اړه د دې دوست انتباه غلطه ده، نه پيغمبر عليه السلام ځای ناستی ټاکلی او نه راشدينو خلفاوو، ابوبکر رضی الله عنه او عمر رضی الله عنه خپل ځای ناستي نه دي ټاکلي بلکي د امارت لپاره ئې مناسب

شخصیتونه نومولي، د دوی په اړه وروستۍ پرېکړه په جومات کي او د مسلمانانو په اتفاق شوې، له بیعت وروسته امیران شوي، نه فقط د دوی له لوري په نومولو سره، یو وایي چي بیعت د امارت لپاره شرط دئ، یوازي د بیعت په نتیجه کي څوک امیر کېدی شي، نه دا چي یو څوک به له نورو لارو امیر کېږي او بیا به خلک د بیعت مراسم ترسره کوي!! خو بل وایي چي لومړی امیر ټاکل کېږي او بیا د بیعت مراسم ترسره کېږي، بیعت د امارت لپاره د شرط په توګه نه بلکي د خلکو د واجب په توګه ئې وړاندي کوي .... آیا له داسي ژور اختلاف سره سره به د یووالي هیله څنګه ترسره کېږي؟! آیا له دې پرته بله چاره لرو چي لومړی دا اختلاف پای ته ورسوو، یو بل ته د وروری لاس ورکړو او بیا په ګډه مخکي ولاړ شو؟!!

زه د لیکوال د رسالې د عنوانونو ترتیب ته له پامه پرته؛ هر عنوان په بېله توګه څېړم، هغه تر نورو رامخکي کوم چي لیکوال ته تر ټولو علمي بحث برېښېدلی او له کوم آیت او حدیث نه ئې هم د هغه په ګټه د خپلي خوښي تعبیر او تفسیر وړاندي کړی.

حکمتیار

اسلامي خليفه به څنګه او د چا له لوري غوره کېږي؟

لیکوال تر پورتني عنوان لاندي له یوې خوا داسي لیکي: په دې باب د اسلامي امت د وړاندینو اسلافو او مجتهدینو کړې هڅي بس دي، هغوی په لوړ علمي دیانت او ایمانداری سره اسلامي شریعت د تعبیر او تشریح ډګر بشپړ کړی. کومي نوې تشریح ته او تعبیر ته اړتیا نشته!! او له بلي خوا بیا د شاه ولي الله رحمه الله په رأیي استناد کوي او لیکي چي هغه د اسلامي خلیفه د ټاکلو څلور طریقې په ګوته کړې دي!! مخکي له دې چي دا طرحي وڅېړو جناب ته څو عرایض لرو:

- تا خو د خپلي رسالې په مقدمه کي لیکلي دي چي د مخکنیو علماوو هڅي کافي نه دي، تشریح ته ضرورت لري نو ځکه تا د دغي رسالې د لیکلو زحمت ایستلی!! اوس څنګه لیکې چي د دوی هڅي بس دي او تشریح او تعبیر ته ضرورت نشته؟! مخکنۍ خبره دي هېره کړې او که دا چي غواړې ووایي: تا او ستا په څېر کسانو ته دا کار جائز دي او نورو ته نه؟

- ستا استادانو خو د اجتهاد لړۍ د شاه ولي الله رحمه الله تر دورانه ړېر د مخه ختمه ګڼلې، ته ځنګه شاه ولي الله د داسي مجتهدينو په لړ کي نيسې چي رأيه ئې بشپړه ده، شريعت ئې بشپړ کړی او تر ده وروسته هيڅا ته د دې حق نشته چي د ده د آراوو په اړه څه ووايي؟!
- راشه چي ستا هغه ځلور (بنسټونه) واقعاً په علمي توګه وڅېړو چي د اسلامي خليفه انتخاب دي په هغوی کي منحصر کړی!

لومړی بنسټ:

د اهل الحل و العقد له لوري د خليفه ټاکنه:

دا خبره کاملاً بې بنسټه او بې دليله ادعاء ده چي ابوبکر رضی الله عنه د اهل حل و عقد لخوا غوره شوی، دا ادعاء يوازي په هغه صورت کي د منلو وړ وه چي د صحابه ځو محدود مشران، په داسي خاص ځای کي راغونډ شوي وی چي عامو خلکو ته د ورتلو او څه ويلو اجازه نه وه او د دوی له لوري ابوبکر رضی الله عنه انتخاب شوی وی!! حال دا چي خبره کاملاً د دې عکس ده، د سقيفه بني ساعده په داسي عامي غونډي کي د خليفه د انتخاب په اړه بحث شوی چي هر څا په کي برخه اخيستی شوه، ابوبکر او عمر رضی الله عنهما هم ډېر وروسته ورغلي، علي رضی الله عنه د رسول الله صلی الله عليه و سلم د غسل او تکفين په چارو مصروف وو، د غونډي اکثريت برخه وال انصار او په ځانګړې توګه خزرجيان ول، لږو مهاجرينو په کي برخه اخيستې وه، په هغي غونډي کي د خليفه د تعيين په اړه بېل بېل نظريات وړاندي شوي، په پای کي د غونډي برخه والو د ابوبکر رضی الله عنه په خلافت توافق کړی، خو هغه د دې غونډې د توافق

له مخي د خليفه په توګه نه دئ ټاکل شوی، بلکي هغه مهال د خليفه په توګه غوره شو چي خلکو په جومات کي له ده سره بيعت وکړ، نه په سقيفه بني ساعده کي خاص مشران د اهل حل و عقد په نامه راغونډ شوي او نه په جومات کي، څوک چي د ابوبکر رضی الله عنه انتخاب د اهل حل و عقد له لوري ګڼي بې بنسټه، غيرعلمي او د حقائقو خلاف ادعاء کوي، ډېره ډېره عجيبه ده چي څوک په جومات کي د يوه چا انتخاب ته د اهل حل و عقد له لوري د انتخاب نوم ورکوي!! موږ خو د ابوبکر رضی الله عنه د انتخاب څرنګوالي ته په پام سره وايو چي د امير انتخاب بايد په جومات کي وي نه د تړلو دروازو تر شا، بايد د ټولو هغو مسلمانانو په خوښه وي چي جومات ته تلی شي نه د څو کسانو له لوري، د معلن او غير مکره بيعت په نتيجه کي به امير کېږي نه له بيعت مخکي يا له بيعت پرته.

دا جنابان دي هغه روايت هم په پام کي ولري چي وايي: ابوبکر رضی الله عنه تر هغه ځان خليفه ونه ګڼلو چي د يمن خلکو هم خپل بيعت ورته راولېږو.

دوهم بنسټ:

دا چي موجود خليفه راتلونکی خليفه ونوموي:

په دې کي شک نشته چي ابوبکر رضی الله عنه له ډېرو جليل القدره صحابه وو سره له مشورو وروسته او د دوی د تشويشونو له رفعه کولو او قناعت ترلاسه کولو وروسته مسلمانانو ته وصيت او سپارښتنه وکړه چي عمر رضی الله عنه د خليفه په توګه غوره کړي، خو پوښتنه دا ده چي عمر رضی الله عنه له همدې سپارښتني وروسته د خليفه په توګه غوره شوی که

په جومات کي د ټولو حاضرو مسلمانانو له بیعت وروسته؟! حقیقت دا دئ چي د ابوبکر رضی الله عنه سپارښتنه او وصیت ملزمه او واجبي سپارښتنه نه وه، عمر رضی الله عنه د دې سپارښتني په اساس نه دئ خلیفه شوی بلکي له هغه وروسته امیر شو چي د خلکو بیعت ئې ترلاسه کړ، د ابوبکر رضي الله عنه لخوا ځخه د ده انتخاب یوازي یو وړاندیز وو، هغه ولس ته د عمر رضي الله عنه د غوره کولو وړاندیز وکړ، خلکو دا وړاندیز قبول کړ، عمر رضی الله عنه ئې د خلافت لپاره تر ټولو غوره وګڼلو او په خپله خوښه ئې له هغه سره بیعت وکړ او له همدې بیعت وروسته هغه د مسلمانانو خلیفه شو. ځوک چي له دې پرته بل تعبیر وړاندي کوي ځو پوښتني ترې لرو: که بالفرض محال ابوبکر رضی الله عنه خپل زوی ځای ناستی ټاکلی وی او مسلمانانو له هغه سره بیعت نه وی کړی او تر هغه ئې عمر رضی الله عنه غوره ګڼلی وی او له ده سره ئې بیعت کړی وی نو کوم یو به شرعي او قانوني خلیفه وو؟ که احیاناً عمر رضی الله عنه په جومات کي داسي ځه ویلي وی چي مسلمانان ترې ناراضه شوي وی او له ده سره ئې بیعت نه وی کړی مور ته ووایئ چي له دې سره سره به عمر رضی الله عنه قانوني او شرعي خلیفه وو؟ که ستاسو دا ادعاء ومنو نو بیا خو به یزید ته هم د قانوني او شرعي خلیفه په سترګه ګورو ځکه چي د موجود امیر لخوا انتصاب شوی وو!! بیا به د هغو صحابه وو دا موقف څنګه توجیه کوو چي له یزید سره ئې بیعت ونه کړ؟! آیا دوی د بیعت نه کولو حق درلود؟ که دا منې بیا خو بیعت کول د خلکو حق دئ، دوی حق لري چي د نومول شوي کس اهلیت ته په پام سره پرېکړه وکړي، عمر رضی الله عنه ئې اهل

ګڼلی بیعت ئې ورسره وکړ او چا چې یزید نااهله ګڼلی له بیعت ئې ډډه کړې، په دې کار سره ئې ګناه نه بلکې د ثواب کار کړی!! که داسي نه وي نو بیا به د حسین رضی الله عنه په اړه څه وایو چې له بیعت ئې ډډه وکړه، شهادت ئې قبول کړ خو د یزید په لاس بیعت ته تیار نشو؟!! د دې معنی خو دا ده چې یو کس هغه مهال د موجود امیر له لوري د سپارښتني په نتیجه کي شرعي امیر کېدی شي چې: ۱-د خلافت اهل وي او ۲- خلک ورسره بیعت وکړي.

دریم بنسټ:

موجود خلیفه یوه داسي ډله غوره کړي چې د دوی له منځه به یو کس د امیر په توګه غوره کېږي.

په دې اړه لاندي وضاحت ضروري ګڼو:

د عمر رضي الله عنه له ټپي کېدو وروسته او له شهادت مخکي ځینو صحابه وو ترې وغوښتل چې د مسلمانانو لپاره خلیفه وټاکي، هغه په ځواب کي ورته وویل: که زه څوک ونه ټاکم او لاړ شم نو د هغه چا په سنت به مي عمل کړی وي چې تر ما غوره وو (یعني رسول الله صلی الله علیه و سلم) او که ئې وټاکم د هغه چا په سنت به مي عمل کړی وي چې هغه هم تر ما غوره وو (یعني ابوبکر رضی الله عنه)، إراده ئې دا وه چې څوک ونه نوموي، خو د نورو د اصرار په وجه ئې هغه شپږ کسان ونومول چې د خلافت لپاره تر نورو غوره او هر یوه ډېر پلویان درلودل، خپل زوی ته ئې هم وویل چې په دې ډلي کي برخه واخلي خو د امیر کېدو حق به نه لري، دوی ته ئې وویل چې په خپل منځ کي پر یوه کس توافق وکړي او بیا دغه

کس د بیعت لپاره ولس ته معرفي کړي. له دغو شپږو کسانو درې د دریو نورو په ګټه تېر شول، په پاته دریو کې عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه په دې شرط تنازل وکړ چې د پاته دوو په اړه به ده ته د پرېکړې صلاحیت ورکول کېږي، ده د عثمان رضي الله عنه او علي رضي الله عنه په هکله د مدینې له خلکو نه؛ د ښځو په شمول؛ تر درېو ورځو مسلسل پوښتنې وکړې، د دوی رأیه ئې ځان ته معلومه کړه، په جومات کې ئې دا خبره اعلان کړه چې د مدینې ډېری خلک د عثمان رضي الله عنه په امارت راضي دي، زه له دوی دواړو تاسو ته عثمان رضي الله عنه غوره کوم، خلکو توافق وکړ، بیعت ترسره شو او له دې وروسته عثمان رضي الله عنه خلیفه شو.

له دې بهیر چې کومې نتیجې ترلاسه کېدی شي نو هغه دا دي:

- که د امارت لپاره تر یوه زیات مستحق کسان موجود وو او هر یوه ئې یو شمېر پلویان درلودل او هغه ئې د امارت لپاره تر نورو غوره ګڼلو، د دوی له منځ د یوه انتخاب به داسي ترسره کېږي لکه د عثمان رضی الله عنه انتخاب، یا به د کاندیدانو تر منځ د توافق او په یوه کس د اتفاق کولو له لاري ستونزه حل کوو او یا به له خلکو پوښتنه کوو او هغه څوک به راوړاندي کوو چې د مسلمانانو ډېری ئې تر نورو غوره ګڼي.
- خو نه د کاندیدانو خپلمنځي توافق کافي دئ او نه د هیئت له لوري د اکثریت رأیه معلومول او د یوه کس نومول، بلکې وروستۍ پرېکړه به په جومات کې او د عامو مسلمانانو په خوښه او توافق کېږي.
- له دې معلومېږي چې د (نومولو) او (ټاکلو) تر منځ فرق دئ، نومول

شوي کېدی شي تر يوه زيات وي خو د دوی له منځه د يوه ټاکل به د مسلمانانو په خوښه، په معلني غونډي کي او له بيعت وروسته ترسره کېږي.

د عثمان رضی الله عنه له شهادت نه وروسته ځيني خلک علي رضی الله عنه ته ورغلل چي بيعت ورسره وکړي؛ هغه په ځواب کي ورته وويل: دا د ټولو مسلمانانو په توافق او خوښي پوري مربوط دئ او پرېکړه ئې بايد په جومات کي وشي. همداسي وشول، علي رضي الله عنه په جومات کي او له بيعت وروسته خليفه شو.

دا بهير مونږ ته ښيي چي بيعت د امارت لپاره شرط دئ، يوازي له بيعت وروسته څوک امير کېدی شي نه له بيعت مخکي. له دې بهير نه دا هم معلومېږي چي بيعت څرگند کار دئ نه پټ، د عامو خلکو کار دئ نه د خاصو، په جومات کي تر سره شوی نه په کوم قصر کي، ټول هغه خلک په کي برخه اخيستی شي چي جومات ته ئې په راتلو بنديز نشته.

څلورم بنسټ: استيلاء:

ليکوال تر دې عنوان لاندي ليکي: يو داسي تن چي هغه د خلافت د شرايطو درلودونکی (جامع) وي هغه پر خلکو غلبه ومومي او پر واک قبضه ټينگه کړي، نو په دې توگه هم خلافت جوړېږي، د راشدينو خلفاوو څخه وروسته د ټولو خلفاوو خلافتونه په دې توگه منعقد شوي!!

د محترم ليکوال په ځواب کي بايد ووايو:

- دا ډېره د حيرانتيا خبره ده چي تاسو هغه چا ته د (خليفه) نوم ورکوئ

چي پيغمبر عليه السلام د (ملک) نوم ورکړی، هغه چي په زور مسلط شوي، امارت ئې په ميراث ترلاسه کړی، په جومات کي نه بلکي په قصرونو کي اميران شوي.

- له کومو لارو چي دا امراء واک ته رسېدلي يوه ئې هم شرعي لار نه وه.
- د اميرالمؤمنين علي رضی الله عنه په ضد قيام او د هغه شهادت ته جائز او شرعي بڼه ورکول لوی جسارت دئ.
- که استيلاء جائز وګڼو بيا خو به د داسي فتنو لپاره لار پرانېزو چي د عثمان رضی الله عنه او علي رضی الله عنه په شهادت منتج شوې.
- د نېک او صالح انسان هغه کار د تقليد او تأييد وړ دئ چي د شريعت مطابق وي، د صحابه وو رضی الله عنهم په خپلمنځيو جګړو او د يزيد په څېر امراوو ټاکني باندي استناد کول او دې ته ورته کارونه جائز ګڼل ستره اشتباه ده، هيڅ عالم او فقيه داسي غلطه خبره نه کوي.

عجيبه دا ده چي ليکوال تر همدې عنوان لاندي او څو سطره وروسته د مولانا محمد تقي عثماني دا اقوال رانقلوي: ... خلافت ميراث نه دئ لکه څنګه چي په امپراطوريو کي دود دئ، او نه خلافت د عسکري ځواک په مټ ولاړو ديکتاتوريو په څېر بڼه لري... نه پوهېږو چي دا خبري او مخکنۍ څنګه سره تلفيقوي؟!! تقي عثماني صاحب خو نه ميراثي خلافت مني او دې ته د خلافت په ځای د امپراطوري نوم ورکوي او نه په عسکري ځواک ترلاسه شوی خلافت مني!! خو ليکوال څو سطره مخکي دا دواړه امارتونه جائز او شرعي ګڼلي او د خلافت نوم ئې ورکړی!! نه پوهېږو چي

آیا دې ته نه دئ متوجه شوی چي د (استیلاء) معنی همغه ده چي تقي عثماني ئي (د عسکري ځواک په مټ ولاړه واکمني) بولي او که کومه بله وجه لري؟!!

اهل الحل و العقد

ليکوال د اهل الحل و العقد تر عنوان لاندي ليکي:

"د خلیفه او امیر د ټاکلو لپاره په شریعت کي څلور لاري شتون لري: لومړی لاره دا ده چي خلیفه د اهل الحل و العقد د ځښتنانو، یعني د علماوو، قبایلي مشرانو، د نظامي او پوځي چارواکو له لوري په بیعت کولو سره تعین او غوره کېږي، څنگه چي حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه خلیفه شو"

د دې ادعاء په ځواب کي وایو:

- په اسلام کي خو د امیر د ټاکلو یوازي یوه لار ده، او هغه څرگند او له اکراه او جبر نه پرته د مسلمانانو بیعت دئ، نه بل څه.
- دا یوه مغالطه او د حقیقت خلاف ادعاء ده چي ابوبکر رضی الله عنه د علماوو، قبایلي مشرانو او فوځي چارواکو له لوري غوره شوی!! حقیقت دا دئ چي ابوبکر رضی الله عنه د سقیفه بني ساعده په یوې عامي او آزادي غونډې کي د امارت لپاره نومول شوی او په جومات کي د امیر په توگه ټاکل شوی. له ده وروسته خلفاء هم په جومات کي او د بیعت له لاري غوره شوي، د دوی د انتخاب ترمنځ یوازي د نومولو په طریقه کي څه توپیر وو؛ نه د ټاکلو په څرنگوالي کي، د ټاکلو لار یوه ده او هغه د

مسلمانانو عام او بلااکراه بیعت دئ نه بل څه.

- که تاسو په قرآن، حدیث او د صحابه وو د دور په روایاتو او لیکنو کي چیري هم د اهل الحل و العقد اصطلاح او د محدودو مشخصو اشخاصو له لوري په کوم خاص ځای او د تړلو دروازو تر شا د کوم امیر د انتخاب بېلګه وښوده؛ نو ادعاء مو د منلو وړ ده، او که دا اصطلاح د امویانو او عباسیانو د دور زېږنده وي، هغه مهال رامنځته شوې وي چي امارت موروثي شو، اموي او عباسي شو، که داسي وي چي د محدودو اشخاصو له لوري د امیر انتخاب د دې دور بدعت وي، دا اصطلاح سرکاري مفتیانو د موروثي قیادت د توجیه لپاره کارولې وي، بیا خو حقیقتاً چي ټګمارانو یوې عربي اصطلاح ته داسي رنګ ورکړی چي ګواکي دا د کوم آیت یا حدیث برخه ده.
- پوښتنه دا ده چي د اسلامي شریعت له مخي ولس د امیر په ټاکلو کي څه حق او څه وجیبه لري؟ د امارت دنده د چا له لوري چا ته سپارل کېږي؟ د امارت د اهل تشخیص د چا کار دئ؟ آیا د ولس له بیعت او رضایت نه پرته د چا امارت شرعي مجوز لري؟ آیا د زور او جبر امارت جائز دئ؟ امیر په جومات کي او د عوامو په خوښه ټاکل کېږي که په قصرونو کي او د تړلو دروازو تر شا د خواصو لخوا؟ ابوبکر، عمر، عثمان او علي رضي الله عنهم په جومات کي د ټولو لمونځ کوونکو له بیعت وروسته د امیرالمؤمنین په توګه غوره شول که د خاصو اشخاصو له لوري؟
- آیا د عمر رضي الله عنه هغه وینا مو اورېدلې چي د سقیفه بنی ساعده په غونډي کي ئې وکړه: "فمن بایع أمیرا عن غیر مشورة المسلمین فلا

بيعة له ولا بيعة للذي بايعه تغرة أن يقتلا: كه څوک د مسلمانانو له مشورې پرته له کوم امير سره بيعت وکړي نه د ده بيعت ارزښت لري او نه د هغه چا چې بيعت ئې ورسره کړی، د دې وېره شته چې دواړه ووژل شي" !! د عمر رضي الله عنه دا وينا ډېر پرېکنده او قاطع حجت دئ د هغه چا په ضد چې د ټولو مسلمانانو له موافقې او مشورې پرته د څو کسانو بيعت د امارت لپاره کافي ګڼي، دا يوازې د درباري مفتيانو رأيه کېدی شي نه په دين د يوه پوه انسان رأيه. دا رأيه د سلاطينو په خدمت کې بوختو مفتيانو هغه مهال ورکړه چې د امير انتخاب له جومات نه قصرونو ته او له عوامو نه درباري خواصو ته انتقال شو او په نتيجه کې ئې امارت موروثي او خانداني شو او يزيد اميرالمؤمنين!! شو.

په دې اړه روايت داسي دئ:

عن ابن عباس قال : انقلب عبدالرحمن بن عوف إلى منزله بمنى في آخر حجة حجها عمر بن الخطاب فقال : إن فلانا يقول : لو قد مات عمر بايعت فلانا .... قال عمر : إني قائم العشية في الناس وأحذرهم هؤلاء الذين يريدون أن يغصبوهم أمرهم قال عبدالرحمن : فقلت : لا تفعل يا أمير المؤمنين فإن الموسم يجمع رعاع الناس وغوغاءهم وإن أولئک الذين يغلبون على مجلسک إذا أقمت في الناس فيطيروا بمقالتک ولا يضعوها مواضعها أمهل حتى تقدم المدينة فإنها دار الهجرة فتخلص بعلماء الناس وأشرافهم وتقول ما قلت متمكنا ويعون مقالتک ويضعونها مواضعها فقال عمر : لئن قدمت المدينة سالما إن شاء الله لأتكلمن في أول مقام أقومه ....

له ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دئ چي عبدالرحمن بن عوف د عمر رضی الله عنه په وروستي حج کي؛ په منی کي خپل ځای ته له راګرځېدو وروسته عمر رضی الله عنه ته وویل: فلانی وایي چي که عمر مړ شو نو له فلاني سره به بیعت کوو، ... عمر رضی الله عنه وویل: زه ماخستن خلکو ته وینا کوم او خبرداری ورکوم چي ځیني خلک غواړي په دوی پوري اړوند کار (د دوی حق) ترې غصب کړي، عبدالرحمن وایي ما ورته وویل: اې امیر المؤمنینه! دا کار دلته مه کوه، دلته عام خلک راغونډ شوي، ستا د خبري په مطلب به سم پوه نشي، په ناسمه توګه به ئې تعبیر او نورو ته انتقال کړي، صبر وکړه او په مدینه کي دا کار وکړه هلته علماوو او مخورو ته خپله خبره وکړه، ستا د خبري په مطلب به پوه شي او .... عمر رضی الله عنه وویل: که مدینې ته روغ ستون شوم نو په لومړی وینا کي به دا خبره کوم... همداسي وشول، هغه په مدینه منوره کي د لومړی جمعې په خطبه کي د نورو خبرو په ضمن کي وویل:

إنه بلغني أن فلانا منكم يقول : والله لو قد مات عمر لقد بايعت فلانا فلا يغرن امرءا أن يقول : إن بيعة أبي بكر كانت فلتة فتمت فإنها قد كانت كذلک إلا أن الله وقی شرها وليس فيكم من تقطع إليه الأعناق مثل أبي بكر وإنه كان من خيرنا حين توفي رسول الله صلی الله عليه و سلم ....

ما ته دا خبره رسېدلې چي فلانی وایي: قسم په خدای که عمر مړ شو نو له فلاني سره به بیعت کوو، هیڅوک دي په دې نه غولېږي چي ووایي: د ابوبکر بیعت همداسي ناڅاپي او غیرمترقبه وو، هو همداسي وو، خو الله ئې له شره وژغورلو، خو اوس د ابوبکر په څیر داسي څوک نشته چي ټول

پرې قانع وي، ...

ګورئ چې دلته عمر رضی الله عنه د ځينو کسانو دا وينا غندي چې غواړي د سقيفۀ بني ساعده په څېر ځوک راوړاندي کړي او بيعت ورسره وکړي، دا خطرناکه لوبه ګڼي، غواړي خلکو ته ووايي چې مه پرېږدئ ستاسو حق د ځينو کسانو له لوري غصب شي، د سقيفۀ بني ساعده غونډه هم يوه ناڅاپي، غير مترقبه او عجولانه غونډه بولي، وايي چې الله تعالی په خپل فضل سره د هغې له شره وژغورلو، دا خبره هم کوي چې د ابوبکر په څېر داسي شخصيت نه مومو چې ټول خلک پرې قانع او راضي وي، او په پای کي وايي: که ځوک د مسلمانانو له مشورې پرته له کوم امير سره بيعت وکړي نه د ده بيعت ارزښت لري او نه د هغه چا چې بيعت ئې ورسره کړی، د دې وېره شته چې دواړه ووژل شي" !!

- ځيني خلک وايي: عوام د امير په ټاکلو کي د څه ويلو حق نه لري، په دوی کي ځيني دومره غلو کوي چې عوامو ته د جاهلانو او احمقانو خطاب کوي او وايي چې د امير د انتخاب حق جاهلانو او احمقانو ته نه دئ سپارل شوی!! ځيني خو دا خبره په ښه نيت کوي خو په دې نه پوهېږي چې د ښه نيت خبره بايد په ښو الفاظو وکړي او داسي څه ونه وايي چې الله او د هغه پيغمبر ته وي ويلي او له اسلام نه د عوامو زړه تور کړي!! دې دوستانو ته وايو:

- موږ خو ټول قرآن په ډېر دقت سره لوستلی، ستا دا وينا مو نه صراحتاً او نه اشارتاً په کي موندلې، صحاح سته مو لوستلي؛ داسي حديث مو نه دئ ليدلی چې ستا دغه وينا تأييد کړي، قرآن خو وايي چې الله تعالی

د يوه (امي) قوم له منځه يو (امي) پيغمبر غوره کړ، د دې لپاره چې د ټولي نړۍ غوره امت ترې جوړ شي، او همداسي وشول، همدا امي او په ليک لوست نه پوهېدونکی قوم د ټول عالم لارښود شو، قرآن خو د اهل کتابو هغه علماء او مشايخ په سختو الفاظو رټي، چې ځان ئې تر نورو غوره گڼلو او ويل به ئې: زموږ سيني له علومو ډکي دي، حتی له هغو خرو سره ئې تشبيه کوي چې کتابونه پرې بار وي!! قرآن خو ايمان او عمل د فضيلت لامل گڼي نه بل څه، څلور راشد خلفاء خو په جومات کي د هغو خلکو لخوا غوره شوي چې د اهل کتابو احبارو به عوام کالانعام ورته ويل، همغه اصطلاح چې نن ئې د دوی ملگري کاروي!!

- دا دوستان دې ته متوجه نه دي چې احتياط بايد په دې کي وشي چې نومول شوي اشخاص اهل او د امارت وړ وي، نه دا چې څوک رأيه ورکوي. که له دوو داسي اهل شخصيتونو څخه چې د امارت لپاره وړ او مناسب وي، ټول ضروري مواصفات ولري، د علم، تقوی، امانت او اهليت په گاڼې سمبال وي، يو ئې د عوامو په خوښه او د اکثريت په رأيه غوره شي، څه تاوان مو کړی؟ اشکال خو هغه مهال راولاړېږي چې اهليت په پام کي ونه نيول شي او يوازي د رأيو اکثريت ته اعتبار ورکړی شي.

آیا د مشر لپاره موده ټاکل جائز دي؟

د لیکوال د دې ادعاء په اړه چې د امارت لپاره موده ټاکل جائز نه دي!! باید ووایو:

- لومړی باید په دې پوه شو چې د شریعت له مخې حرام او ناجائز څه ته وایي؟ ټول فقهاء او علماء په دې متفق دي چې یوازې هغه څه ته حرام او ناجائز ویلی شو چې الله تعالی او د هغه پیغمبر علیه السلام حرام کړي وي او د هغه پر حرام والي صریح او واضح نص دلالت کوي.
- څوک چې د امارت لپاره توقیت ناجائز ګڼي باید د تحریم نص ئې وړاندې کړي، په داسي حال کې چې په ټول قرآن او د پیغمبر علیه السلام په احادیثو کې هیڅ ځای نه صراحتاً او نه اشارتاً داسې نص موندلی شو چې توقیت حرام وګڼي، نو دا ښاغلي ولې له خپله ځانه هغه څه حرام بولي چې نه الله تعالی ورته حرام ویلي او نه د هغه پیغمبر علیه السلام؟! آیا دې ته متوجه نه دي چې جائز ته ناجائز ویل همدومره لویه ګناه ده لکه حرام ته حلال ویل.

- ځوک چي وايي په دې دليل دا کار ناجائز دئ چي صحابه وو نه دئ کړی!! دوی ته بايد ووايو چي هيڅ په دين پوه عالم او فقيه دا خبره نه کوي چي کوم څه صحابه وو نه وي کړي هغه حرام دي!! ټول پر دې متفق دي چي پرته له هغه څه چي الله تعالی او د هغه پيغمبر حرام کړي هر څه حلال دي، په حل او حرمت کي اصل دا دئ چي يوازي هغه څه حرام دي چي الله تعالی او د هغه پيغمبر حرام کړي. اصل دا نه دئ چي څه صحابه وو نه وي کړي هغه حرام دي، په سلګونو داسي کارونه شته چي صحابه وو نه دي کړي؛ لکه دا چي: دوی د پيغمبر عليه السلام احاديث د کتابونو په بڼې کي نه وو راغونډ کړي، دوی د فقهي کتابونه نه وو ليکلي، دوی په لوډسپيکر کي آذان نه دئ کړی، په موټر، الوتکو او بېړيو کي حج ته نه دي تللي، زموږ په څېر جامې، کميس او پرتوګ ئې نه دي اغوستي، ټوپک، بمونه، باروت ئې نه دي کارولي، داسي شهادت طلبانه عمليات ئې نه دي کړي چي له باروتو ډک واسکټ واغوندي او د دښمن خوا ته چاودنه وکړي، که محترم ليکوال په ټولو فقهاوو کي داسي ځوک په ګوته کړ چي ويلي ئې وي: څه چي صحابه وو نه دي کړي حرام دي؛ نو بيا دی ملامت نه دئ، خو که دا خبره ئې له ځانه کړې وه نو بايد تجديد نظر وکړي. که دی په دغه عقيده وي نو بيا خو ترې پوښتنه کوو چي تا د خپلي رسالې په ۲۹صفحه کي ليکلي: "د شرعي سياست هغه احکام چي په قرآن او سنت کي راغلي هغه دا دي: چي اسلام د حکومت کوم ځانګړی شکل نه دئ مخصوص کړی او نه ئې کوم خاص منهج د ټولو تفصيلاتو او جزياتو سره تعيين کړی. بلکي اسلام د حکومت کولو لپاره مبادي، اصول، او عامه

احکام په گوته کړي، چي خامخا د هغو رعایتول په هر ښار او هره زمانه کي لازم دي، او د حکومت د نظام جوړولو جزیات او تفصیلات تعینول د امت خوښې ته پرېښودل شوي، خو په دې شرط چي په دې ټولو کي به د هغو اصولو، مبادیو، او احکامو تابعداري کولای شي کوم چي د قرآن او سنت په نصوصو او د راشدینو خلفاوو په سنتو کي مشروع ګرځول شوي نو د حکومت نظام په اسلام کي د اسلامي مبادیو او احکامو تابع دی، نه د کوم ځانګړي شکل، او معین منهج، چي لنډییز یې په دې ډول دی: ..."

لیکوال د پورتني استدلال له مخي ځان ته او د خپل مسلک لیکوالانو ته دا حق ورکوي چي د اسلامي نظام په اړه داسي څه ولیکي چي د پیغمبر علیه السلام او صحابه وو رضی الله عنهم په دوران کي ئې مثال او بېلګه نه مومو، استدلال ئې دا دئ چي "د حکومت د نظام جوړولو جزیات او تفصیلات تعینول د امت خوښې ته پرېښودل شوي،.."

عجیبه دا ده چي د همدې خبري ترخڅنګ وایي چي د امارت لپاره موده ټاکل په دې دلیل جائز نه دي چي صحابه وو دا کار نه دئ کړی!! د دې معنی خو دا شوه چي تا ته داسي خبره کول جائز دي چي صحابه وو او مخکنیو نه ده کړې خو بل ته ناجائز!! ته د اسلامي نظام په اړه داسي څه ویلی شې چي تر تا مخکي هیچا نه دي ویلي او دلیل دي هم دا دئ چي " د حکومت د نظام جوړولو جزیات او تفصیلات تعینول د امت خوښې ته پرېښودل شوي" خو که بل څوک دا خبره کوي چي دا مسلمانانو ته پرېښودل شوې چي څوک د امارت لپاره غوره کوي، کوم واکونه او صلاحیتونه ورکوي، څومره حقوق او امتیازات ورته ټاکي، د څومره مودې

لپاره ئې د امير په توګه مني، څه شرايط ورته وضعه کوي، او وايي چې امارت د خلکو امانت دئ، دا د خلکو حق دئ چې چا ته ئې سپاري، تر کله ئې سپاري او کله ئې بېرته ترې اخلي... نو دا خبره په څلورو کتابونو ورته ناروا او ناجائز برېښي!!

څوک چې د اسلام په حقيقت پوه وي هغه په دې عقيده دي چې د مسلمانانو مشر د دوی له لوري غوره کېږي، ده ته چې کوم صلاحيتونه او امکانات سپارل کېږي، که زکات او عشر دئ، که غنيمت يا فئ دئ، که له کورنيو او بهرنيو لوريو سره کومه معامله وي، د جنګ يا د سولې، دا د ټول ولس (امانتونه) دي، په دې امانتونو کې هر راز تصرف به د ولس په مشوره کوي، هر هغه تصرف چې د ولس د مشورې خلاف ئې کوي خيانت دئ، دا د ولس حق دئ چې ده ته څومره واک ورکوي او تر کله ئې ورکوي او کله ئې بېرته ترې اخلي. دي د ولس خادم، وکيل او کفيل دئ نه آقا او بادار.

که موږ د راشدو خلفاوو ابوبکر صديق، عمر، عثمان او علي رضی الله عنهم په څېر امين او متقي شخصيتونه پيدا کړل نو موږ به ئې هم د صحابه وو په څېر دائم العمر خلفاء ټاکو، او چې دا ممکنه نه ده، نو بيا خو د احتياط تقاضاء دا ده چې د امير لپاره موده وټاکو، که په خپل کار کې موفق وو بيا ئې غوره کړو او که نه د ده په ځای بل څوک راوړاندې کړو او په دې توګه دې ته مجال پرې نږدو چې که ځيني خلک د موجود امير عزلول ضروري ګڼي، په هغه کې د امارت د دوام کفايت او صلاحيت نه مومي او تر ده بل کس ورته اهل برېښي نو د مسلحانه پاڅون لار غوره کړي او هغسي پېښې رامنځته شي چې د عثمان رضی الله عنه او علي رضی الله عنه

په شهادت منتج شوې.

د مشر لپاره القاب

ليکوال له مقدماتي خبرو وروسته بحث له دې پيل کړی چي د مسلمانانو د مشر لپاره اسلامي القاب او اوصاف کوم دي؟ درې نومونه ئې اسلامي القاب ګڼلي: خليفه، اميرالمؤمنين او امام، په قرآن کي د خليفه او امام ذکر راغلی، ابراهيم عليه السلام ته د امام او داؤد عليه السلام ته د خليفه نومونه راغلي، د اميرالمؤمنين ذکر نه په قرآن کي شته او نه د پيغمبر عليه السلام په احاديثو کي، البته صحابه وو دا نوم د عمر رضی الله عنه لپاره غوره کړ، په قرآن کي د مسلمانانو مشران د اولي الامر (چارواکو) په نامه ياد شوي. د صحابه وو له لوري د يوه نوم غوره کول ښيي چي مسلمانان کولی شي خپل مشران په بل هر نېک نوم ياد کړي، په دې کي هيڅ مانع او حرج نشته. د قرآن او حديث له مخي معلومېږي چي د (ملک: پاچا)، (ملک الملوک: شاهنشاه)، او داسي نومونه چي يوازي له الله تعالی سره ښايي او د مشر د واک او ستايني په اړه غلو په کي شوې وي؛ ناجائز دي. لکه اعليحضرت، والاحضرت، خو نور نومونه لکه مشر، ولس مشر، قائد، رئيس، سالار او دې ته ورته نومونه غوره کول هيڅ مانع نه لري. دې ته بايد متوجه وو چي د صحابه وو په دور کي د نومونو او القابو په اړه ډېره سادګي ليدل کېده، تاسو که روايات وګورئ نو د هيچا لپاره به له غلو او ستايني ډک القاب ونه مومئ، هر څوک ئې په خپل ساده نوم او کله هم په خپلي کنيه ياد کړی، دا هم د وروستيو زمانو بدعت وو چي اوږده اوږده

القاب رایج شول، لکه علامة الدهر، قطب الاقطاب، شیخ القرآن والحدیث، شمس المفسرین، آیت الله العظمی، حجة الاسلام والمسلمین، ... د کتاب په جلدونو باندي به وګورې چي د لیکونکي لپاره ئې څو سطره القاب کارول شوي.

د مشر مواصفات

وړپسې د خلیفه او امیر د صفاتو په لړ کي د شاه ولي الله رحمه الله د حجة الله البالغه په استناد لیکي چي د امیر صفات دا دي: ۱- هغه به عاقل او بالغ وي، ۲- هغه به آزاد وي غلام به نه وي، ۳- خلیفه به نارینه وي او ښځینه به نه وي، ٤- خلیفه به زړه ور وي بزدل به نه وي، ٥- خلیفه به لیدل، کتل، اورېدل کولی شي، ٦- خلیفه باید له هغو خلکو څخه غوره شي چي د هغوی شرافت او برتري په خلکو کي منلې وي د هغه د فرمانونو په منلو کي عار او نفرت محسوس نه کړي. ۷- په خلیفه به خلک دا باور لري، چي هغه د حکومت په چارو کي د حق پلوي او پیروي کوي، ۸- خلیفه به مسلمان، د علم څښتن او متقي وي، او په پای کي لیکي چي ۹- د پیغمبر علیه السلام هغه وینا (حدیث) ته په پام چي "أئمه به د قریشو څخه وي" ضروري ده چي راشد خلیفه قریشي وي.

دلته څو خبري ضروري ګڼو:

- ځوک چي نن د شاه ولي الله رحمه الله په نظریاتو استناد کوي د دوی استادانو پرون هغه په دې دلیل تکفیر کړی وو چي ولي ئې پر مخکنۍ فقهي اکتفاء ونه کړه، ولي ئې نوي نظریات وړاندي کړل، ولي ئې د قرآن د

ترجمې او تفسير جسارت وکړ؟

- موږ په داسي حال کي چي د شاه ولي الله درووند او علمي شخصيت ته درناوی لرو، هغه ته د استاد په سترګه ګورو ځکه چي د قرآن له هغي فارسي ترجمې مو ډېره استفاده کړې چي ده ليکلې، له الله تعالی نه د هغو زحماتو اجر ورته غواړو چي اسلام ته د دعوت په لار کي ئې ايستلي او د هغو اذيتونو هم چي د جاهلانو له لوري ورسره مخامخ شوی. دلته بايد ووايو چي په څلورو لومړنيو مواصفاتو کي ورسره موافق يو، د پنځم په اړه دومره وايو چي که څه هم د امارت لپاره (صحت او قوت) ضروري شرطونه دئ، قرآن فرمايي: "إن خير من استأجرت القوي الامين: تر ټولو غوره کس چي استخداموې ئې هغه دئ چي قوي او امين وي"، خو دا چي ځيني تر هغه چا چي په يوه لاس، پښه، غوږ او سترګي معيوب وي؛ روغ او سالم کس او يا د جذابي څېرې خاوند تر بل غوره ګڼي، موږ ئې د لازمي شرط په توګه وړاندي کول بې ځايه تکلف او له ځانه جوړ شوي شرايط ګڼو. د شپږم او اوم په اړه وايو چي له دې معلومېږي چي شاه ولي الله رحمه الله د امير په اړه د خلکو باور او اعتماد او دا چي هغه به په خلکو کي منلی او مخور وي ضروري ګڼي، له دې دا پوښتنه راولاړېږي چي که د خلکو باور او اعتماد شرط وي او له دې پرته څوک د امارت وړ نه دئ نو څنګه به پوهېږو چي خلک د فلان کس په اړه دا باور لري چي منلی او مخور دئ او د حق پلوي او متابعت کوي؟ آيا له خلکو نه له پوښتني پرته دا حقيقت معلومېدی شي؟

او د نهم شرط په اړه څو خبري کول ضروري ګڼو:

د دې روايت په اړه ټول محققين موافق نه دي، ځيني ئې نه متن

صحیح بولي او نه اسناد، او ځیني ئې د هغه مهال له شرایطو څخه ګڼي؛ نه په هره زمانه او هر ځای کي او د هر ملک په کچه ضروري شرط، له دې کبله چي د مدینې د انصارو اوس او خزرج تر منځ اوږدې جګړې تېري شوې وې؛ ګرانه وه چي د سعد بن معاذ رضی الله عنه له وفاته وروسته له دوی نه داسي امیر غوره شوی وی چي ټولو له زړه نه منلی وی، د حل یوازنۍ لار دا وه چي امیر له مهاجرینو څخه وی، دا محققین وایي که پیغمبر علیه السلام قریشیت د امارت لپاره ضروري شرط ګڼلی نو ولي ئې د انصارو د درونډ او نومیالي مشر سعد بن معاذ رضی الله عنه په اړه فرمایلي چي که هغه ژوندی وی نو د مسلمانانو د مشر په توګه به مي ټاکلی وو.

څوک چي وایي امیر باید قریشي وي او قریشیت د امارت لپاره شرط ګڼي هغه ته وایو:

- دا رأیه د قرآن له صریح نص سره تصادم کوي، قرآن ټول خلک د یوه نسب خاوندان ګڼي، مکرر وایي چي ټول انسانان له یوه مور او پلار نه پیدا شوي، له یوه نسل څخه دي، بېل بېل قبایل او عشایر ئې د تعارف لپاره دي نه د تفاخر او تفاضل لپاره، هیڅ قبیله پر بلې هیڅ فضیلت نه لري مګر په تقوی سره، په اسلام کي نَسَبي فضیلت او یو تر بل په نَسَبي بنسټ ځان غوره ګڼل مردود دي.
- که دا رأیه ومنو بیا خو باید یهودانو ته هم دا حق ورکړو چي ځان تر ټولو قومونو په دې دلیل غوره وګڼي چي د ابراهیم علیه السلام اولاد دي او ډېر پیغمبران په دوی کي مبعوث شوي!! خو قرآن هغه مهال دوی تر ټولو

قومونو غوره ګڼي چي ایمان ئې راوړی او د الله تعالی په لار کي ئې هجرت او جهاد کړی او هغه مهال ئې د نړۍ تر ټولو ذلیل قوم ګڼلی چي بغاوت ئې کړی او د شرک او نفاق لار ئې غوره کړې، له دې خو په څرګنده توګه معلومېږي چي د فضیلت لاملونه نسبي نه بلکي فکري او اعتقادي دي، یوازي په نېک عمل سره یو کس یا قوم پر بل فضیلت ترلاسه کولی شي.

- که داسي وی نو پیغمبر علیه السلام به څنګه فرمایل چي که سعد بن معاذ (د انصارو دروند مشر) ژوندی وی نو هغه به مي د مسلمانانو د خلیفه په توګه ټاکلی وو. څوک چي سعد رضی الله عنه پېژني او له هغو بې نظیره خدمتونو خبر وي چي ده او د ده ترمشرۍ لاندي د اوس قبیلې د اسلام او مسلمانانو لپاره کړي، پیغمبر علیه السلام او مهاجرینو ته ئې پناه ورکړه، دی او قوم ئې د الله تعالی په لار کي قربانۍ ته چمتو شول، نو یقیناً چي تر سعد بن معاذ نه به هیڅوک د خلافت لپاره زیات مستحق ونه ګڼي او که هغه ژوندی وی نو له شکه پرته به ټولو مسلمانانو د ابوبکر او عمر رضی الله عنهما په شمول هغه ته د بیعت لاس اوږدولو، خزرجیانو به هم د پیغمبر علیه السلام له پرېکړي سره توافق کاوو. د نړۍ ټول مؤمنان تر قیامته پوري د سعد رضی الله عنه او د ده د توریالي او مؤمن قوم د ستر احسان، همت، مېړاني او قربانیو پوروړي دي.

د سعد رضی الله عنه عظمت او مقام له لاندي روایاتو درک کولی شو:

عن جابر بن عبدالله قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اهتز عرش الرحمن لموت سعد بن معاذ

له جابر بن عبدالله نه روایت دئ چي رسول الله صلی الله علیه وسلم

وفرمایل: د رحمن خدای عرش د سعد بن معاذ په مړیني ولړزېدو.

کله چي هغه ټپي شو نو پیغمبر علیه السلام په جومات کي د هغه لپاره ځای جوړ کړ چي ورته نږدې وي او په خپله ئې پالنه او عیادت وکړي.

عن عائشة قالت لما أصيب سعد بن معاذ يوم الخندق رماه رجل في الأكحل (عرق وسط الذراع) فضرب عليه رسول الله صلى الله عليه وسلم خيمة في المسجد ليعوده من قريب .

عن البراء بن عازب قال: أهدي لرسول الله صلى الله عليه وسلم سرقة من حرير فجعل القوم يتداولونها بينهم . فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم (أتعجبون من هذا ؟) فقالوا نعم . يا رسول الله، فقال (والذي نفسي بيده لمناديل سعد بن معاذ في الجنة خير من هذا) رواه البخارى

له براء بن عازب نه روایت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ته له وربښمو اوبدلې یوه ټوټه هدیه ورکړی شوه، خلکو په خپل منځ کي لاس په لاس کوله، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمایل: آیا دې ته حیران یئ؟ وئې ویل: هو! یا رسول الله! نو هغه وفرمایل: په هغه ذات چي زما سا ئې په واک کي ده په جنت کي د سعد بن معاذ د لاس پاکولو تولیاوي تر دې ډېري غوره دي.

دا همغه سعد دئ چي ابوجهل ته ئې په مکه کي داسي غاښ ماتوونکی ځواب ورکړی وو چي چا ئې تصور هم نشو کولی، مکې ته د عمرې لپاره تللی وو، د أمیه بن خلف په کور کي ئې واړول، هغه ورته وویل: صبر وکړه، کله چي غرمه شي او خلک غافل شي ولاړ به شې او طواف به وکړې، کله چي سعد طواف کولو ناڅاپه ابوجهل راڅرګند شو او وئې ویل: دا

څوک دئ چي د کعبې طواف کوي؟ سعدوويل: زه سعد يم، نو ابوجهل ورته وويل: داسي په ډاډ او امان سره د کعبې طواف کوې په داسي حال کي چي محمد او د ده ملګرو ته مو پناه ورکړې؟! خبره ئې سره کښته پورته کړه، اميه سعد ته وويل: غږ دي تر ابوالحکم مه لوړه وه، هغه د دې وادي مشر دئ، بيا سعد وويل: په الله قسم چي که مي د کعبې له طوافه منعه کړې د شام د تجارت لار به دي قطعه کړم.

انطلق سعد بن معاذ معتمرا قال فنزل على أمية بن خلف أبي صفوان وكان أمية إذا انطلق إلى الشأم فمر بالمدينة نزل على سعد فقال أمية لسعد انتظر حتى إذا انتصف النهار وغفل الناس انطلقت فطفت فبينا سعد يطوف إذا أبو جهل فقال من هذا الذي يطوف بالكعبة ؟ فقال سعد أنا سعد فقال أبو جهل تطوف بالكعبة آمنا وقد آويتم محمد وأصحابه ؟ فقال نعم فتلاحيا بينهما فقال أمية لسعد لا ترفع صوتک على أبي الحكم فإنه سيد أهل الوادي ثم قال سعد والله لئن منعني أن أطوف بالبيت لأقطعن متجرک بالشام .

دا همغه سعد دئ چي له بني قريظه سره معامله د ده پرېکړي ته پرېشودى شوه، کله چي هغه پر خپلي سپرلۍ راورسېد پيغمبر عليه السلام صحابه وو ته مخ کړ او وئې فرمايل: د خپل سالار په وړاندي ودرېږئ، هغه ته ئې وفرمايل: دې خلکو تا ته د پرېکړي واک درکړى، هغه وويل: جنګيالي دې ووژل شي او ماشومان دې د مسلمانانو تر منځ ووېشل شي. پيغمبر عليه السلام وفرمايل: د الله تعالى د حکم مطابق پرېکړه دي وکړه.

أن أناسا نزلوا على حكم سعد بن معاذ فأرسل إليه فجاء على حمار فلما بلغ قريبا من المسجد قال النبي صلى الله عليه وسلم (قوموا إلى خيركم أو سيدكم) . فقال (يا سعد إن هؤلاء نزلوا على حكمک) . قال فإني أحكم فيهم أن تقاتل مقاتلتهم وتسبى ذراريهم قال (حكمت بحكم الله أو بحكم الملک)

اسلامي شورى

ليکوال تر دې عنوان لاندې ليکي چې: "په رينښتيا هم په اسلامي نظام کي د دولت د تقنيني چارو د تنظيم او ښه سمون لپاره اړتيا ده چې اسلامي شورى د يوې ځانګړې قوې په توګه شتون ولري، له دې پرته هيڅ نظام او قانون مشروعيت نشي درلودلای... " بيا ئې د اسلامي امارت د دستور دا مادې رانقل کړې دي:

"٤٦ماده:- اسلامي شورى هغه مقننه قوه ده چې غړي ئې حد اکثر د لومړۍ درجې ولايتونو څخه درې، د دوه يمې درجې ولايتونو څخه دوه، او د دريمې درجې ولايتونو څخه يو تن تشکيلوي، چې د امير المؤمنين له خوا انتصابېږي.

٤٧ماده:- د اسلامي شورى غړي به د اهل الحل و العقد صفتونه لري.

که چيري اميرالمؤمنين د استعفاء اراده وکړي، د خپلي استعفاء په باب به د قاضي القضات، د وزيرانو د شورى د رئيس، او د اسلامي شورى د رئيس په ګډون مجلس ته خبر ورکوي، وروسته به له ځنډه پرته د قاضي القضات، وزيرانو د شورى رئيس او اسلامي شورى د رئيس په ګډون

غونډه کوي او تصميم نيسي (۹-۸ مخ)"

د دې په ځواب کي بايد ووايو: اعتراض دا نه دئ چي د امارت په اساسي قانون کي د شورى يادونه شوې که نه، اعتراض دا دئ چي د شورى غړي د چا له لوري غوره کېږي؟ د ولس استازي دي که د اميرالمؤمنين د خوښي استازي؟ د نړۍ تر بدو نه په بد استبدادي نظامونو کي هم شورى شته، خو د مطلق العنانو واکمنانو د خوښي داسي انتصابی شورى گانى چي د واکمنانو په خدمت کي وي او د هغوى اوامرو ته قانونى بڼه ورکوي، نه داسي شورى چي د ولس له باصلاحيته استازو څخه جوړه شوې وي. اعتراض دا دئ چي نه پيغمبر عليه السلام د خپلي خوښي انتصابي شورى درلوده او نه راشدينو خلفاوو، د انتصابي شورى گانو لړۍ هغه مهال پيل شوې چي خلافت په سلطنت بدل شو، پرېکړي له جومات نه قصر ته انتقاتل شوې او د شورى غړي د سلاطينو له خوا انتصاب شوي.

د پيغمبر عليه السلام او د راشدينو خلفاوو د شورى ځاى خو مسجد وو، کله چي د مسلمانانو شمېر زيات شو؛ نو پيغمبر عليه السلام له دوى نه د عرفاء او نقباء په نامه د دوى داسي استازي وغوښتل چي د خپل خپل قوم له لوري به معرفي کېدل، ټول هغه کسان د شورى غړي وو چي د بدر په جگړي کي ئې برخه اخيستې وه، څوک چي له دې حقيقت سره توافق نه لري نو مهرباني دي وکړئ او موږ ته دي د دې دور يوه داسي انتصابي شورى راوښيئ چي غړي ئې د پيغمبر عليه السلام او يا راشدينو خلفاوو په خپله خوښه ټاکل شوي وي! دا د اسلام په اړه ډېر کرکجن تور دئ چي وايي: اسلام يوه شخص ته دا حق ورکوي چي د مطلق العنان واکمن په

توګه د خپلې خوښې داسې انتصابي شورى جوړه کړي چې پرېکړو ته به ئې هم التزام نه لري او يوازې هغه پرېکړې به ئې مني چې د ده خوښې وي!!
اسلام خو دا د مسلمانانو يو اجتماعي صفت ګڼي چې کارونه ئې په مشوره ترسره کېږي: (و امرهم شورى بينهم)، کوم عاقل يا کم عقله انسان به په دې نه پوهېږي چې هغه شورى هيڅ ارزښت نه لري چې غړي ئې د ولس معتمد استازي نه وي، ولس پرې اعتماد ونه لري او ولس د هغوى پرېکړې معتبره ونه ګڼي، فقط د يوه شخص له لوري غوره شوي وي؟!
که څوک په قرآن ايمان لري نو د شورى په اړه دغه يو آيت هم ورته کفايت کوي، دا آيت شورى او مشوره د ټولو مؤمنانو او د دوى د ټولني يوه ځانګړتيا ګڼي، د دې آيت له مخې هيڅوک دا حق نه لري چې کوم مسلمان په داسې چارو کې له مشورې محروم کړي چې په ټولو مسلمانانو پورې مربوط وي، يا به په خپله مخامخ پوښتل کېږي او يا د خپل معتمد استازي له لارې، پيغمبر عليه السلام د بدر د جګړې پرېکړه هغه مهال وکړه چې ټولو بلااستثناء پرې توافق وکړ، د احد په جګړې کې له خپلې رأيې تېر شو او د هغو ځوانانو رأيه ئې قبوله کړه چې غوښتل ئې له دښمن سره له مدينې نه بهر مخامخ شي، که څوک د پيغمبر عليه السلام امتي وي او د هغه مبارک په سنت عمل کول غواړي نو بايد مشورې ته همدومره اهميت ورکړي، که هغه پيغمبر عليه السلام چې الله تعالى د ټولو انسانانو د معلم او لارښود په توګه غوره کړى او په هر ګام کې ئې ورته وحي کوله شورى ته دومره اهميت ورکوي چې له خپلې رأيې د څو ځوانانو د غوښتنې په وړاندې تېرېږي نو د بل چا به څه حيثيت وي چې هغه ځان عقل کل وګڼي

او د شورى پرېکړو ته تابع نه وي؟!! په دې کې هيڅ شک نشته چې يوه کس ته مطلق العنان واک سپارل په اسلامي شريعت کې هيڅ مجال نلري، دا د سرکاري او درباري مفتيانو فتوى کېدى شي نه له قرآن او سنت نه راولاړه شوې فتوى. دې ته مو بايد پام وي چې کله د مسلمانانو شمېر زيات شو نو پيغمبر عليه السلام لدوى نه وغوښتل چې خپل استازي ورمعرفي کړي، دا استازي د نقباء په نامه يادېدل او دا پيغمبر عليه السلام په خپله نه غوره کول؛ بلکې ولس ته ئې ويل چې تاسو ئې رامعرفي کړئ، دا په حقيقت کې د ولس منتخب استازي ول.

بخاري ليکي: (النقباء) جمع نقيب وهو عريف القوم وناظرهم والمراد الذين اختارهم الأوس والخزرج نقباء عليهم بطلب من النبي صلى الله عليه وسلم

نقباء د نقيب جمع دئ چې د قوم پېژندوى او ناظر ته وايي او دلته مراد ترې هغه خلک دي چې د اوس او خزرج له لوري د رسول الله صلى الله عليه وسلم په غوښتنه غوره شول.

آيا امير يا خليفه د شورى د پرېکړو په مراعات مکلف دئ؟

دا د همدرد صاحب د رسالې بل عنوان دئ چې موږ کټ مټ رانقل کړى.

تر دې عنوان لاندې هغه ادعاء کوي چې "جمهور متقدمين علماء وايي: ځان ته د شورى د غړو د رأيو په معلومولو وروسته به امير پر هغه څه باندې عمل کوي کومې ته چې د هغه پوهه او بصيرت رسي، اگر که

هغه د شورى د غړو د رايي سره توپير او اختلاف ولري د هغوى په اند : د مشاورت كولو معنى دا نده چي امير دي د شورى د غړو تابع وي!! هغوى د الله جل شأنه په دې قول استناد كوي (و شاورهم فى الامر فاذا عزمت فتوكل على الله) هغوى وايي: دا آيت په دې دلالت كوي چي له مشاورت وروسته د عزم څخه مراد د امير عزم دئ او كه په امام باندي د شورى د غړو اتباع كول واجب واى، نو بيا به د (عزمت) په ځاى عزمتم ويل پكار و، نو هر كله چي د عزم اختيار امام ته وركړل شو، جوته شوه چي د مشاورت كولو څخه وروسته د روستۍ پرېكړي حق هم يوازي امام لري.

كه څه هم ليكوال د هغو كسانو رأيه هم رانقل كړې چي پر امام باندي د شورى د پرېكړو اتباع واجبه ګڼي او له علي رضى الله عنه نه روايت شوي هغه حديث باندي استناد كوي چي فرمايي:

له پيغمبر عليه السلام نه د دغه آيت د (عزمت) د لفظ په اړه پوښتنه وشوه چي د عزم معنى څه ده؟ او هغه وفرمايل: د رأى له خاوندانو سره مشوره او بيا د دوى د رأيي متابعت، يعني له مشورې نه چي كومه پرېكړه راوځي هغه منل او په هغې پسي تلل.

د حديث الفاظ دا دي:

روى ابن مردويه عن علي بن أبي طالب قال : [سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن العزم ؟ فقال مشاورة أهل الرأي ثم اتباعهم]

د ليكوال په ځواب كي څو خبري ضروري ګڼو:

- عجيبه ده چي څوک د پيغمبر عليه السلام حديث نه مني او هغه چا ته د عالم او علامه لقب وركوي او رأيه ئې مني او عمل پرې كوي چي رأيه

ئې هم سل په سلو کې د حديث خلاف ده او هم د قرآن خلاف!!! که ته په دې حديث باور لرې نو بيا خو بله هره رأيه بايد لرې وغورځوې او مدعي ته ئې نه د عالم په سترگه وگورې او نه د علامه لقب ورکړې!!

- ډېر خلک داسې دي چې د دليل په ځای د اکثريت په زور خپله خبره په نورو منل يا تپل غواړي، کله چې د کومې رأيې په اړه نه دليل ولري او نه د کوم منلي شخصيت نوم واخيستی شي نو وايي: دا د جمهور علماوو رأيه ده!! خو که ترې پوښتنه وشي چې له دغو علماوو نه د څو کسانو نومونه واخله نو د گوتو په شمېر نومونه هم نشي اخيستلی. د يوې رأيې د سموالي لپاره خو دليل دا نه دئ چې څومره کسان ئې مني، د مسلمان لپاره خو دليل دا دئ چې له قرآن او سنت سره مطابقت ولري، که احياناً د نړۍ ټول خلک پر يوې غلطې خبرې ټينگار وکړي او هغه سمه وگڼي دا د هغې د سموالي دليل نه شي کېدی.

راشئ وگورو چې د دغه آيت په اړه دا تعبير څومره وزن لري چې ليکوال جمهور متقدمينو ته منسوب کړئ. د آيت الفاظ دا دي:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى ٱلْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ آل عمران: ١٥٩

نو د خپل رب د رحمت په وجه ورته نرم شوې او که ته بدخولی او سخت زړی وی، نو ستا له شا و خوا به خواره شوي وو، نو دوی ته عفو

وکړه، بخښنه ورته وغواړه او په کارونو کې مشوره ورسره کوه، نو چې عزم دې وکړ بیا خو په الله توکل وکړه، یقیناً چې الله توکل کوونکي خوښوي.

د دې مبارک آیت لارښووني دا دي:

د قائد لپاره په خپلو ملګرو نرمي کول د الله تعالی یوه پېرزوینه ده، ته د دغې الهي پېرزوینې په سبب په خپل امت زړه سوانده او مهربان یې، د بدخولو او سخت زړو مشرانو په څېر نه یې، د داسې مشرانو په څنګ کې یوازې ذلیل انسانان راغونډېږي، که په تا کې دا نیمګړتیاوې وی نو دا ستا په شا او خوا کې راغونډ شوي مسلمانان به ټول درنه خواره شوي وو، د دوی اشتباهات نباید د دې باعث شي چې د نرمي په ځای سختي وکړې، د خوږو خبرو په ځای ئې په ترخو او توندو خبرو استقبال کړې او د لطف او مهربانۍ په ځای ئې په خپلو غلطیو سخت ونیسې، د دوی پر غلطیو سترګې پټې کړه، له الله نه ورته مغفرت وغواړه. داسې نه چې د دوی اشتباهاتو ته په پام سره دا فیصله وکړې چې له دې وروسته به له دوی سره مشوره نه کوم، نه؛ په کارونو کې مشوره ستا واجب او د دوی حق دئ، ته مکلف یې چې له دوی سره به مشوره کوې، حتی له هغو سره هم چې مشورې ئې کمزورې دي او د مخکنیو کمزورو مشورو په سبب ئې څه ستونزې هم راولاړې کړې دي. د مشورې په نتیجه کې چې کومه پرېکړه په لاس درغله، د پلي کولو لپاره ئې ملا وتړه او پر الله توکل وکړه، داسې متوکلین د الله خوښ وي.

که په دې آیت کې لږ غور وکړئ نو د اسلام له نظره به د شورى په

ځرنګوالي او اهمیت ښه پوه شئ، په دې مبارک آیت کې څو اساسي ټکي زمونږ مخې ته راځي:

پیغمبر علیه السلام ته امر شوی چې مشوره به کوې، که الله تعالی خپل پیغمبر په مشوره مکلف کوي او دا د ده واجب ګڼي، نو د عادي مشر په اړه به د دې حکم تقاضاء څه وي، هغه چا ته چې الله ورته وحي کوي او د ټولې نړۍ لپاره ئې لارښود لیږلی، امت ورباندې ایمان لري او د ده په اطاعت مکلف شوی، که ده ته د مشورې کولو امر کوي؛ نو بل څوک به څه حیثیت لري چې له مشورې ځان مستثنی کړي.

دا د مشورې حکم د هغو کسانو په اړه راغلی چې ځینې اشتباهات ترې شوي، د دوی له اشتباهاتو سره سره الله تعالی پیغمبر ته امر کوي چې له همدغو سره به هم مشوره کوې.

پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي چې تصمیم به له مشورې وروسته نیسې، داسې نه چې مخکې له مشورې کومه فیصله له ځان سره وکړې او بیا نور هسې د خوشحالولو لپاره راوغواړې او د خپلې رأیې په ګټه تأیید ترې ترلاسه کړې.

له مشورې نه چې کومه فیصله راوځي، که څه هم ستا د رأیې خلاف وي او ته په هغې کې مصلحت نه ګورې، له څه تزلزل او وېرې پرته ئې د عملي کولو لپاره ملا وتړه او پرالله توکل وکړه.

د الله محبوب متوکل هغه دئ چې مشوره کوي، له مشورې نه د راوتلې فیصلې د عملي کولو لپاره ملا تړي او پر خپل رب توکل کوي.

متأسفانه ځینې کسان د مشورې داسې تفسیر او تعبیر وړاندې کوي

چي د ديکتاتورانو او مستبدو واکمنانو ډېر خوښېږي، هغوی وايي چي د عزم په صيغه کي خطاب مفرد ته متوجه دئ او له دې معلومېږي چي د پرېکړي واک زعيم ته ورکړی شوی!! حال دا چي دا ډېر غلط او کمزوری تعبير دی، په څو دلائلو:

دې ته ئې پام نه دئ کړی چي (عزم) له (شوری) نه وروسته ذکر شوی او د دې خبري معنی دا ده چي عزم او پرېکړه به د مشورې نتيجه وي، شوری به د فيصلو مرجع وي او د مشر تصميم به هم د شوری له منځ نه راوتلی وي.

دا ډېر ډېر کمزوری او بې بنسټه دليل دئ چي وايي دلته د (عزمت) صيغه د مفرد صيغه ده، نه د جمعي صيغه نو ځکه تصميم د مشر کار دئ نه د شوری د ټولو غړو!! دا جنابان متوجه نه دي چي د مفرد صيغه د دې لپاره راغلې چي د آيت په لومړي سر کي خطاب يوازي پيغمبر عليه السلام ته متوجه دئ، په دې خطاب کي ټولي صيغې مفردي دي: لکه: (لنت)، (کنت)، (حولک)، (فاعف)، (استغفر)، (شاورهم)، طبيعي ده چي وروستۍ صيغه به هم (عزمت) راتله نه عزمتم.

دې ته ئې پام نه دئ کړی چي (فإذا عزمت) ويل شوي، په عربي پوه انسان پوهېږي چي د (فا) توری ښيي چي (عزم) به د (مشاورې) نتيجه وي، يعني د مشورې په نتيجه کي چي کوم تصميم نيسې نو پر الله توکل وکړه.

د (توکل) يادونه هم تلويحاً دا مطلب په ګوته کوي چي که احياناً پرېکړه ستا د رأيي خلاف راووته، پر الله توکل وکړه او له تشويش او تزلزل نه پرته د پرېکړي عملي کولو ته ملا وتړه.

دې ته ئې هم پام نه دئ کړی چې په دې آیت کې د مشورې امر په حقیقت کې د هغو خلکو په اړه شوی چې د احد په جګړې کې څه اشتباهات ترې شوي، د دې احتمال وو چې پیغمبر علیه السلام د دغو اشتباهاتو په سبب له هغوی سره تند چلند وکړي او له دې وروسته له هغوی سره له مشورې ډډه وکړي، الله تعالی ورته لارښوونه وکړه چې نرمي ورسره کوه، عفوه ورته وکړه، بخښنه ورته وغواړه او په کارونو کې مشوره ورسره کوه.

څوک چې ادعاء کوي چې په دې آیت سره د پرېکړې اختیار پیغمبر علیه السلام ته ورکړی شوی؛ هغه دې د پیغمبر علیه السلام له قول او عمل نه داسې کوم دلیل راوړاندې کړي چې وښیي پیغمبر علیه السلام له دې آیت نه همدا مطلب اخیستی، مشوره ئې کړې خو پرېکړه ئې د خپلې خوښې کړې!! د پیغمبر علیه السلام په ټول مبارک ژوند کې هیڅوک داسې مورد نشي په ګوته کولی، داسې حدیث نشي موندلی چې دا رأیه تأیید کړي، متأسفانه نه د آیت الفاظو او صراحتونو ته توجه کوي، نه له دې آیت نه د پیغمبر علیه السلام تعبیر ته، له پیغمبر علیه السلام نه د دغه آیت د (عزمت) د لفظ په اړه پوښتنه وشوه چې د عزم معنی څه ده؟ او هغه وفرمایل: د رأی له خاوندانو سره مشوره او بیا د دوی د رأیي متابعت، یعني له مشورې نه چې کومه پرېکړه راوځي هغه منل او په هغې پسې تلل.

آیا د دغه صریح حدیث په شته والي کې د بل چا داسې قول ته اعتناء کول چې هم د صریح آیت له الفاظو سره ټکر کوي او هم له څرګند او واضح حدیث سره، لویه بې باکي او بې ځایه جسارت نه دئ؟!

د دې آیت شرحه او تفصیل باید لومړی په خپله په قرآن کي ولټوو او وګورو چي آیا د شورى تر څنګ دا هم ویل شوي چي پرېکړه به یو کس کوي او که په مشورې کي د شاملو خواوو په رضایت او توافق سره؟ که مو په قرآن کي په دې اړه واضح لارښوونه وموندله نو پر قرآن د ایمان تقاضاء دا ده چي بله هره رأيه به لري غورځوو، که څه هم چا جمهور علماوو ته منسوب کړې وي. قرآن په ډېر صراحت سره فرمايي چي پرېکړه به په مشورې کي د شاملو خواوو په رضایت کېږي، د البقري د سورې په ۲۳۳ آیت کي داسي راغلي:

فَإِنْ أَرَادَا فِصَالاً عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا

او که دواړو (په خپله خوښه او رضایت) او په خپلو کي په (مشوره) له تي نه بېلول وغوښتل نو څه ګناه پرې نشته...

دا مبارک آیت له تي نه د ماشوم د بېلولو په اړه ښځې او مېړه ته وايي: په خپلو کي د (مشورې او رضایت) په نتیجه کي چي د خپل ماشوم د بېلولو په اړه کومه فیصله وکړئ نو څه الزام درباندي نشته او له مشورې پرته یا د یوه طرف د عدم رضایت په صورت کي هره پرېکړه د ګناه پرېکړه ده . یعني که مور پلار وغواړي چي د کوم ضرورت یا مصلحت له مخي ماشوم ته د تي ورکولو موده رالنډه کړي نو په دوه شرطه دا کار کولی شي: دواړه به په دې کار راضي وي او په خپلو کي به ئې مشوره کړې وي. (مشوره) او د (دواړو رضایت) او موافقه ئې شرط کړي. له دې آیت نه د اسلام له نظره د مشورې حقیقت څرګندېږي، له مشورې نه به هغه

پرېکړه راوځي چي په مشورې کي برخه وال پرې راضي او متفق وي، په کومي مشورې کي چي د طرفینو رضایت شرط نه وي، یو طرف یوازي خپله رأیه څرګندوي او د وروستي تصمیم په نیولو کي څه حق نه لري او بل طرف یوازي د بل رأیه اوري او فیصله په خپل سر کوي، د مشاور له رضایت نه پرته، دا د استبدادي نظامونو شورى ده نه اسلامي شورى، مشوره دا نه ده چي یو طرف به له بل نه فقط نظر او رأیه غواړي او ورستۍ پرېکړه به دی په خپله کوي، مشوره د بل د رأیي معلومولو لپاره نه وي، داسي مشوره هیڅ ارزښت نه لري چي یو کس دي د نورو رأیه واوري خو پرېکړه دي په خپله او د نورو د موافقې او رضایت نه پرته وکړي، مشوره دې ته ویل کېږي چي د تفاهم او بحث په نتیجه کي د طرفینو د خوښي هغه پرېکړه ترې راووځي چي دواړه ورباندي راضي او متفق وي. چي پلار خپل اولاد ته د تي ورکولو په اړه په دې مکلف وي چي له خپلي مېرمني سره به مشوره کوي، په خپل سر به فیصله نه کوي، هره پرېکړه به د دواړو په مشوره او رضایت وي، نو امیر څنګه دا حق لري چي د عام ولس د شتمنیو او په دوی پورې اړوند قضایاوو کي په خپل سر او د نورو له مشورې او رضایت نه پرته فیصله وکړي، په ټولنې کي د ده حیثیت او مقام په هیڅ صورت کي هومره نه دی لکه د پلار او مېړه حیثیت او مقام په خپلې کورنۍ کې، اسلام خو پلار ته په کورنۍ کي د (قوام یا قیم) نوم ورکړی، خو د ټولني مشر یا امیر ته ئې د (قیم) په ځای د (خلیفه او امین) نوم ورکړی، دی خو د عام ولس د امانتونو امین دی، په هیڅ امانت کي په خپله خوښه د تصرف کولو حق نه دی ورکړی شوی.

څوک چي وايي امير يوازي په مشورې مکلف دئ، پرېکړه به دی په خپله خوښه کوي!! دا جنابان دي له قرآن او سنت نه کوم دليل وړاندي کړي، قرآن خو وايي چي د شورى پرېکړه بايد داسي وي چي په شورى کي د برخه والو رضايت تأمين شي؛ ستا نظر خو د قرآن د دې حکم خلاف دئ!! د پيغمبرعليه السلام له فعل او قول نه کومه بېلګه وړاندي کړه چي ستا دا نظر تأييد کړي، پيغمبرعليه السلام خو هيڅکله د مشوره کوونکو د اکثريت له رأيي سره مخالفت نه دئ کړى او د خپلي خوښي فيصله ئې نه ده کړې. ابوبکر او عمر رضى الله عنهما ته وايي: تاسو دواړه چي په هرڅه توافق وکړئ زه ورسره مخالفت نه کوم:

عن عبد الرحمن بن غنم [أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لأبي بكر وعمر لو اجتمعتما في مشورة ما خالفتكما]

د خندق په جنګ کي ئې غوښتل د مدينې يهودان په دې قانع کړي چي د قريشو له ملګرتيا لاس واخلي چي په بدل کي به ئې د مديني د کجورو د يوه کال حاصل دوى ته ورکړي، په ځينو رواياتو کي راځي چي په دې اړه ئې څه ليکلي هم وو، خو د اوس او خزرج له دوو مشرانو سره ئې پرې مشوره وکړه، هغوى ورته وويل: يا رسول الله! که دا پرېکړه د وحي له مخي کوې نو موږ پرې اعتراض نه لرو، خو که ستا خپله رأيه وي نو په خداى قسم چي موږ د شرک په زمانه کي دوى ته باج نه دئ ورکړى اوس چي په ايمان سره الله تعالى موږ ته عزت راکړ څنګه به دوى ته جزيه ورکوو، پيغمبر عليه السلام له خپلي رأيي تېر شو او هغه پاڼه ئې وشکوله.

هيڅوک داسي مثال نشي وړاندي کولى چي پيغمبر عليه السلام دي

له چا سره مشوره کړې وي خو پرېکړه دې د نورو له موافقې پرته په خپله خوښه کړې وي.

ځيني خلک د حديبيې په صلحې په غلطه توګه استناد کوي او وايي: پيغمبر عليه السلام دلته له مشورې پرته هغه معاهده امضاء کړه، نو دا ښيي چې امير په شورى او د شورى د پرېکړو په متابعت مکلف نه دئ!! دې جنابانو ته وايو:

- آيا دې ته متوجه يئ که نه چې دا معاهده څېرې او په کومو شرايطو کې امضاء شوې؟ آيا پوهېږئ چې حديبيه د مکې جزء ده او قريشو پرې حکومت کولو؟ مسلمانان هلته د جګړې لپاره نه بلکې د عمرې لپاره تللي وو، د جګړې لپاره ئې تيارى نه درلود، دښمن هڅه کوله چې نښته رامنځته شي، ډېر شرارتونه ئې وکړل خو د پيغمبر عليه السلام د حکيمانه قيادت په وجه د دوى شرارتونه شنډ شول او د نښتې مخنيوى وشو.
- د جنګ په ميدان او حالت کې مشر ته فوق العاده صلاحيت ورکول دا طبيعي او ټولو خلکو ته د منلو وړ کار دئ، په ټولو هېوادو کې ګورئ چې د جنګ په حالت کې حتى منتخب پارلمانونه منحل شي او زعيم ته د قانون له مخې فوق العاده صلاحيتونه ورکړى شي، د استثنائي حالت په مقرراتو د عام او عادي حالت قوانين قياسول اشتباه ده.
- دا هم په پام کې ولرئ چې دا يوازنى مورد دئ، په دې کې هم ډېرى صحابه، حتى چې د عمر رضى الله عنه په څېر شخصيتونه هم له هغې معاهدې سره موافق نه ول، خو نه چا اعتراض کړى او نه مخالفت، که پيغمبر عليه السلام مشوره کړې وي او بيا ئې د اکثريت له رأيي سره

مخالفت کړی وی؛ یا صحابه وو خپل مخالفت څرګند کړی او پیغمبر علیه السلام د هغوی څرګند مخالفت ته هیڅ اعتناء نه وی کړې، نو ستاسو وینا او استدلال په ځای او وارد وو، خو داسي نه دي شوي او په دې پېښې باندي استناد سره هیڅوک د دې ادعاء حق نه لري چي امیر د شورى د غړو رأيي په متابعت مکلف نه دئ، دا ناسم تعبیر او غلط قیاس دئ.

- راتلونکو پېښو وښوده چي د پیغمبر علیه السلام پرېکړه ډېره حکیمانه او پر ځای وه، الله تعالی د همدې پرېکړي په تأیید کي د الفتح مکمله او جامع سوره نازله کړه او د غي معاهدې ته ئې د فتحي او بریا نوم ورکړ.

قرآن د غیر اسلامي نظامونو د معرفي په لړ کي د هغوی یوه ځانګړتیا همدا ښیي چي د پرېکړي وروستۍ مرجع واکمن وي، درباریان د مشورو په دوران کي هغوی ته همدا وایي چي موږ خپله عاجزانه رأیه ستا حضور کي وړاندي کوو خو پرېکړه ستا کار دئ، واکمن هم ځان ټولواک ګڼي او خپلو مشاورینو ته وایي: سمه خبره همغه ده چي زه ئې درته وایم! قرآن دا دواړه خبري د فرعون او د سبا د ملکې په اړه راوړې دي، د سبا د ملکې درباري مشاورینو او سرکاري مفتیانو ورته وویل: موږ جګړي ته چمتو یو خو پرېکړه ستا کار دئ، وګوره چي خوښه دي څه ده او څه مناسب ګڼې، د قرآن الفاظ دا دي:

قَالَتْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَفْتُونِى فِىٓ أَمْرِى مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾ قَالُوا۟ نَحْنُ أُو۟لُوا۟ قُوَّةٍ وَأُو۟لُوا۟ بَأْسٍ شَدِيدٍ وَٱلْأَمْرُ إِلَيْكِ

(ملکې) وویل: اې درباریانو! په دې کار کې مې مشوره راکړئ، زه خو تر هغه د کوم کار پرېکړه نه کوم چې تاسو حاضر وي!

هغوی وویل: موږ ځواکمن یو او کلک جنګیالي، او کار تا ته محول دئ، نو وګوره چې څه امر کوې!!

په دې مبارکو آیتونو کې په یوه غیر اسلامي نظام کې د شورى ځرنګوالی په ډېره دقیقه توګه ښودل شوی، چې څو خبرې ئې ډېرې جالبې دي:

- ملکه وايي: زما د دې کار په اړه څه مشوره راکوئ؟ داسې نه وايي چې د دغه کار چې په ټول ولس او هېواد پورې تړلی دئ؛ څه رأیه لرئ؟ له دې الفاظو معلومېږي چې ملکې په ضمني توګه خپله پرېکړه دوی ته اعلان کړې.
- ورته وايي چې زه خو ستاسو په غیاب کې پرېکړه نه کوم، تل تاسو راغواړم او ستاسو په وړاندې فیصله کوم!!
- درباریان ورته وايي: موږ ځواکمن یو، توریالي یو او جګړې ته چمتو، خو پرېکړه ستا کار دئ، څه چې ستا خوښه وي هغه به کوو!!

دا قصه د دې لپاره راغلې چې مسلمانان د دغو غوړه مالو او ذلیلو درباریانو په څېر نشي او شورى ئې د پاچایانو شورى ته ورته نه وي.

فرعون ته هم یوه داسې درباري چې په پټه ئې ایمان راوړی وو، غوښتل ئې له موسى علیه السلام نه دفاع وکړي او فرعون د هغه له وژلو

منعه کړي، څو نېکي مشورې ورکړې، خو فرعون په ځواب کي ورته وويل: زه همغه څه تاسو ته وايم چي ښه پرې پوه شوی یم او زه چي تاسو ته کومه لارښوونه کوم هغه د ترقي او کمال په لوري لارښوونه ده!! د قرآن الفاظ دا دي:

يَٰقَوۡمِ لَكُمُ ٱلۡمُلۡكُ ٱلۡيَوۡمَ ظَٰهِرِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأۡسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَاۚ قَالَ فِرۡعَوۡنُ مَآ أُرِيكُمۡ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهۡدِيكُمۡ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾

(هغه (مؤمن درباري) وويل: نن خو پاچايي ستاسو ده؛ په داسي حال کي چي په دې سيمي برلاسي او غالب يئ، خو که د الله عذاب راشي څوک به مو مرسته وکړی شي؟ فرعون وويل: زه همغه څه تاسو ته وايم چي پرې پوه شوی یم او یوازي د رشد او هدايت لار درښيم!!

آيا دغه آيتونه کفايت نه کوي چي ووايو: غيرملزمه شورى د غيراسلامي نظامونو ځانګړتيا ده، فرعونان داسي شوراګاني خوښوي؟!!

قرآن د فرعون او د سبا د ملکې دا قصې د دې لپاره رااخيستي چي موږ ته ووايي: په غيراسلامي نظامونو کي واکمن ټولواک وي، وروستۍ پرېکړه د ده له لوري کېږي، هغه ځان عقل کل ګڼي، خپله رأيه تر ټولو غوره او لوړه ګڼي، شورى ئې ملزمه نه وي، ټولواک د شورى پرېکړو ته په التزام مکلف نه وي. او د دې لپاره چي موږ ته ووايي: په کوم نظام کي چي دا خصوصيات وي، هغه اسلامي نظام نه بلکي فرعوني نظام وي، خلافت نه

بلکي ملوکیت وي.

آیا قرآن کافي او بشپړ نه دئ؟

د لیکوال د دې خبري په ځواب کي چي وايي: د قرآن الفاظ محدود دي او قضايا بې حده ډېر، نو ځکه مجبورېږو چي د نويو نويو قضاياوو په اړه نوې نوې پرېکړي وکړو!! څو وضاحتونه ضروري ګڼو:

- موږ له هغو خلکو سره قطعاً موافق نه يو چي د داسي الفاظو په کارولو سره غواړي وښيي د قرآن لارښووني د ژوند د ټولو قضاياوو په اړه کافي او بشپړي نه دي، یوازي مبادي او کليات ئې ذکر کړي، تفصيلات او جزئيات ئې خلکو ته پرېښي!! په داسي حال کي چي الله تعالی قرآن داسي معرفي کوي چي د هر څه لپاره تفصيل دئ:

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

يقيناً چي د دوی په قصو کي د عقل خاوندانو ته ځانګړی پند او عبرت

(پروت)دئ، دا هسي له ځانه جوړه شوې وينا نه ده، بلکي تر ځان د مخکنيو تصديق او تأييد دئ او د هر څه تفصيل او د ايمان راوړونکو لپاره لارښود او رحمت.

او قرآن د تورات په اړه فرمايي:

ثُمَّ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ تَمَامًا عَلَى ٱلَّذِيٓ أَحۡسَنَ وَتَفۡصِيلٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لَّعَلَّهُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمۡ يُؤۡمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ الانعام: ١٥٤

بيا مو موسى ته هغه کتاب ورکړ چي د غوره (ويناوو او احکامو) له پلوه بشپړ او د هر څه لپاره تفصيل وو، (د خلکو) لارښود او (د دوی لپاره د) رحمت (وسيله)، د دې لپاره چي له خپل رب سره په مخامخېدو ايمان راوړي.

او تاسو پوهېږئ چي قرآن پر تورات او انجيل او ټولو مخکنيو الهي کتابونه مهيمن دئ او د هغوی پر محتوياتو ئې احتواء کړې.

همداراز فرمايي:

وَمَا مِن دَآبَّةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا طَٰٓئِرٖ يَطِيرُ بِجَنَاحَيۡهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمۡثَالُكُمۚ مَّا فَرَّطۡنَا فِي ٱلۡكِتَٰبِ مِن شَيۡءٖۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ يُحۡشَرُونَ ﴿٣٨﴾ الانعام: ٣٨

او نه په زمکي کي داسي هيڅ خوځېدونکی شته او نه (په هوا کي) په دواړو وزرونو الوتونکی مرغه، چي ستاسو په څېر دي ټولی ټولی نه وي، په دې کتاب کي مو هيڅ څه نه دي پرېښي، بيا به د خپل رب لوري ته ورټول کړی شي.

دا د هغو خلکو په ځواب کي ویل شوي چي داسي معجزه غواړي چي انکار تري ممکن نه وي او هر لیدونکی ایمان راوړو ته اړ کړي، په ځواب کي ورته ویل شوي:

- الله تعالی د داسي معجزې په ښودلو هم قادر دئ، خو دا کار د ده د سنت مطابق نه دئ.
- الله تعالی هر مخلوق له ځانګړو خصوصیاتو سره پیدا کړی، ژوي ئې د بېلو بېلو ځانګړتیاوو سره ټولی ټولی پیدا کړي، لکه دا چي ځیني حیوانات پر زمکه خوځېږي او لکه مرغان چي پر خپلو وزرونو الوځي، انسان ئې هم له خاصو ځانګړتیاوو سره پیدا کړی، د ده ستره ځانګړتیا دا ده چي انتخاب کولی شي، که دا د انتخاب ځانګړتیا ترې واخیستل شي او د کومي خبري په منلو مجبور کړی شي، بیا خو د ده امتیاز له منځه ځي او د نورو مجبورو او بې اختیارو حیواناتو په څېر ګرځي، الله تعالی نه غواړي له انسان سره داسي معامله وکړي.
- په قرآن کي ټول هغه دلائل ویل شوي چي عقلمن او د هدایت په لټه کي انسان ته کفایت کوي.

د دغو دوستانو ادعاء د قرآن له دې صریح وینا سره ټکر کوي چي وایي: هر څه ئې په تفصیل سره بیان کړي، هیڅ څه ئې نه دي پرېښي.

دا صحیح ده چي د قرآن الفاظ محدود دي، خو دا د قرآن اعجاز دئ چي په محدودو الفاظو سره ئې هومره حقائق بیان کړي چي د انسان هري پوښتني ته ځواب وایي، د شرحي لپاره ئې ستر ستر کتابونه هم کفایت نه کوي، تر ننه په تېرو څوارلسو پېړیو کي په زرګونو تفسیرونه ولیکل

شول، هیڅ مفسر ونه ویل چي ما د قرآن ټول اسرار بیان کړی شول، دا دئ ګورئ چي د تفسیرونو لړی لاروانه ده، معلومه نه ده څومره نور تفسیرونه به ولیکل شي او د قرآن څومره نور اسرار به څرګند شي، ښایي بې مناسبته به نه وي چي ووایو: په ټول قرآن کي د اودس په هکله یوازي یو آیت نازل شوی، خو که تاسو د فقه کتابونو ته رجوع وکړئ وبه ګورئ چي په دې موضوع هومره مشرح او مفصل بحث شوی چي د هر فقهي کتاب یوه لویه برخه جوړوي، دا به هم بې مناسبته نه وي که ووایو: که تاسو دا مفصل او مشرح فقهي بحث، د شوری، امارت، جهاد او هجرت په څیر له بحثونو سره مقایسه کړئ نو وبه ګورئ چي مقایسه ئې نشي کېدی، دا پداسي حال کي چي د دغو قضایاوو په هکله د قرآن آیتونه ډېر زیات او د اودس په پرتله څو برابره دي، زموږ درنو فقهاوو ولي دا کار کړی، د دوی د وخت شرائط همداسي وو او د دې تقاضاء ئې کوله او که کوم بل مصلحت ئې په پام کي نیولی؟ په دې هکله څه ویل نه مفید دي او نه ضروري، مهمه خبره دا ده چي اوس باید دا تشه ډکه شي، د قضایاوو په هکله زموږ اهتمام او شرح او توضیح ئې باید په همغه تناسب وي چي د الله په کتاب کي ورته اهتمام شوی، د شوری په هکله بحث باید د اودس په نسبت لږ تر لږه درې برابره وي، دا ځکه چي د اودس په هکله یو آیت راغلی او د شوری په هکله درې آیتونه.

- لیکوال د خپلي خبري د تأیید لپاره یو ځل بیا د قرآن او حدیث په ځای د یوه لیکوال په رأیي استناد کوي او لیکي: وتلی محقق عالم او لیکوال علامه مناظر احسن ګیلاني رحمه الله لیکي: د الهي وحي او د نبوت

په مبارکه ژبه تر امت رسېدلي معلومات په محدودو الفاظو او کلماتو کي ځای کړل شوي او بل لور ته د بشري ژوندون حال دا دئ چي د هري ورځي لمر له راختو سره سم د ځینو داسي نویو او پېچلو حالاتو سره یوځای څرک وهي چي د هغو بېلګي وړاندي نه وې لیدل شوې همدغو راتلونکو نویو پېښو او حالاتو ته د فقهاوو په اصطلاح کي (الحوادث و النوازل) ویل کېږي، څرګنده ده چي یو لور ته د الهي وحي الفاظ محدودیت لري او بل لور ته حوادث او نوازل لامحدود یا پر بل سپیناوي لامتناهي دي!! د دې دواړو حالتونو تشه د اجتهاد او عقلي لاس وهني پرته ډکول ناشوني دي...!!

او په پای کي لیکي: دا هغه اړتیا ده چي د پوره کولو لپاره ئې موږ د دنیا په چارو کي نه یوازي په دیني معاملاتو کي هم اجتهاد، عقل او فقهي ته اړ یو." د دوی د دې وینا او استدلال په اړه څو عرایض لرو:

۱. دا استدلال ډېر کمزوری او ناوارد دئ. نه پوهېږو چي په دې استدلال سره دوی څنګه دا ثابتوي چي د امیر انتخاب د اهل حل و عقد دنده ده؟!

۲. که د بحث موضوع هغه حوادث او نوازل وي چي د امت په تېر تاریخ کي ئې بېلګه نه موندل کېږي؛ نو بیا خو دې استدلال څه ناڅه وزن درلود، نه پوهېږو چي دوی څنګه د امیر د انتخاب په څېر ستره موضوع په نوازلو کي شمېري؟!!

۳. دا وینا په ناسمه توګه کارول شوي چي "د الهي وحي او د نبوت په مبارکه ژبه تر امت رسېدلي معلومات په محدودو الفاظو او کلماتو کي ځای کړل شوي"، له دې وینا دا رااېستل چي د نویو پېښو او قضایاوو لپاره نوي احکام رااېستل جائز دي بې ځایه او ناسم استدلال دئ، موږ په دې عقیده

یو چي قرآن کامل دئ، بشپړ دئ، کافي دئ، هیڅ څه ئې نه دي پرېښي، په قرآن کي هره هغه لارښوونه راغلې چي د قیامت ترورځې انسانان ورته ضرورت لري، یا په مفصله توگه او یا په مجمله توگه، دا د قرآن اعجاز دئ چي په محدودو الفاظو کي ئې هومره لارښووني راغلې چي د انسان د ټول ژوند لپاره؛ له ټولو پېچلو او پراخو ابعادو سره ئې، د قیامت تر ورځې کفایت کوي، د پیغمبر علیه السلام په زرگونو احادیث د همدې محدود قرآن شرحه ده، د فقهي ضخیم ضخیم کتابونه له همدغو منابعو سرچینه اخلي، هغه رأیه د منلو وړ ده چي له قرآن او حدیث سره سمون خوري، له دې آخوا چي څوک کومه رأیه ورکوي د هغه شخصي رأیه ده، هیڅوک ئې پر منلو او پلي کولو مکلف نه دي. یوازي د دلیل له مخي به ئې مني، دا کافي نه ده چي څوک ووايي: فلان علامه دا خبره کړې، فلان عباسي امیر دا کار کړی... نو ځکه دا د شریعت جزء ده او موږ ئې پر منلو او کولو مکلف یو!!

۴. یو مهال موږ د کمونیستانو له دې پوښتني سره مخامخ وو چي ویل به ئې: مسلمانان ادعاء کوي چي په قرآن کي هر څه بیان شوي که داسي وي نو موږ ته په قرآن کي ترافیکي قوانین راوښیئ! اوس له علامه وو او د دوی له پلویانو دې ته ورته خبري اورو چي د قرآن الفاظ محدود دي او د ژوند د لامحدودو پېښو او قضایاوو په اړه لارښووني په کي نه دي بیان شوې، د دغو پېښو په اړه اجتهاد ته اړ یو!! د دواړو د دې ورته وینا په اړه څو عرایض لرو:

- ټرافیکي قوانین؛ قوانین نه بلکي اجتماعي مقرارات او قراردادونه

دي، په داسي مواردو کي اسلام مور ته هغه بنسټيزي لارښووني کړې دي چي داسي مقرارات او قراردادونه ورته ضرورت لري، لکه دا چي: په ښي لاس درومه، د ژمنو مراعات کوه، بل ته ضرر او اذيت مه رسوه، په خپل حق او وار قناعت کوه، د عمد او خطاء قتل او جرح سزا به څه وي...

- يو وخت مي د يوه داسي خطيب وينا د تلويزيون له لاري اورېده چي هره خبره ئې په ډېر زور سره کوله، هغه هم په وړو وړو خبرو د ترکيز پر مهال، په دې ئې ټينګار کولو چي په قرآن کي ټول احکام نه دي راغلي، خو مقصد ئې دا وو چي ځيني احکام داسي دي چي يوازي ئې په احاديثو کي موندلی شو، د دې ادعاء د اثبات لپاره ئې وويل: په قرآن کي يوازي هغه غوښه حلاله ګڼل شوې چي د ذبحي پر مهال ئې د الله تعالی نوم ياد شي، خو کب (ماهي) بې له ذبحي حلال دئ، د دې استثناء بنسټ د قرآن کوم آيت نه بلکي د پيغمبر عليه السلام حديث دئ، څو ځلي ئې دا خبره تکرار کړه چي راوښيئ د قرآن کوم آيت دا استثناء جائز ګڼي؟!! ما ويل په قرآن کي دا استثناء شته خو څه وکړو چي ته نه ئې ورته متوجه شوی! قرآن ماهي د لحماً طرياً يعني تازه غوښي په نامه ياد کړی او دا ښيي چي ماهي د تازه او پاکي غوښي حکم لري، پيغمبر عليه السلام ځکه ويلي چي ماهي له ذبحي پرته حلال دئ. همداراز دې خطيب ويل چي د لمانځه ترتيب، اوقات او د رکعتونو شمېر په قرآن کي نه مومو... ما ويل: پيغمبر عليه السلام د لمانځه هر څه له قرآنه اخيستي، د الله په نامه د لمانځه پيل، قيام، تلاوت، رکوع، سجده، په رکوع او سجده کي تسبيحات، د لمانځه پنځه وختونه او د رکعتونو شمېر؛ دا ټول هغه څه دي چي په قرآن کي ورته يا په ډېر

وضاحت سره یا تلویحاً اشاره شوې، خو زه او ته د ځینو منشأ درک کولی شو او د ځینو نه،

د لمانځه د ځینو برخو منشأ په قرآن کي دا آیتونه دي:

(و ذکر اسم ربه فصلی) د تکبیر تحریمه لپاره

په قرآن کي د سجدې امر اولس ځلي راغلی، د هري ورځي د فرض رکعتونو شمېر هم اولس تاکل شوی.

تل تر سجدې مخکي د رکوع ذکر راغلی د همدې لپاره په لمانځه کي رکوع تر سجدې مخکي ده.

د الزمر د سورې په دغو دوو آیتونو کي د تسبیح لپاره څلور وخته سحر، ماښام، ماخستن او ماپشین ذکر شوي:

فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

نو د الله تسبیح وینه ده کله چي (ماښام) او (ګهیځ) ته ننوځئ او ده ته په آسمانونو او زمکي کي ستاینه ده او (ماخستن) او هغه مهال چي(ماپشین) ته ننوځئ.

او د طه د سورې په ۱۳۰ آیت کي د مازدیګر د وخت یادونه هم شوې:

فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ ءَانَآىِٕ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ

﴿١٣٠﴾

نو په هغه څه چي دوی ئې وايي صبر وکړه او له ستاينې سره د خپل رب تسبيح وايه (تر لمر راختو مخکي) او (تر لوېدو ئې مخکي) او (د شپې په يوې برخي کي) تسبيح وايه او د (ورځي په اطراف) کي؛ چي راضي شې.

دلته د سحر، مازديگر او ماخستن يادونه په صراحت سره شوې او دوو نورو وختونو ته د اطراف النهار په لفظ اشاره شوې.

د همدې لپاره د لمانځه پنځه وخته ټاکل شوي.

کله چي د الواقعة د سورې په ٧٤ آيت کي دا امر وشو:

فَسَبِّحۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ الواقعة: ٧٤

نو پيغمبر عليه السلام وفرمايل: دا تسبيح په رکوع کي شامله کړئ.

او کله چي د الاعلی د سورې په لومړي آيت کي دا امر وشو:

سَبِّحِ ٱسۡمَ رَبِّكَ ٱلۡأَعۡلَى ﴿١﴾ الاعلی: ١

نو پيغمبر عليه السلام وفرمايل چي دا تسبيح په خپلو سجدو کي شامله کړئ.

که په قرآن کي غور وکړئ وبه گورئ چي د رکوع امر د سجدې په پرتله لږ دئ، د همدې لپاره په لمانځه کي د رکوع شمېر تر سجدې لږ دئ.

د الاسراء سورې په ٧٨آيت کي د سحر لمونځ د قرآن الفجر په نامه ياد شوی او دا ښيي چي قرائت د لمانځه اساسي برخه ده.

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمۡسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيۡلِ وَقُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِۖ إِنَّ

قُرۡءَانَ ٱلۡفَجۡرِ كَانَ مَشۡهُودٗا ﴿٧٨﴾

په دې آيت کي له يوې خوا د ګهيځ لمانځه ته قرآن الفجر ويل شوي له بلي خوا پنځو لمونځونو ته اشاره کوي: د لمر له زواله تر ماخستن پوري څلور لمونځونه او د سحر لمونځ ئې پنځم.

له دغو آيتونو نه په صراحت سره معلومېږي چي پيغمبر عليه السلام د لمانځه هر څه له قرآنه اخيستي.

همداراز په قرآن کي د اسلامي نظام ټول مهم ابعاد ښودل شوي، د امير د انتخاب څرنګوالی، د شورى څرنګوالی، د قيادت مواصفات، د هغه مسئوليتونه، د هغه د انتخاب څرنګوالی، د هغه په وړاندي د خلکو وجايب او په سياسي نظام پوري اړوند مسائل په ډېر وضاحت او په پوره تفصيل سره راغلي، مشکل په ما او تا کي دئ چي په دغو آيتونو کي مو غور نه دئ کړی، د اودس او تيمم پر يوه او دوه آيتونو مو لوی لوی کتابونه ليکلي خو د حکومت په اړه راغلي ګڼ شمېر آيتونو ته مو لازمه توجه نه ده کړې، سطحي ترې تېر شوي يو او لږ څه مو پرې ليکلي، دا زما او ستا نقص دئ نه د قرآن، ولي خپل عيب قرآن ته منسوبوې او بې ځايه نامناسبه ادعاء کوې چي په قرآن کي هر څه نه دي راغلي؟!! د مثال په توګه لاندي دوه آيتونه ستاسو مخي ته ږدم:

إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا وَإِذَا حَكَمۡتُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا

بَصِيرًا ﴿٥٨﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَأُو۟لِى
ٱلْأَمْرِ مِنكُمْ ۖ فَإِن تَنَـٰزَعْتُمْ فِى شَىْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمْ
تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾

النساء: ٥٨-٥٩

یقیناً چي الله تاسو ته د دې امر کوي چي امانتونه خپل اهل ته وسپارئ او کله چي د خلکو ترمنځ پرېکړه کوئ نو په عدل سره پرېکړه وکړئ، بې شکه چي الله په ډېر غوره څه تاسو ته نصیحت کوي، یقیناً چي الله بصیر اوریدونکی دی.

اې مؤمنانو! د الله اطاعت وکړئ او د پیغمبر او د خپلو چارواکو اطاعت وکړئ، نو که په کوم څه کي مو په خپلو کي شخړه وکړه، نو الله او پیغمبر ته ئې راجع کړئ، که پر الله او د آخرت په ورځ ایمان لرئ، دا ډېر غوره دی او د پایلې له لحاظه ډېر ښاېسته.

په دغو دوو آیتونو کي د اسلامي نظام په هکله څو داسي اساسي لارښووني شوې چي که په ټول قرآن کي یوازي همدا آیتونه راغلي وی نو د دې نظام د معرفي لپاره کافي وو. باور وکړئ چي که څوک د دې دوو آیتونو الفاظو ته په دقیقه توګه ځیر شي او داسي ئې وڅېړي لکه ځینو فقهاوو چي د غسل او تیمم آیتونه په تفصیل سره څېړلي نو له شرحي او تفصیل نه به ئې یو ضخیم کتاب جوړ شي، زه په ایجاز او اختصار سره په دې آیتونو کي راغلي مطالبو ته ستاسو توجه رااړوم:

- الله تعالی (ټول اسلامي امت) ته (امر) کوي چې (امانتونه) خپل (اهل) ته وسپاري. د امانت معنی عامه هم کېدی شي او په هر مادي او معنوي امانت ئې هم اطلاق کېدی شي، خو دلته له امانت نه مراد د واکمنۍ او اقتدار امانت دئ.
- د اسلام له نظره اقتدار یو (امانت) دئ او د اقتدار خاوند د خلکو د امانتونو یو (امین).
- دا (امانت) به د مسلمانانو لخوا هغه چا ته سپارل کېږي چې (اهلیت) ئې ولري. او دا د ټول اسلامي امت مأموریت او الهي فریضه ده چې د اقتدار امانت او په هغه پورې مربوط ټول امانتونه به داسې چا ته سپاري چې د دې وړتیا او اهلیت په کې وي.
- لکه څنګه چې د هر امانت اصلي خاوند دا حق لري چې خپل امانت په کومو شرایطو او د څرمره مودې لپاره (امین) ته وسپاري او کله ئې بېرته ترې واخلي، همداراز دا د خلکو حق دئ چې د امارت امانت چا ته، تر کله سپاري او کله ئې بېرته ترې واخلي.
- چا ته چې د امارت او واکمنۍ امانت وسپارل شي؛ هغه به په دې امانت کې د یوه امین په څېر تصرف کوي، نه د یوه مطلق العنان حاکم په څېر.
- دا د امانتونو امین په دې مکلف دئ چې د خلکو ترمنځ به ئې هر قضاوت پر عدالت ولاړ وي.
- که د دې امین (امیر) او د امانت د اصلي خاوندانو (خلکو) ترمنځ په کوم څه کې اختلاف راولاړ شي، نو منازعه به د الله کتاب او د رسول سنت

ته راجع کېږي، وروستۍ پرېکړه به د قرآن او سنت له مخې کېږي.

- د قانون په وړاندې ټول برابر دي، هيڅوک دا حق نلري چې ځان له قانون نه اوچت وګڼي، قانون ځان ته تابع او ځان د وروستۍ پرېکړې وروستۍ مرجع وګرځوي.

له دغو مبارکو آيتونو نه لاندې خبرې معلومېږي:

- اسلام د امير انتخاب هم د مسلمانانو وجيبه ګڼي او هم ئې حق. د خلکو لخوا (ښکاره) او (پټه خوښه) بيعت ئې د امارت لپاره شرط ګرځولی.
- له امير سره د خلکو بيعت داسې نه دی چې لومړی به هغه له کومې بلې لارې امير کېږي او بيا به خلک د بيعت شکلي مراسم د دې لپاره ترسره کوي چې د ده په وړاندې د خپل اطاعت ښکارندونه وکړي، خبره داسې نه بلکې برعکس ده، دا بيعت دئ چې په هغه سره څوک امير کېدی شي، تر څو چې خلک له چا سره بيعت ونه کړي امارت ئې نه شي مسلم کېدی، امير هغه دئ چې خلک ورسره بيعت وکړي، له بيعت پرته مسلط شوی واکمن يو جابر او غاصب حاکم دئ.

د قرآن آيتونو، د پيغمبر عليه السلام سنت او د اصحابو رضي الله عنهم منهج ته په پام سره ويلی شو چې:

- د يوې غيراسلامي ټولنې په سياسي حاکم نظام کې به له برخې اخيستو ډډه کوو، حتی که د دې نظام رياست هم مونږ ته ومنلی شي.
- پدې نامسلماني ټولنې کې به د انتخاباتو له لارې د تبديلې راوستو او قدرت ته د رسېدو هڅه نه کوو، دا ځکه چې پيغمبر عليه السلام داسې نه

دي کړي.

- د اسلام غوښتنه دا ده چې لومړی به انقلاب راولو، غیراسلامي ټولنه به د جهاد له لارې په اسلامي ټولنې بدلوو او اقتدار به له ظالمانو نه صالح کسانو ته انتقالوو، خو د انقلاب له راتلو او د اسلامي ټولنې له جوړېدو وروسته به قدرت ته د رسېدو هره هڅه حرامه ګڼو، هلته به وسلې ته لاس کول او یا د زور او سازشونو له لارې قدرت ته د رسېدو هڅه نه کوو، اقتدار به د مسلمانانو امانت او دا به د خلکو حق ګڼو چې قدرت د خپلې خوښې صالح او اهل کس ته وسپاري، دلته به امیر د مسلمانانو په خوښه او د دوی د بیعت له لارې ټاکل کېږي.
- د امیر انتخاب د ټولنې د ټولو مسلمانانو کار دئ نه د څو محدودو کسانو کار، دا ځکه چې خلفای راشدین په جومات کې غوره شوي، نه د تړلو دروازو تر شا او د څو کسانو په خوښه.
- د امارت لپاره له یوه نه زیات کسان هم نومول کېدی شي، داسې لکه چې عمر رضي الله عنه ونومول.
- که له یوه نه زیات کسان د امارت لپاره راوړاندې کړی شول، د استفتاء او د خلکو رأيې ته د مراجعې له لارې کولی شو د دوی له منځ نه هغه څوک غوره کړو چې د مسلمانانو اکثریت ئې د امارت لپاره اهل ګڼي.
- د امارت لپاره خاص مواصفات ټاکل شوي، د دغو مواصفاتو له مخې به اهل کسان نومول کېږي، خو د اهل کسانو له منځ نه د یوه انتخاب به د مسلمانانو د اکثریت په رأیه ترسره کېږي.

دا ډېره عجیبه ده چې د دغو څرګندو نصوصو په موجودیت کې او په

داسي حال کي چي د راشدینو خلفاوو د انتخاب څرنګوالی ئې په مخکي پروت دئ، ځیني د امیر انتخاب د خواصو حق ګڼي، ځیني په موروثي امارت باور لري، ځیني ئې د قریشو حق بولي او ځیني تر دوی مخکي درومي او یوازي د علي او د ده د اولاد رضي الله عنهم مسلم او منصوصي حق ئې ګڼي او وایي چي دوی د الله له لوري غوره شوي!! دغي وروستۍ ډلي ته باید ووایو: که دا خبره سمه وی نو لومړی خو به په قرآن کي حتماً په دې هکله صریح آیت راغلی وو، پیغمبر علیه السلام به خلکو ته په واضح الفاظو ویلي وو، صحابه وو به هغه د لومړي خلیفه په حیث او د ده اولاد له ده نه وروسته د امراوو په حیث غوره کړي وو، علي رضي الله عنه به له مخکنیو خلفاوو سره بیعت نه کاوو او تر ټولو مهمه خبره دا چي په قرآن کي به دا آیت نه راتلو چي اې مسلمانانو! الله تاسو ته امر کوي چي د امارت امانت اهل ته وسپارئ، که امارت موروثي وی او امیر د الله او پیغمبر له لوري غوره کېدی نو مسلمانانو ته به ولي دا خبره کېده؟! او که موروثي وی نو میراث خو ورثه وو ته پرته له دې سپارل کېږي چي وګوري هغه ماشوم دئ که ستر، هغه روغ دئ که ناروغ، عقل لري که بې عقله دئ، په میراث کي خو د اهلیت شرط نه شي وضع کېدی. آیا تاسو نه ګورئ چي د نړۍ په ظالمانه موروثي نظامونو کي دې خبري ته څوک نه ګوري چي د واکمن وارث د دې منصب اهل دئ که نه، زوی، لور او ښځي ته ئې په میراث پاته کېږي. د قرآن په لسګونو آیتونه د اهل کتابو د دغي غلطي انګېرني د تردید لپاره راغلي چي دوی په موروثي نظام او له پلار نه اولاد ته د مذهبي مقام او منزلت په انتقال باور درلود.

دا هم ډېره عجيبه ده چي ځيني وايي: د يو چا د امارت لپاره د پنځو کسانو بيعت هم کافي دئ، که له ټول امت نه يوازي پنځه کسان او حتی يو کس له چا سره بيعت وکړي هغه مسلم امير دئ او په ټولو ئې اطاعت واجب!! دا هسي بې بنسټه او خوشې خبري دي هم د څرگندو نصوصو خلاف او هم د صحابه وو د منهج خلاف. دا خبري يا هغه څوک کولی شي چي دا ټول حقائق له پامه وغورځوي او يا هغه چي د کوم دربار مفتي وي.

په پورتنيو آيتونو کي امارت د امانت په نامه يادول، دا حقيقت په گوته کوي چي امير به په ټولو هغو امانتونو کي د مسلمانانو په مشوره تصرف کوي چي د خلکو له لوري ده ته ورسپارل شوي، هيڅوک د چا په امانت کي د امانت ورکوونکي له موافقې پرته د تصرف حق نلري او اسلام داسي تصرف په امانت کي خيانت گڼي.

له دې حکم څخه چي د امير او خلکو ترمنځ اختلافي قضايا به قرآن او سنت ته راجع کېږي، دا حقيقت په ډاگه معلومېږي چي امير په مشوره مکلف دئ، د اختلاف په صورت کي ده ته د وروستۍ پرېکړي حق نه دئ ورکړی شوی، وروستۍ فيصله به د قرآن او سنت له مخي کېږي. او همدا پر الله او د آخرت پر ورځ د ايمان تقاضاء گڼل شوې.

خو دلته له اولوالامر منکم نه مراد د مسلمانانو کوم چارواکي دي؟ هر آمر که يوازي خليفه او اميرالمؤمنين؟ که څه هم د اولي الامر منکم اطلاق په هر آمر کېدی شي، خو په دوه دليله په اطمئنان سره ويلی شو چي له دې نه مراد د مسلمانانو عمومي امير دی:

- له الله او پيغمبر نه وروسته ئې ذکر شوی.

- له نورو امراوو او چارواکو نه اطاعت په اصل کي له عمومي امير نه اطاعت دی.

او دا چي شیعه ادعاء کوي چي پیغمبر علیه السلام په غدیر خم کي د الله تعالی په امر د علي رضی الله عنه د امارت په اړه وصیت وکړ او وایي چي لاندنی آیت په همدې ارتباط نازل شوی، د دوی په ځواب کي وایو:

د آیت الفالظ دا دي:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغۡ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۖ وَإِن لَّمۡ تَفۡعَلۡ فَمَا بَلَّغۡتَ رِسَالَتَهُۥۚ وَٱللَّهُ يَعۡصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٦٧ المائدة: ٦٧

اې پیغمبره! هغه څه ورسوه چي د خپل رب له لوري درته نازل شوي او که دې ونکړ نو د ده پیغام دې نه دئ رسولی او الله دي له خلکو ساتي، یقیناً چي الله دا کافر قوم نه هدایت کوي.

دا مطلب په دې سورې کي د پیغمبر علیه السلام په اړه درې ځلي، ٦٧، ٩٢ او ٩٩ آیتونو کي او د مؤمنانو په اړه یو ځل په ١٠٥ آیت کي راغلی، په دې آیت سره پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي چي خپل رسالت له خوف، وېرې، تردد او تزلزل نه پرته په بشپړه توگه پای ته ورسوه، د هغه څه په تبلیغ او ولس ته په رسولو کي هیڅ کمی او قصور مه کوه چي د خپل رب له لوري درکړی شوي، که داسي ونه کړې نو تا به خپل الهي رسالت نه وي ترسره کړی، د دښمنانو د مخالفتونو هیڅ پروا مه کوه، الله

تعالی ستا ساتونکی دئ، که خلک ستا دعوت ته مثبت ځواب ونه وايي؛ په دې مه مأيوسه کېږه او په خپل دعوت کي کمی مه راوله، داسي نه چي د خپل دعوت له نتايجو مأيوس شې او په نيمايي کي ئې پرېږدې، د خلکو د هدايت پرېکړه الله تعالی کوي، د دوی د عدم ايمان وجه دا ده چي الله تعالی دا کافر قوم د هدايت وړ نه ګڼي.

که څه هم په دې مبارک آيت کي خطاب پيغمبر عليه السلام ته متوجه دئ، خو هر مسلمان او مخصوصاً علماء چي د پيغمبر عليه السلام ورثه ګڼل کېږي، دا خطاب ورته متوجه دئ، بايد د دې رسالت وارثان دا الهي پيغام په بشپړه توګه او له خلکو نه له وېري او خوف پرته ورسوي، بايد مطمئن وي چي الله تعالی به ئې ساتنه کوي. په داسي حال کي چي د دې او دې ته د ورته آيتونو مفهوم ډېر واضح دئ، د صفا او روغ ذهن خاوندان په آسانۍ سره واضح مطلب ترې اخلي، خو متأسفانه د کږو او بيمارو ذهنونو خاوندان او هغه چي د قرآن په تحريف کي مهارت او جسارت لري، د دې آيت معنی د خپل کوږ ذهن مطابق تحريفوي او وايي: دلته پيغمبر عليه السلام ته ويل شوي چي ته ولي د علي رضي الله عنه امارت نه اعلانوې، که دا کار ونه کړې نو تا خپل رسالت پای ته نه دئ رسولی، ولي له خلکو وېرېږې، ما خو تا ته ډاډ درکړی چي له خلکو دي زه ساتم، پيغمبر عليه السلام د دغه تهديد له اورېدو وروسته خلک په غدير خم کي راغونډ کړل او وئې ويل: د چا چي زه مولا يم علي به ئې مولا وي، علي له حق سره دئ او حق له علي سره، د علي دوست د خدای دوست دئ او دښمن ئې د خدای دښمن!! او همدا د پيغمبر عليه السلام د ځای ناستي

په توګه د علي رضي الله عنه ټاکل وو!! دا په داسي حال کي چي:

مولا په هيڅ قاموس کي د ولي الامر، امير او ځای ناستي په معنی نه دئ راغلی، هيڅ خليفه او امير ته دا لقب نه دئ کارول شوی، صحابه وو به خپل آزاد کړي غلامان په دې نامه يادول او دا د دې لپاره چي د هغوی درناوی ئې کړی وي او د مريي په ځای ئې سالار او سردار نومولی وي.

له دې الفاظو څخه نه علي رضي الله عنه دا غلطه معنی اخيستې ده او نه صحابه وو.

پيغمبر عليه السلام ته له حجة الوداع نه د راګرځېدو په مهال دا اطلاع ورسېده چي د علي رضي الله عنه ځيني هغه ملګري چي له ده سره د زکات د راغونډولو لپاره يمن ته تللي وو، دی د يمن د غنايمو په اړه په لاسوهنو او ناروا تصرف متهموي، رسول الله صلی الله عليه وسلم ته له پوښتنو او ګروېږنو وروسته معلومه شوه چي دا کسان له علي رضي الله عنه نه په دې خفه شوي وو چي د دوی غوښتنو ته ئې مثبت ځواب نه وو ويلی او هغه څه ئې نه وو ورکړي چي ترې غوښتل ئې، نو ځکه پيغمبر عليه السلام خلک راغونډ کړل او د علي رضي الله عنه په اړه ئې دې ته ورته څو تأييدي خبري وکړې.

دغو جنابانو ته وايو: دا هم د قرآن په نسبت يو کرکجن تور دئ او هم د پيغمبر عليه السلام په اړه، نه قرآن دومره مبهم، غامض او پېچلی دئ چي هيڅوک ئې له آيتونو مخامخ مفهوم نشي اخيستی او يوازي د رواياتو په مرسته کولی شي د هغه په مراد او مقصد پوه شي، او نه پيغمبر عليه السلام د خپل رسالت په ابلاغ کي دومره غفلت کولو چي په درويشتو

کلونو کي ئې د الله تعالی حکم پټ ساتلی وو، هغه هم د خلکو له وېرې او اوس د ژوند په پای کي، له حجة الوداع نه د راګرځېدو په مهال، د لارې په نیمایي کي، د الله تعالی د وروستي تهدید په سبب خپل د سفر یاران راغونډوي او په داسي مبهمو الفاظو دا خبره ورته اعلانوي چي له شیعه وو پرته هیڅوک نه دي پرې پوه شوي!! آیا په قرآن او پیغمبر باندي ایمان لرونکی انسان به د داسي کرکجني خبري جسارت وکړي؟!!

دوی ته وایو: د ځای ناستي نه ټاکل د اسلام او د پیغمبر علیه السلام د عظمت نښه ده، اسلام په موروثي قیادت باور نه لري، دا د جاهلیت د دور پاتې شوني ئې ګڼي، په اسلام کي امارت او قیادت اهل ته سپارل کېږي، نه له پلاره زوی ته په میراث پاته کېږي او نه د تره زوی ته، د تره زوی خو د تره په شته والي کي په ورثه وو کي هم نه راځي، د پیغمبر علیه السلام د تره عباس رضي الله عنه په شته والي کي به د تره زوی څنګه وارث ګڼل کېږي؟

که قیادت موروثي وی نو له ابوبکر، عمر او عثمان رضي الله عنهم نه به د دوی هغو زامنو ته پاته شوی وو چي ټول مسلمانان ئې په اهلیت، تقوی او علم باور لري، د ابوبکر رضي الله عنه زوی محمد بن ابوبکر خو په علي رضي الله عنه تر خپلو زامنو هم ډېر ګران وو، هغه ئې د والي په توګه ټاکلی وو.

مونږ نه پوهېږو د دې آیت له کوم لفظ نه دا معنی راباسئ، آیا ګمان کوئ چي قرآن دومره مبهم او غامض دئ چي یوازي د روایاتو په مرسته ئې په حقیقي معنی پوهېدی شو؟ دلته خو نه تر دې آیت نه مخکي او نه

وروسته د امارت موضوع څېړل شوې او نه د علي يادونه راغلې!! د تبليغ دا الفاظ په دې سورې کې درې ځلي او هر ځل د ما أنزل الله د تبليغ او په بشپړه توګه د رسالت د رسولو په اړه راغلي، آيا له يوه متعصب او کوږ زړي انسان نه پرته بل څوک له دې څرګند آيت نه داسي غلط مفهوم اخيستی شي؟

موږ په دې عقيده يو چې له عثمان رضي الله عنه نه وروسته د علي رضي الله عنه د انتخاب په اړه د صحابه وو پرېکړه تر ټولو مناسبه او عادلانه پرېکړه وه، تر بل هر چا زيات دی د دې مقام لپاره وړ وو، خو تر دې د مخه هغه په عمر خام وو، د مشرانو صحابه وو په شته والي کې ده ته په ځوانۍ کې دا منصب نشو سپارل کېدی.

خو متأسفانه شيعه ګان وايي: امامت منصوصي دئ او امام د الله له لوري نصب کېږي!! د دغي عقېدې له مخي دوی په غائب امام باور ته اړ شول او د حکومت جوړولو او د امام او امير د ټاکلو او غوره کولو له وجيبې نه ئې لاس واخيست، په دې حکم ئې عمل کول پرېښودو چې مسلمانان به حکومت جوړوي، د ظالمانو او مفسدينو واکمني به پای ته رسوي، اقتدار به صالح، عادل او متقي واکمنانو ته لېږدوي او د امارت او امامت منصب به داسي چا ته سپاري چې د دې مقام اهليت ولري، د دوی دا عقيده د هغه دښمن په ګټه وه چې غواړي دين له سياست نه ګوښه شي، مسلمانان حکومت ونلري او په يوه امير او امام راغونډ نشي، په داسي حال کې چې د قرآن له بشپړېدو وروسته د وحي لړۍ بنده شوه، په قرآن کې د پيغمبر د ځای ناستي يادونه نه ده شوې، له دې وروسته نه پيغمبر راځي او نه وحي،

که خلک هم د امام د غوره کولو حق ونلري، نو دا امام به څنګه غوره کېږي؟ مګر د دې عقيدې طبيعي او محتومه نتيجه دا نه ده چې خلک به انتظار کوي؟ غائب امام ته او مجهول راتلونکې ته؟ او آيا دا هغه څه نه دي چې دښمن ئې غواړي؟!! په ايران کي انقلاب راغی، چا راووست او څنګه راغی دا بېله خبره ده، په هر صورت قدرت د مذهبي مشرانو لاس ته ورغی، خو د دې عقيدې پلويان حيران وو چې اوس دا انقلاب د خپلي عقيدې له مخي څنګه توجيه کړي؟ دوی خو په دولسو امامانو باور لري، دیارلسم امام خو د دوی په مذهب کي هيڅ مجال او توجيه نه لري؟ دوی خو په دې باور وو چې دولس امامان د وحي له لاري ټاکل شوي، خو اوس د دې باور خلاف دوی په خپله امام او رهبر او جمهور رئيس انتخابوي، دا خو ټول د دوی د عقيدې او باور خلاف کار دئ!! مجبور شول د ولايت فقيه په نامه داسي اصطلاح راوباسي چې نه ئې په خپلو مذهبي کتابونو کي نښه موندلی شوی او نه له دې مخکي د دوی هېچا دا خبره کړې وه!! نه پوهېږو ولي د يوې غلطې رأيي لپاره په قرآن داسي ملنډي وهي؟ کوم عقلمن انسان به داسي تعبير او تفسير ومني؟ ولي د واقعيت خلاف خبره کوي؟ ولي د داسي بې بنسټې خبري لپاره په امت کي د اختلاف باعث کېږي؟ که اوس هم دوی دا خبره ومني چې د امام او امير غوره کول د مسلمانانو وجيبه او حق دئ نو په امت کي به د اختلاف يو مهم ټکی ختم شي او ټولي هغه اختلافي مسئلې به حل شي چې له دغي غلطي انګېرني راولاړي شوې!!

آیا د امیر ترخنگ د صدراعظم ټاکل صحیح دي؟

د لیکوال د دې ادعاء په اړه چې د امیر ترخنګ صدراعظم درلودل نه یوازې جائز دي بلکې د خلافت عامه په دور کې دا کار شوی او ځینو خلفاوو دا کار کړی!! څو عرایض لرم:

لیکوال د امویانو او عباسیانو دورې ته د خلافت عامه نوم ورکړی او دا په داسې حال کې چې په هغه روایت ئې هم استناد کړی چې د راشدینو خلفاوو له دوران وروسته مرحله ئې د ملوکو او پاچایانو دوران ګڼلی.

راشئ هغه روایت له نظره تېر کړو:

عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُمْهَانَ قَالَ حَدَّثَنِى سَفِينَةُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « الْخِلاَفَةُ فِى أُمَّتِى ثَلاَثُونَ سَنَةً ثُمَّ مُلْكٌ بَعْدَ ذَلِكَ ». ثُمَّ قَالَ لِى سَفِينَةُ أَمْسِكْ خِلاَفَةَ أَبِى بَكْرٍ وَخِلاَفَةَ عُمَرَ وَخِلاَفَةَ عُثْمَانَ. ثُمَّ قَالَ لِى أَمْسِكْ خِلاَفَةَ عَلِيٍّ. قَالَ فَوَجَدْنَاهَا ثَلاَثِينَ سَنَةً. قَالَ سَعِيدٌ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ بَنِى أُمَيَّةَ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْخِلاَفَةَ فِيهِمْ. قَالَ كَذَبُوا بَنُو الزَّرْقَاءِ بَلْ هُمْ مُلُوكٌ مِنْ شَرِّ الْمُلُوكِ. رواه الترمذي

له سعيد بن جهمان نه روايت دئ چي سفينة راته وويل: رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم وفرمايل: زما په امت کي به خلافت تر دېرشو کلونو پوري وي بيا به له دې وروسته پاچايي وي. بيا سفينة راته وويل: د ابوبکر، عمر، عثمان او علي خلافت درواخله، نو هغه مي ټول دېرش کاله وموندل. سعيد وويل: ما هغه ته وويل: امويان گمان کوي چي خلافت په دوی کي دئ! هغه وويل: دا بنو زرقاء دروغ وايي، بلکي دوی تر ټولو بد پاچايان دي.

گورئ چي د پاچايي او ملوکيت په اړه او د امويانو د واکمنۍ په اړه د صحابه وو رضی الله عنهم رأيه څه وه؟!!

څوک چي له اسلامي فرهنگ نه لږ معلومات هم لري په دې پوهېږي چي د صحابه وو په دوران کي ملوکيت ته په سپکه سترگه کتل کېدل او د پاچايانو په اړه ئې د قرآن د هغه آيت له مخي قضاوت کولو چي فرمايي: پاچايان چي هر هېواد ته داخل شي تباه کوي ئې او عزتمن خلک ئې سپکوي، د قرآن الفاظ دا دي:

قَالَتۡ إِنَّ ٱلۡمُلُوكَ إِذَا دَخَلُواْ قَرۡيَةً أَفۡسَدُوهَا وَجَعَلُوٓاْ أَعِزَّةَ أَهۡلِهَآ أَذِلَّةٗۖ وَكَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ ﴿٣٤﴾

وئې ويل: يقيناً دا پاچايان چي هر ملک ته داخل شي په فساد ئې اخته کوي او تر ټولو عزتمن خلک ئې تر ټولو زيات سپکوي، او همداسي کوي.

دلته قرآن په اصل کي د سبا د ملکې وينا نقل کړې خو په پای کي ئې ويلي چي هو! همداسي کوي، يعني دا د پاچايانو خصلت دئ چي تر خپل تسلط لاندي ملک کي فساد خوروي او باعزته خلک سپکوي.

همداراز قرآن د بني اسرائيلو د انحطاط د دور يوه داسي غلطه غوښتنه يادوي چي له خپل پيغمبر نه ئې د دوی لپاره د يوه پاچا د ټاکلو په اړه کړې وه، بايبل هم دا قصه په دې توګه رااخيستې ده: ... اسرائيليانو له سموئيل نه وغوښتل چي دوی ته يو پاچا وټاکي... سموئيل له خدای نه وپوښتل چي څه وکړي؟ خدای ورته وويل: دوی چي څه وايي همغسي وکړه، ځکه دوی ته نه ئې رد کړی، زه ئې رد کړی يم، نه غواړي چي زه ئې پاچا وم، ... خو پوه ئې کړه چي د پاچا درلودل څومره بدې پايلې لري!! سموئيل ورته وويل: که پاچا غواړئ نو هغه به ستاسو زامن د ځان نوکران کړي، ځيني به په ګاډيو، ځيني پر آسونو د ده خدمت کوي او ځيني به د ګاډيو مخي ته ځغلي، ځيني به په فوځ کي او ځيني په پټيو کي وګماري، تر څو زمکي يوې او حاصلات ورته راغونډ کړي.... ستاسو لوڼي به هم په کار وګماري، ځيني به ډوډۍ ورته پخوي او ځيني به ښه عطرونه ورته جوړوي، ستاسو ښې زمکي او باغونه به درنه واخلي او خپلو خلکو ته به ئې ورکړي...له تاسو به عشر اخلي او په خپلو درباريانو به ئې مصرفوي، ... ستاسو هر څه به د ځان کړي او تاسو به خپل غلامان، .. خلکو د ده نصيحت ونه منلو... دغو مطالبو ته په پام سره په دې پوهېدی شو چي صحابه وو د ملِک او پاچا په اړه څه انګېرنه او احساس درلودو او د هغه روايت معنی څه ده چي له خلافت نه وروسته دوران ته د ملوکيت نوم ورکوي. دا دور د تقليد وړ دور نه دئ، د غندلو او محکومولو دور دئ، د قرآن ، سنت او صحابه وو له منهج نه د انحراف دور دئ، څوک چي د دين له حقيقته خبر وي هيڅکله د دغه دوران د حکامو په چلند استناد سره نه

وایي چي دا کار د دې لپاره جائز دئ چي دغو حکامو کړی، دوی صدراعظم ټاکلی نو ځکه صدراعظم ټاکل جائز دي!! موږ خو وایو: خلافت په ملوکیت بدلول، اقتدار موروثي کول او له پلار نه ئې زوی ته لېږدول، د یوه ټبر او قوم حق ئې ګڼل، قصرونه جوړول، د جومات پر ځای په قصرونو کي او د ترلو دروازو تر شا د واکمنانو غوره کول، د اقتدار په سر جګړي، د پیغمبر علیه السلام د کورنۍ اویا غړي په یو ځای وژل، بیت المال غنیمت ګڼل او په هغه کي په خلاص لاس ناروا تصرف، د شوری اصل ته شا کول، شوری غیرملزمه ګڼل، انتصابي شوراګاني جوړول، امراء غیر مسئول او واجب الاحترام ګڼل او د دې لپاره صدراعظم ټاکل چي امراء عیش او عشرت ته فارغ وي او په کارونو کي د نیمګړتیاوو په اړه د اعتراض ګوته دوی ته ونه نیول شي او ... دا د دغه دور هغه ځانګړتیاوي وې چي هیڅ د ایمان خاوند او په اسلام پوه کس ئې نشي تأییدولی.

آیا دا صحیح ده چي څوک ووایي: د صحابه وو په څېر خلک تر قیامته نشي پیدا کېدی نو ځکه موږ باید په دې زمانه کي د خاصه خلافت د زمانې نظام او د خلفاوو په څېر د عالي صفاتو او لوړو صلاحیتونو لرونکو شخصیتونو لټه ونه کړو؟! یعني موږ هغسي نظام نشو جوړولی، هغسي شخصیتونه نه شو موندلی، نو نه به د هغه مهال د نظام په څېر نظام غواړو او نه د خلفاوو په څېر شخصیتونه او نه واکمن ته هغسي صلاحیتونه، دندي او مسئولیتونه!! په دې اړه باید ووایو: هو! د صحابه وو په څېر شخصیتونه نشو موندلی او د هغه مهال نظام ته ورته نظام نشو جوړولی، خو موږ په همداسي کولو مکلف یو، موږ د پیغمبر علیه السلام په څېر هم نشو کېدی

خو له هغه نه په اطاعت او د هغه په څېر کېدو باندي مکلف یو، حتی پیغمبر علیه السلام فرمايي چي تخلقوا بخلق الله: په الهي اخلاقو ځان سمبال کړئ، موږ په دې مکلف یو چي همغه نظام به جوړوو چي پیغمبر علیه السلام جوړ کړ، همغه چي راشدینو خلفاوو وپالو، زموږ د امیر صلاحیتونه به دومره وي چي هغوی درلودل، وظایف او مسئولیتونه به ئې همغسي وي، حقوق او امتیازات به ئې همدومره وي، د انتخاب طریقه به ئې د هغوی د انتخاب طریقې ته ورته وي، د امیر لپاره به هغه ځانګړتیاوي او مواصفات ضروري ګڼو چي صحابه وو ضروري ګڼل، دې ته مو باید پام وي چي د دوی مقام او منزلت ته رسېدل یوه معنی لري او د دوی په څېر د کېدو هڅه کول بله معنی لري، که یو ئې محال وي په بل ئې موږ مکلف یو. دا قطعاً د منلو وړ خبره نه ده چي څوک ووايي: که راشدینو خلفاوو صدراعظم نه درلود، موږ اوس داسي نظام جوړولی شو چي صدراعظم ولري او صلاحیتونه د امیرالمؤمنین او صدراعظم تر منځ په یوه تناسب ووېشل شي، ځکه دا کار کوو چي موږ د راشدینو خلفاوو په څېر شخصیتونه نشو موندلی!! نو ځکه وایو چي کولی شو د اموي او عباسي نظامونو په څېر کوم نظام جوړ کړو، په هغوی کي ځینو صدر اعظم ته ورته چاروا‌کي درلودل نو موږ هم کولی شو دا کار وکړو!! دا یوه شخصي نظریه کېدی شي نه له اسلامي لارښوونو راټوکېدلې او په شرعي اصولو ولاړه نظریه. لیکوال لیکي چي د هارون الرشید خلیفه په زمانه کي جعفر بن یحیی برمکي د صدر اعظم لاځه چي د سلطان په لقب سره یادېدو، د خلافت امنیتي، دفاعي، او مالي چاري د هغه تر صلاحیت پوري تړلې وې او

همدغه وجه ده چي د تاريخ پوهانو په قول د عظمی صدارت د منصب پوري اړوند ټول فرايض او اختيارات د عباسي خلافت په دوره کي مرتب او تدوين شوي!! محترم ليکوال ته څو خبري لرو:

- نه پوهېږو تاسو د کوم مذهب په استناد دا خبره کوئ، موږ خو په اسلامي مذهبونو کي داسي مذهب نه مومو چي د عباسي امراوو کړه وړه ئې هم د تقليد وړ مرجع ګڼلې وي، په مذهبونو کي خو ځيني يوازي قرآن او سنت او ځيني قرآن، سنت، اجماع او قياس مراجع بولي. د احنافو په علماوو کي خو هيچا ستا خبره نه ده کړې، امام ابوحنيفه خو د دغو امراوو د قضاوت دنده هم قبوله نه کړه، زندان ته تګ ئې تر دې غوره وګڼلو!!
- آيا موږ د هارون الرشيد په متابعت مکلف يو که د پيغمبر عليه السلام د سنت او د صحابه وو د منهج؟ که زموږ مخي ته دوه نظامونه کېښودی شي؛ يو ئې د راشدينو خلفاوو نظام ته ورته او بل ئې د عباسي امراوو حکومت ته ورته؛ موږ به کوم يوه ته ترجيح ورکوو؟ آيا يو متعهد مسلمان چي د دين له حقيقته خبر وي او د عباسي حکامو له هغو کړنو هم واقف وي چي د مطلق العنانو سلاطينو په توګه ئې ترسره کړي؛ دا خبره کولی شي چي هارون الرشيد صدراعظم درلود نو موږ هم صدراعظم ټاکلی شو، هارون الرشيد د عباسيانو په جابرو سلاطينو کي په نسبي توګه تر نورو غوره وو، خو هغه يو خليفه نه بلکي يو ملک او سلطان وو، اقتدار په ميراث ورته پاته وو او په ميراث ئې خپلي کورنۍ ته پرېښود. آيا کولی شو په دې کار کي هم د هارون الرشيد تقليد وکړو چي اقتدار ئې په خپلي هغي کورنۍ کي په ميراث پرېښود چي يوه ئې بل ووژلو، سترګي ئې ترې

وایستلې، د اقتدار لپاره ئې د مسلمانانو د وینو له تویولو هم ډډه ونه کړه؟!!

محترم لیکوال دا خبره نه مني چې د اوس مهال پارلماني نظام، د پاچا او جمهور رئیس تر څنګ د صدر اعظم درلودل، د دوی تر منځ په یوه تناسب د صلاحیتونو وېش له انګرېز ډوله دیموکراسۍ اخیستل شوی، خو حقیقت همدا دئ. دې نظام ته اسلامي رنګ ورکول او داسي دلائل لټول چې ثابته کړي دا نظام له اسلام سره ورته والی لري یا د هېواد او ولس په ګټه دئ؛ بې فایدې او بې ځایه هڅه ده. موږ نه د انګرېزانو پارلماني نظام او نه د امریکایانو ریاستي نظام اسلامي نظام ته ورته او نږدې ګڼو، موږ اسلامي نظام غواړو، له خپلو ټولو هغو ځانګړتیاوو سره چې د راشدینو خلفاوو په دوران کي ئې درلودل. یوازي موږ نه بلکي د افغانانو غوڅ اکثریت اسلامي نظام غواړي، د اسلام لپاره ئې قرباني ورکړې، له اسلام نه پرته په بل څه نه راضي کېږي، که بل نظام د وسلې په زور او د بهرنیو لاسوهنو، سازشونو او فشارونو له لاري د دوی په هېواد وتپلی شي پایله به ئې د شوروي اتحاد د وسلو او فوځونو په زور د تپل شوي نظام پایله وي او فقط تر هغه به دوام کوي چې افغان ولس ئې د نسکورولو توان او فرصت ترلاسه کړي.

- افغانان اوس اسلامي نظام له غیر اسلامي نظام نه تر ډېره حده پېژندی شي، د جهاد په کلونو کي دوی له اسلام نه هومره څه زده کړي چې اوس ئې څوک په آسانۍ نه شي غولولی.
- اسلامي نظام هغه دی چې په هغه کي: اسلامي شریعت د ټولو قوانینو

يوازنى مأخذ وي، ټولي شخړى او منازعات د اسلامي شريعت په رڼا کي حل وفصل شي، چارواکي په خپلو ټولو اجرءاتو کي شريعت ته التزام ولري، له ملت سره په مشوره مکلف وي او د ملت له استازو جوړه شوې شورى تر ټولو با صلاحيته مرجع وي. د چارواکو په واک کي صلاحيتونه او ملي شتمني امانت وګڼل شي، د ولس معلن او بلا اجبار بيعت او رأيه د نظام د مشروعيت مبنا وي او ولس مشر د ولس په خوښه غوره شي.

ليکوال موږ ته طعنه راکوي او ليکي: که په اسلامي نظام او حکومت کي د صدراعظم منصب بدعت او ناروا وي؛ څنګه چي ښاغلي (حکمتيار) په خپل کتاب کي ليکلي، نو بيا خو د دې ناروا بدعت عمل ارتکاب لومړى په خپله ښاغلي حکمتيار کړى... په همدې لړ کي د ۱۳۷۵کال د جوزا په مياشت د ماهيپر هغه تړون ته اشاره کوي چي په ترڅ کي ئې د صدارت مقام حزب ته وسپارل شو... د دې صحيح اعتراض او خام استدلال په اړه دا عرايض لرو:

- اعتراض په اعتراض ځوابول نه علمي ځواب دئ او نه علمي څېړنه، دا له کينې او عقدې راخوټېدلى ځواب دئ.
- که هر څوک له پارلماني نظام سره توافق وکړي او خپل اساسي قانون د شاهي نظام له هغه قانون نه اقتباس کړي چي له انګرېزانو ئې ترلاسه کړى، اشتباه ئې کړې. د بل اشتباه ستا غلطي نشي توجيه کولى.
- د رباني له ډلي سره د حزب اسلامي هغه د روغي جوړي موقت توافق د پارلماني نظام د تأييد په معنى نه دئ.
- حزب اسلامي هغي معاهدې ته طالبانو مجبور کړ، طالبانو له شا نه پر

حزب بریدونه کول، حزب ته په دوو جبهو کې جنګېدل ګران یا ناسم کار وو، د حزب اسلامي اهل رأی په جلال آباد کې راغونډ شول، له دوو بدیلونو څخه ئې یو باید غوره کړی وی: د کابل د چارواکو د روغې جوړې بلنې ته مثبت ځواب یا انتظار، د رأیو په داسې اتفاق سره ئې د کابل بلنې ته د مثبت ځواب ویلو پرېکړه وکړه چې یوه کس هم ورسره مخالفت ونه کړ، خو د دې پرېکړې نتایجو ته په پام سره حزب اسلامي وویل چې دا یوه ستره سیاسي اشتباه وه، ځکه معلومه شوه چې د کابل د هغه مهال چارواکي په خپلو ژمنو کې صادق نه ول، خپل تعهدات ئې ترپښو لاندې کړل، مسکو او تهران دې ته پرې نه ښودل چې پر هغې معاهدې عمل وکړي. همدرد صاحب له مسعود، جنرال دوستم او جنرال مالک سره د طالبانو پټ او څرګند ائتلافونه، او د همدې غلطیو په سبب په زرګونو طالبان د مرګ کومي ته لېږل، د حزب اسلامي په ضد ناروا او بې موجبه جګړه نه یادوي خو د ماهیپر په هغې معاهدې استناد کوي چې حزب تر ده ډېر د مخه یوه اشتباه ګڼلې!!

موږ څنګه نظام غواړو؟

د دغو اصولو په رڼا کې موږ د هېواد لپاره داسې نظام غواړو چې:

- ولس مشر به د ملت په خوښه او د آزاد، معلن او غیر اجباري بیعت له لارې ټاکل کېږي، نه د محدودو کسانو له خوا او په پټه، په جوماتو کې به ټاکل کېږي نه په قصرونو کې، ټول خلفاء راشدین په جوماتو کې غوره شوي نه په کوم قصر یا پټ ځای کې، له بیعت وروسته خلیفه شوي نه له

بیعت مخکې، بیعت د خلیفه له انتخاب نه وروسته شکلي یا رسمي مراسم نه دي بلکه خلیفه له همدې لارې غوره کېږي، خلیفه هغه دئ چې ملت ورسره بیعت وکړي، دا د کوم شخص یا کورنۍ موروثي حق نه دئ چې له پلار نه زوی ته په میراث پاته شي، دا د ملت امانت دئ چې په خپله خوښه به ئې اهل ته سپاري. هم د دې امانت د اهل تشخیص د ولس حق او وظیفه ده او هم ئې سپارل، یوازې هغه څوک د مسلمانانو جائز مشر ګڼل کېږي چې مسلمانانو په خپله خوښه انتخاب کړی وي او په خپله رضاء ئې ورسره بیعت کړی وي. په صندوق کې رأیه اچول د بیعت ښه نعم البدل دئ. ځکه مخامخ بیعت په یوې ورې ټولنې کې ممکن دئ نه په سترې ټولنې کې.

- منتخب مشر له یوې خوا په دې مکلف دئ چې په ټولو چارو کې به د شریعت په نسبت التزام لري، له بلې خوا له ولس سره په مشوری مکلف دئ. په اسلامي ټولنې کې امور په مشوره ترسره کېږي، نه دا چې حاکم آخري مرجع وي. د قوانینو مرجع په ترتیب سره شریعت، عرف او اجماع ده، واکدار او هیچا ته دا حق نه دئ ورکړی شوی چې له خپلې خوا قوانین صادر کړي. قضایا به د شریعت مطابق حل او فصل کېږي او امور به د خلکو په مشوره تر سره کېږي. اولی الامر هم له شریعت نه د انحراف په صورت کې مستحق العزل دئ او هم د استبداد، مطلق العناني او د مشورې له اصل نه د انحراف په صورت کې.
- په دې نظام کې چارواکی د ولس مالک الرقاب او د هېواد ټولواک نه بلکې د ولس خادم او د دوی د امانتونو امین دئ. فقط په هغه صورت کې او تر هغه وخته د واک امانت له ده سره پاته کېدی شي چې د امانت اصلي

خاوندان يعني ولس وغواړي او په امانتونو کي ئې خيانت نه وي کړی.

- هم د ده صلاحيت د شريعت په رڼا کي او د مسلمانانو په خوښه ټاکل کېږي او هم ئې حقوق، وجائب او مسئوليتونه.

- د اسلام له نظره هغه د ولس (مستخدم) دی، نه آقا او بادار، د (خدمت) په دوران کي يوازي هومره (اجوره) ترلاسه کولی شي چي ولس ئې ورته ټاکي، واکمني ده ته په نورو مسلمانانو هيڅ مادي امتياز نه بخښي.

- په اسلامي ټولني کي د مشر لپاره، د سلطان، پاچا، واکدار، حاکم او رئيس په ځای د خليفه نوم او مفهوم غوره شوی، چي ځای ناستي ته وايي، دا ځکه چي په اسلامي ټولني کي مشر د خلکو له خوا غوره کېږي او د خلکو نائب او ځای ناستی وي، خلک ئې د بيعت له لاري غوره کوي، په ملي شتمنيو کي د ولس د استازي په توګه او د دوی په مشوره تصرف کوي. هغه (آمر) نه دی، (امير) دئ، فرمانونه نه صادروي، کارونه ترسره کوي، د آمر او امير ترمنځ فرق همدا دئ: آمر يعني امر کوونکی، حکم کوونکی او امير يعني د امورو ترسره کوونکی او د چارو سنبالوونکی.

- نظام بايد داسي وي چي په ديکتاتوري او استبداد منتج نه شي. داسي نه چي واک د يوه کس يا کورنۍ په لاس کي پرېوځي نو ټولواک شي او اقتدار د دغي کورنۍ موروثي حق.

- اسلام، سلطنتي نظام هم د فساد او تباهۍ عامل ګڼي او هم ئې د انساني عدالت او برابرۍ مغاير. هغه اختيارات چي په سلطنتي نظام کي يوه (پاچا او سلطان) ته ورکول کېږي، اسلام دا اختيارات فقط د الله تعالی لپاره مختص کړي. د اسلام له نظره پاچا هغه څوک دئ چي ځان د خدای ځای

ناستی ګڼي، که څه هم دا خبره په خوله نه کوي. قرآن د فرعون په اړه وايي چي هغه ځان د خلکو (اله) او (رب اعلی) ګڼلو، یعني ځان ته ئې هغه اختیارات ورکړي وو چي یوازي له خدای سره ښايي. قرآن د فرعوني نظام څو ځانګړتیاوې بیانوي:

۱. فرعون ځان (اله) ګڼي، د حلال او حرام، جائز او ناجائز د ټاکلو وروستی مرجع.

۲. ځان ته ټولواک وايي او د مصر د ټولو شتمنیو مالک.

۳. هغه خلک په ډلو ډلو وېشلي: مرفه او حاکمه طبقه، محرومه او محکومه طبقه، فوځ او واکمنه طبقه.

- قدرت باید په مرکز کي داسي متمرکز نه شي چي څو کسان د کودتا له لاري وکولی شي دا مرکز اشغال او په ټول هېواد مسلط شي او یا بهرني ځواکونه د مرکز په نیولو سره ټول هېواد اشغال کړي، هم باید د کودتاګانو ټول امکانات د تل لپاره له منځه یووړی شي او هم بهرني ځواکونه داسي ګمان ونه کړي چي د مرکز په نیولو سره ټول هېواد نیولی شي. نه داسي نظام چي په انارشیزم منتج شي او هېواد د تجزیې په لور وخوځوی او شریر ځواکونه منطقوي، محلي او قومي استقلال او خپلواکي ته وهڅوي او یا بهرني ځواکونه د مرکز د ضعف په وجه د هېواد ځیني برخي اشغال کړی شي، نه له مرکز نه تیښته او نه په مرکز کي ذوب کېدل، بلکه د دواړو تر منځ تعادل، نه دا چي په مرکز د څو کسانو تسلط په دې منتج شي چي د هېواد او ولس هر څه د دوی د خوښي مطابق تغییر ومومي، فرهنګ، مذهب، اخلاق، دود دستور، خارجی او داخلی سیاست،

اقتصادي او اجتماعی نظام او هر څه، پنځه کمونست افسران کمونستی انقلاب اعلان کړي او پنځه د اروپا او امریکا په نایټ کلپونو کي ستر شوي د امریکا په زور په مرکز مسلط او په ټول هېواد امریکایي دیموکراسي او کوبائي اخلاق مسلط کړي، راډیو، تلویزیون، اخبار او مجلې، مسجد او منبر د دوی په لاس کي پرېوځي.

- نظام باید داسي نه وي چي اقتدار له بر نه د لاندي په لور او له مرکز نه د اطراف په لور خور شي.
- اجتماعی عدالت تأمین کړي، د مرکز او اطراف تر منځ ژور تفاوت رامنځته نه کړي. داسي نه چي ټول تسهیلات او وسایل د مرکز په واک کي وي او واکمنان او د مرکز اوسېدونکي ترې برخمن وي او د اطراف اوسېدونکي له ټولو ابتدائي تسهیلاتو نه محروم وي. داسي نه چي اطراف د مرکز قرباني شي، باید اطراف د مرکز د استحصال او استثمار وسیله نه وي، دا نه له عدالت سره اړخ لگوي او نه په هیڅ معیار او میزان کي د منلو دئ چي سړک، برق، گاز، پاکي اوبه، روغتونونه، پوهنتون، مکاتب او مدارس، پارکونه او ... په مرکز کي وي او د اطراف خلک له دې ټولو محروم!! په دې سره له یوې خوا عدالت تر پښو لاندي کېږي له بلي خوا خلک له اطراف نه د مرکز په لور مخه کوي، په ښارونو کي ازدحام جوړېږي، اطراف ورو ورو تخلیه کېږي، زراعت او مالداري صدمه گوری..
- د دولت د ټولو عوایدو منبع په اصل کي خلک دي، که دا مالیه ده او که د گمرکاتو محصول، د گمرک اصلی تأدیه کوونکي هم خلک دي نه تاجران، تاجر چي د گمرک په نامه څه ورکوي له عام اخیستونکو نه ئې

بېرته تر لاسه کوي؛ د عدالت غوښتنه دا ده چي له شتمن نه واخستلی شي او نادار ته ورکړی شي. اسلام هغه نظام مردود ګڼي چي له غریب نه ئې اخلي او په مرفه او بډای طبقې ئې مصرفوي. په اسلامي نظام کي دولت د محرومانو متکفل دئ، هغه مکلف دئ چي له شتمنو څخه به عشر او زکات اخلي او محرومانو ته به ئې ورکوي. قرآن د دې مخالف دئ چي سرمایه د محدودو کسانو ترمنځ لاس په لاس شي، د محروم له مجبوریت نه ناروا استفاده وشي، بډای ضروري شیان احتکار کړي او په دې سره ئې بیه لوړه او له بې وزلو نه ګټه ترلاسه کړي، اسلام سود د همدې لپاره حرام کړئ چي دا د محرومانو له مجبوریت نه د شتمنو د استفادې ذریعه ده.

- د اجتماعي عدالت معنی دا ده چي د ټولني ټول وګړي برابر وګڼل شي، له خلکو سره برابره معامله وشي، دولت په خپلو اجراءاتو کي دا برابري او عدالت مراعات کړي. واکمن دا حق نه لري چي ملي شتمني غنیمت وګڼي او په خپله خوښه په هغې کي تصرف وکړي. دا حق هم نه لري چي له دولتي حیثیت نه په استفادې سره کومه تجارتي او اقتصادي معامله ترسره کړي، داسي ګټه شریعت تحریم کړې.
- دې ته مو باید پام وي چي پارلماني نظام د بریتانیایي استعمار میراث دئ او د بریتانیا له خوا د دوی په مستعمراتو کي رائج شوی. ریاستي نظام امریکایانو معرفي کړی او دې ته ترجیح ورکوي چي په خپلو مستعمراتو کي دا نظام وګوري. دا دواړه نظامونه نه یوازي له دې ناحیې د اعتراض وړ او مردود دي چي د استعماري ځواکونو زېږنده دي بلکي له دې پلوه هم چي بې شمېره نواقص لري، ځیني اساسي ستونزي او نواقص ئې دا دي:

- انتخابات ئې د قمار په څېر دي، له څو کانديدانو نه يو هغه کس پارلمان ته ځي چي تر نورو ئې څو رأيې زياتي ترلاسه کړې وي، کېدی شي د ناکامو کانديدانو مجموعي رأيې تر کامياب کانديد نه زياتي وي.
- چا چي ناکامو کانديدانو ته رأيه ورکړې په پارلمان کي ممثل او استازی نه لري. په دې ترتيب پارلمان د يوه اقليت ممثل وي نه د اکثريت او نه د ټول ملت.
- دا د شتمنو او په ټولني د حاکمي طبقې سلطې ته قانوني جواز برابروي، يوازي شتمن کسان کولی شي په دې انتخاباتو کي برخه واخلي او مصارف ئې متحمل شي، په ټولو هغو ملکونو کي چي دا راز انتخابات ترسره کېږي، د ناداري طبقې نه هيڅوک د پارلمان غړيتوب نه شي ترلاسه کولی، اکثر غړي ئې د جګي طبقې او ډېر کم ئې د متوسطي طبقې څخه وي. په انګرېز ډوله پارلماني نظام کي انتخابات په اصل کي د حاکم او مسلط سياسي او اجتماعي نظام د بقا او هغه ته د مشروعيت ورکولو وسيله وي. په سياسی، اقتصادي او اجتماعي لحاظ مسلطه طبقه له دې لاري پارلمان ته لار مومي.
- د هېواد صدراعظم د محدودو کسانو له خوا غوره کېږي، د محدودو کسانو اخيستل ډېر آسانه وي، هم ئې بهرني ځواکونه په آسانۍ اخيستی شي او هم هغه ډلي چي مالي امکانات ئې زيات وي او شتمن بهرني حاميان ولري. دا د افغانستان په شان يوه ملک ته چي له هري خوا د ځواکمنو رقيبانو په ولګه کي دئ له احتياط نه ډېر لري دئ چي د هېواد د مشر ټاکل په يوه محدود ټولګي پوري وتړل شي. که د هېواد د مشر ټاکل په ټول ملت پوري مربوط وي دا تر دې ډېر ډېر مصئون دئ چي د پارلمان څو سوه

غړو ته دا صلاحيت ورکړی شي.

- په پارلماني نظام کي بايد صلاحيتونه د صدراعظم او جمهور رئيس تر منځ په يوه تناسب ووېشل شي، دا له يوې خوا د دوو څواکمنو تر منځ د تنافس او سيالۍ ډگر پرانېزي، له بلي خوا د تشکيلاتو د تراکم باعث کېږي او له بلي خوا په عام ولس کي د شخړو او منازعاتو باعث. زموږ د گاونډيو هېوادونو تجربې زموږ مخي ته پرتې دي. په پاکستان کي انگرېزانو دا نظام په ميراث پرېښود، خو تر اوسه يوه صدر اعظم هم خپله قانوني دوره تکميل نه کړی شوه، کله جمهور رئيس عزل کړی او کله څواکمنو جنرالانو. په ايران کي هم د پارلماني نظام تجربه ناکامه شوه، ايرانيانو د انقلاب په لومړيو کلونو کي د رهبر او جمهور رئيس تر څنگ صدراعظم هم درلود، خو وروسته مجبور شول چي د صدراعظم پست او منصب حذف کړي. خو عجيبه دا ده چي په همدې ايران پوري تړلې ډلي د تهران په وينا په افغانستان کي پارلماني نظام غواړي!! پارلماني نظام د انگلستان د ملکي په څېر يوې تشريفاتي ملکې يا پاچا ته ضرورت لري، له دې پرته نه شي چلېدی. يوه ټولنه که وړه وي که ستره، که د يوې کورنۍ په اندازه وي او که د يوه ستر ملت په اندازه، په سر کي بايد يو قيم او رئيس ولري نه متعدد رئيسان له خاصو صلاحتونو سره، دا حتماً په نزاع او شخړو منتج کېږي. قرآن وايي: که د کائناتو واگي د دوو خدايانو په لاس کي وی نو تباه کېدو او هر يوه به هڅه کوله چي عرش ته ورسېږي او په بل بر لاسی شي.
- په اسلامي نظام کي خليفه چي د ټول ولس له خوا غوره کېږي، د ولس

په استازيتوب د ټولو دولتي چارو مسئول دئ. د خلفاء راشدينو په دوران کي موږ نه د خليفه ترڅنګ د صدر اعظم مثال موندلی شو او نه د دوو چارواکو تر منځ د قدرت د وېش مثال.. په دې اساس په ټول جرأت سره ويلی شو چي هغه نظام له اسلام سره اړخ نه لګوي چي د نظام په سر کي دوه باصلاحيته چارواکي د صدراعظم او جمهور رئيس په نامه ولري او قدرت د دوی تر منځ په يوه خاص تناسب ووېشل شي.. داسي نظام نه يوازي له اسلام سره اړخ نه لګوي بلکي په ټولو هېوادونو کي ئې بدې پاېلي درلودلې او د عدم ثبات باعث او د چارواکو او ولس ترمنځ د شخړو او سيالۍ موجب ګرځېدلي. له اسلام سره هغه نظام اړخ لګوي چي ولسمشر ئې د ولس له خوا غوره شي، د چارو واګي د ده په لاس کي وي، خو په خوا کي ئې داسي ځواکمنه او باصلاحيته شوری وي چي د ټول ملت استازيتوب کوي نه د هغو کسانو چي کاميابو کانديدانو ته ئې رأيه ورکړې، په شوری مکلف وي، قدرت او صلاحيت او په ملت پوري مربوط وسايل او امکانات امانت وګڼي او د شوری له پرېکړو سره سم په هغه کي تصرف وکړي، په شخصي ژوند او له ملي شتمنيو نه په استفادې کي له هيڅ مسلمان نه هيڅ امتياز ونه لري، هيڅ څه له مشورې پرته ونه کړي.

اسلامي نظام که غربي جمهوريت؟

محترم ليکوال وايي: زما د ناقصو معلوماتو له مخي ښاغلی حکمتيار صاحب لومړی قلم وال دئ چي په دې باب جلا او مخالف نظر لري!! د نوموړي په اند د امير ټاکل د اهل الحل و العقد دنده نه ده!! بلکي د يوه

هېواد ولس مشر يا امير د عامو انتخاباتو له لارې ټاکل شرعي بولي!! کوم چې د غربي جمهوريت او ديموکراسۍ د ستر اصل په توګه ګڼل کېږي.

د دوی په ځواب کې څو عرايض لرم:

- تا خو په خپلې رسالې کې د څو داسې علماوو په نظرياتو استناد کړی چې له ديارلسمې پېړۍ وروسته او حتی په پنځلسمې پېړۍ کې راڅرګند شوي او داسې نوي نظريات ئې وړاندې کړي چې مخکنيو نه وو ويلي، څنګه هغوی ته د نويو نظرياتو وړاندې کولو حق ورکوې او نورو ته نه؟!
- په دې اړه ستا معلومات يقيناً چې ناقص دي، ځکه چې ټولو محققو علماوو، فقهاوو او امامانو همدا خبره کړې چې د مسلمانانو معلن او بلااکراه بيعت د امارت لپاره لازمي شرط دئ، له معلن او غيرمکره بيعت پرته د هيچا امارت نه مسلم کېږي. تاسو د دغو ټولو د متفقه خبري په خلاف وايئ چې بيعت شرط نه بلکې د خلکو وجيبه ده، امير د څو کسانو په خوښه ټاکل کېږي او خلک پر دې مکلف دي چې له همدغه امير سره به بيعت کوي!!
- که د څو کسانو بيعت کافي وي نو ستاسو له امير نه مخکې خو داسې اميران تيار موجود وو چې په لکونو مسلمانانو ورسره بيعت کړی وو، د حزب اسلامي په انتخاباتو کې نږدې يو مليون غړو برخه اخيستې وه او له خپل امير سره ئې بيعت کړی وو، که په کندهار کې زر کسان راغونډ شو نو دا اوس د نصرت مېنې په پنډغالي کې همدومره او هغوی ته ورته اهل الحل و العقد راغونډېدی شي، آيا د دوی پرېکړه منې؟ زه بلنه درکوم راشئ زر نه بلکې پنځه سوه اهل الرأی يا اهل الحل و العقد به په ګډه

غوره کړو او هغوی ته به اختیار ورکړو چي د هېواد لپاره په اتفاق یا د رأیو په اکثریت سره امیر غوره کړي، موږ د دوی پرېکړه منو، آیا تاسو ئې منلو ته تیار یئ؟ موږ دغه طرحه طالبانو ته وړاندي کړې وه خو هغوی ورسره موافقه ونه کړه!! که هر چا ته د خپلي خوښي خلک راغونډول او هغوی ته د اهل الحل و العقد نوم ورکول او پر نورو د دوی پرېکړه واجب التعمیل ګڼل جائز وګڼو نو دا خو سترو سترو او خونړیو فتنو، پېښو او ښښتو ته لار پرانېزي!!

- د ولس له لوري د امیر انتخاب د غربي جمهوریت ابتکار نه دئ، دا د اسلام هغه ستر افتخار دئ چي تر اسلام مخکي ئې د تاریخ په اوږدو کي نظیر نه مومو، د اسلام یو ستر افتخار د غربیانو په ښښو کي مه اچوئ، کله چي د انسان په اوږده تاریخ کي د لومړي ځل لپاره د مسلمانانو لخوا، د عام ولس له لوري، په جومات کي د یوه ستر ملک خلیفه غوره شو، هغه مهال په غرب کي چا د دې تصور هم نشو کولی، هغه مهال غربیان د جهل، اختناق او استبداد په تیارو کي ژوند کولو او پر غربي هېوادونو داسي دیکتاتورانو او امپراطورانو د توري او نېزې په زور حکومت کولو چي اقتدار ئې د خپلي کورنۍ مسلم او حتی الهي حق ګڼلو، له واکمن نه به اقتدار زوی، لور، ښځي او حتی د مور په رحم کي ماشوم ته په میراث پاته کېدو، همغسي لکه چي د یهودانو په لاس جوړ شوي شیعه مذهب کي اته کلن ماشوم امام شو، پنځه کلن غائب ماشوم امام زمان شو!!

- د راشدینو خلفاوو اهل الرأی خو هغه صحابه وو چي په بدر کي ئې برخه اخیستې وه، هر اسلامي تحریک بدریان لري، د دوی بدریانو ته باید

پر نورو داسي ترجيح ورکړی شي لکه صحابه وو چي خپلو بدريانو ته پر نورو ترجيح ورکوله، د افغانستان د اسلامي تحريک بدريان هغه دي چي له کمونيستانو سره ئې لومړی نښته څلوېښت کاله د مخه په پوهنتون کي وه، يا هغه چي د داؤد په ضد ئې جهاد پيل کړ، يا هغه چي د ۱۳۵۷کال د ثور په نهمه ئې جهاد شروع کړ، يا هغه چي لومړی ډز د دوی له لوري پر روسانو وشو، لومړی شهيد د دوی وو، لومړی زخمي د دوی وو، لومړی بندي د دوی وو، لومړی مهاجر له دوی څخه وو، زموږ بدريان خو هغه دي چي د اسلام او جهاد بيرغ د دوی په لاس ورپېدو، افغانان دوی راويښ او جهاد ته چمتو کړل، دا خو ټول په حزب اسلامي کي دي، افغانانو ته خو د جهاد درس دوی ورکړی، يقيناً چي دوی به د ټولو هغو مجاهدينو په جهاد کي برابر شريک وي چي له دوی وروسته د جهاد سنگر ته راوتلي او د اسلام لپاره ئې قربانۍ ورکړې. چا چي پر حزب اسلامي بريد کړی، د حزب مجاهدين ئې وژلي، ځورولي او له دوی نه ئې هغه وسلې اخيستې چي له روسانو ئې غنيمت کړې وي؛ که ترقيامته نېک عملونه وکړي دا ستره گناه نشي جبرانولی!! څوک چي له حزب اسلامي سره جنگېدلی الله تعالی سزا ورکړې، يا ايمان ترې تللی او کمونيستانو او روسانو ته په لاس اوږدولو مجبور شوی، يا اقتدار ترې تللی، يا ئې په زرگونو هغه جنگيالي وژل شوي چي له حزب سره جنگېدلي وو، يا هغه بهرنۍ او کورنۍ کړې ترې جلا شوې او د دوی له دښمنانو سره يوځای شوې چي د هغوی په وينا له حزب سره وجنگېدل، يا ئې د اقتدار په وخت کي داسي قحطي راغلې چي د افغانستان په تاريخ کي ئې بېلگه نه وه ليدل شوې، نه يوازي د

بارانونو او واورو ورېدل بند شول او د زمکي د سر اوبه وچي شوې بلکي څاګاني او کاريزونه هم وچ شول او د زمکي لاندي اوبه څو متره نوري هم لاندي ولاړې!! ځيني به دا طبيعي حوادث ګڼي، خو زموږ عقيده او ايمان راته وايي چي حوادث د الله تعالی په امر او د هغه د عادلانه پرېکړي له مخي راځي، ظالم ته سزا ورکوي او د مظلوم انتقام ترې اخلي، پاکستان د افغانستان په نيولو کي د امريکايانو ملګرتيا وکړه او پرويز مشرف خلکو ته ويل: د دې ملګرتيا په نتيجه کي به امريکا د کشمير په اړه زموږ مرسته وکړي؛ خو څلور کاله وروسته په همغه ورځ چي امريکايانو پر افغانستان بريد کړی وو داسي ستره زلزله په همدې کشمير او شاوخوا کي ئې راغله چي نږدې اتيا زره خلک په کي ووژل شول، د وژل شوو شمېر هومره وو چي د امريکايانو په لاس په افغانستان کي وژل شوي وو، په دې کي نږدې شل زره ئې د پاکستان د فوځ تر ټولو مهمو عسکري قطعاتو غړي ول، دغو حقائقو ته په پام سره بايد له دې ډېره وکړو چي حوادث يوازي طبيعي پېښي وګڼو، آيا دې ته يو تصادف ويلی شو چي د پاکستان ستره زلزله په هغه ورځ وه چي څلور کاله مخکي په همدې ورځ امريکائي ځواکونو د پاکستان له زمکي او هوا نه په استفادې سره پر افغانستان بريد وکړ، په همدې ورځ د امريکا کروز ميزايلونه د اسلام آباد په موافقه د پاکستان له فضاء تېريدل او پر افغانستان وريدل، په همدې ورځ په پاکستان کي د امريکايانو له نظامي اډو نه امريکايي جازونه الوتل او پر افغانانو ئې بمونه ورول، په افغانستان کي مستقر پاکستاني افسرانو کوردينات ورکاوو. پاکستاني چارواکو به ويل چي مونږ له امريکا سره دا ملګرتيا د پاکستان په

ګټه ګڼو، د تروریزم په خلاف د امریکا په اعلان شوې جګړې کې برخه اخیستل د پاکستان له ملي ګټو سره موافق عمل دئ، پاکستان باید د دې جګړې په لومړي خط بدل شي، همداسې وشول، پاکستان نه یوازې د افغانانو په خلاف په دې جګړې کې په لومړي خط کې ودرېدو، بلکې د افغانستان په اشغال او د افغانانو او نورو امریکا ضد مجاهدینو په نیولو او امریکا ته په سپارلو کې ئې هغه کار کړی چې امریکا ئې له کولو عاجزه وه، پاکستان نه یوازې د افغانانو په خلاف په جګړې کې شریک شو بلکې په پاکستان کې ئې هم د امریکایانو په وینا د مسلمانانو په ضد پراخ عملیات پیل کړل، له افغانستان سره په پوله ئې اتیا زره فوځیان ځای په ځای کړل، په جنوبي او شمالي وزیرستان کې ئې پرله پسې او پراخ عملیات ترسره کړل، په بې ګناه وزیرو ئې له ترویستانو سره د مرستې په نامه بمونه ورول، ګڼ شمیر وزیر او هغه افغان مهاجرین ئې ووژل چې له کلونو کلونو په هغې سیمې کې مېشت وو. نو دا یو تصادف مه ګڼئ چې د پاکستان زلزله په همغه ورځ پیل شوه چې امریکایانو د پاکستان له لارې پر افغانستان برید وکړ او تر هغې ورځې د دې زلزلې وروستۍ جټکې رواني وې چې تر همدې ورځې پورې خلور کاله د مخه پر کابل او کندهار د امریکایانو پراخې بمبارۍ رواني وې. پاکستاني چارواکو به ویل چې په دې برید کې له امریکا سره د پاکستان ملګرتیا به د دې باعث شي چې امریکا د کشمیر په مسئله کې د پاکستان مرسته وکړي، خو دا دئ ګورئ چې امریکا نه یوازې د کشمیر په مسئله کې د هند د دریځ ملاتړ کوي، کشمیري مجاهدین ترویستان ګڼي، اسلام آباد ئې دې ته اړ کړ چې د دوی له

مرستي لاس واخلي، مرکزونه ئې په ټول پاکسان کي وربند کړي او کشمير ته له اوښتو ئې مخه ونيسي، بلکي د کشمير د دغي غميزي په دوران کي ئې د خپل دغه ملګري په هکله په دې سخته ورځ کي داسي بې اعتنايي وکړه چي پرويز مشرف مجبور شو ووايي: "که دا زلزله په کوم غربي هيواد کي شوې واى نو عکس العمل به دومره سوړ نه وو، مونږ مجبور يو د ايف ١٦ طيارو اخيستل وځنډوو!!" کاش پاکستاني چارواکو د امريکا په ځاى خداى ته مخه کړې وى، له امريکا نه د طمعي او وېري په ځاى ئې له خداى نه طمع او وېره درلودى، د مظلومو مسلمانانو په ضد له کفري ظالم او متجاوز طاقت سره د ملګرتيا په ځاى ئې او د خپل بې وزلي ګاونډي هيواد په خلاف په يوې ناروا او ظالمانه جګړي کي د برخي اخيستو په ځاى له خداى نه ويريدلي وى او په دې پوهيدى چي خداى د مظلوم فرياد اوري او د هغه انتقام خامخا اخلي، خو داسي ئې ونکړل، له ظالم سره په ناروا ملګرتيا کي مخکي ولاړل، اوه سوه مظلوم مسلمانان ئې ونيول او لاس تړلي ئې امريکا ته وسپارل، د امريکايانو د خوشحالولو لپاره ئې د افغانانو په خلاف له هيڅ څه نه ډډه ونکړه، ډېر بې وزلي مهاجرين ئې په زور له پاکستانه وشړل، د ختيو کورونه ئې په بلدوزرو وربانديي ړنګ کړل، هيچا د دغو مظلومانو چيغي وانه ورېدې، ويل ئې تر افغانستانه د تلو کرايه نلرو، هلته کور نلرو، څه چي لرو هغه ټول دلته رانه پاته کېږي، خو هيچا ورته اعتناء ونکړه، خو دا دئ ګورئ چي پاکستان له داسي پېښو سره مخامخ شو چي په همدغو کمپونو کي له سوات او باجوړ نه مهاجر شوي پاکستاني کورنۍ مېشت شوې!!

- محترم ليکوال ته وايم: ته او خدای دي مور، ته ووايه چي په کندهار کي د راغونډ شوو کسانو له منځه څومره ئې مجاهدين ول؟ ته دا نه مني چي اوس د دوی په سلو کي نوي د کابل له حکومت سره يو ځای شوي، خو زه تا ننګوم چي د هغوی له ډلي نه د يو نيم سل کسانو نومونه واخله چي اوس د امريکايانو تر واکمنۍ لاندي ژوند نه کوي او له ملا محمد عمر مجاهد سره په خپل تعهد ولاړ دي، او په روان جهاد کي عملاً برخه لري!! که تا له هغو په اصطلاح يونيم زر کسانو نه په سلو که د لسو نومونه واخيستل نو ستا خبره به صحيح وي او مور به مبالغه کړې وي!! او که حقيقت همداسي وي چي مور ويلي نو بيا خو دا خبره ومنئ چي محدودو کسانو ته د امير د انتخاب واک سپارل بد او خطرناک عواقب لري، دا ځکه چي د محدودو کسانو پېر پلور آسانه او ارزانه وي، د افغانستان په څېر هېواد کي د دې کار عواقب تر بل هر ځای زيات خطرناک دي، مور شتمنو او کينه کښو دښمنانو محاصره کړي يو، د افرادو اخيستل ورته ډېر آسان کار دئ، زه ډېر داسي کسان پېژنم چي هم ئې د هرات او کابل په جرګو کي برخه اخيستې وه او رباني ته ئې رأيه ورکړې وه او هم ئې د کندهار او په پای کي بيا د کابل په لويي جرګې کي، له ټولو ئې د خپلي رأيي په مقابل کي پيسې ترلاسه کړې، هم ئې خپل دين او ايمان خرڅ کړی او هم خپل هېواد! که د امير انتخاب په محدودو کسانو پورې مربوط شي تل به دا ترخه تجربه تکرارېږي، هرڅوک چي د اقتدار پر کرسۍ ناست وي يا تر نورو ډېرې پيسې ولري، دوی به اخلي او د خپلي خوښي فتواوي به پرې مهر کوي!!

ناسم تعبیر د غلطي ادعاء بنسټ

محترم لیکوال د کوم اساسي قانون ... د رسالې یو مطلب په ناسمه توګه تعبیر کړی او همدا ناسم تعبیر ئې د خپلې ادعاء لپاره بنسټ ګرځولی، په رسالې کي لیکل شوي چي: "دا خبرې یا هغه ځوک کولی شي چي دا ټول حقائق له پامه وغورځوي او یا هغه چي د کوم دربار مفتي وي. دا ټګماران د عربي یوه اصطلاح د اهل حل و عقد په نامه داسي کاروي لکه چي دا د قرآن د کوم آیت او یا د پیغمبر علیه السلام د کوم حدیث برخه وي او ادعاء کوي چي د امیر ټاکنه د اهل حل و عقد دنده ده!! په داسي حال کي چي دا اصطلاح د اموي سلاطینو او امراوو د وخت زېږنده ده، نه په قرآن کي او نه په احادیثو کي د اهل حل و عقد اصطلاح او دا چي امیر به د دوی له لوري ټاکل کېږي څه نه مومو، نه په څرګندو الفاظو کي او نه تلویحاً، دا اصطلاح د اموي او عباسي حکومتونو پر مهال جوړه او رایج شوه، هغه مهال چي جابرو سلاطینو زعامت موروثي کړ، د زعیم انتخاب ئې د خپلې خوښي خواصو حق وبالو او بیعت ئې داسي شکلي مراسم چي د زعیم له ټاکلو وروسته ترسره کېږي، هغه مهال چي امراء به د جومات په ځای په قصرونو کي غوره کېدل او دا صریحاً د قرآن او سنت او د صحابه وو د منهج خلاف او یو کرکجن بدعت وو." په دې وینا کي د سرکاري مفتیانو په اړه ویل شوي چي دا ټګماران دغه عربي اصطلاح داسي کاروي لکه چي دا د قرآن د کوم آیت او یا د پیغمبر علیه السلام د کوم حدیث برخه وي او ادعاء کوي چي د امیر ټاکنه د اهل حل و عقد دنده ده!! خو نه پوهېږو چي لیکوال د رسالې الفاظو ته نه دئ متوجه شوی او که ئې عمداً

غوښتي چي غلط ئې تعبير کړي او داسي څه ترې جوړ کړي چي د عباسيانو او امويانو د دور د هغو لوړو لوړو شخصيتونو فقهي او علمي هڅو ته ئې هم وغزوي چي زموږ امامان ئې هم په ضمن کي دي، دوی ته په درناوي سره وايو چي علمي څېړنه داسي نه وي، علمي څېړونکي هم خپله رأيه په دقت سره وړاندي کوي او هم د بل رأيه سمه او په امانت سره تعبيروي. په رسالې کي نه دي ويل شوي چي دا اصطلاح جوړول صحيح کار نه وو، بلکي ليکل شوي چي د درباري مفتيانو له لوري د سلاطينو او امراوو په ګټه د هغه کارول د ټګمارانو کار وو.

په رساله کي دا هم نه دي ويل شوي چي راشدو خلفاوو د مشورې لپاره خاص مشاورين نه درلودل، يا د خاصو مشاورينو درلودل ناجائز دي، نه پوهېږو چي محترم ليکوال دا ناسمه انتباه له کومي برخي اخيستې ده؟!! په رساله کي خو دا ويل شوي چي د اهل حل و عقد اصطلاح او بيا د دوی له لوري د امير ټاکنه د امويانو او عباسيانو د دور زېږنده ده، دا اصطلاح ټګمارو درباري مفتيانو د امراوو په ګټه کارولې، د دې خبري د ترديد لپاره د نومياليو علماوو، تاريخپوهانو او مفسرينو په دې قول استناد کول چي راشدو خلفاوو مشاورين درلودل يعني څه؟!! د دې خبري ئې له هغي سره څه؟! ليکوال په همدې لړ کي ليکي: "د دې خبري ډېر ښه سپيناوی: چي اهل الحل و العقد د صحابه وو او عين د راشده خلافت پر مهال يو معلوم ټولی او خلک وو!! د پاکستان د جماعت اسلامي بنسټ اېښودونکي مولانا ابوالاعلی مودودي صاحب کړی!!" دا خبره همدلته نيمګړې پرېږدي او د تفهيم القرآن د پښتو ژباړې د هغه تقريظ يوه برخه رااخلي چي حکمتيار

صاحب ليکلی او دا نتيجه ترې راباسي چې دوی له جماعت اسلامي سره نږدې مناسبات او اړيکي لري، او بيا د مولانا مودودي صاحب دا وينا رانقلوي: د رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کې د شورى لپاره مجلس شتون درلود، وروسته د خلفاوو رضی الله عنهم په زمانه کې دې مجلس پراختيا پيدا کړه تر دې چې د ځينو ذهينو خلکو په ګډون سره د شورى کړنو او هڅو عامه قبوليت ترلاسه کړ او دا هغه خلک وو چې ورته اهل الحل و العقد ويل کېده! ....

د محترم ليکوال په ځواب کې وايو:

- په دې خبرې کې نه له تا او نه بل چا سره اختلاف لرو چې پيغمبر عليه السلام او راشدينو خلفاوو د شورى مجلسونه درلودل.
- دا ادعاء چې دوی د اهل الحل و العقد په نامه يادېدل د هيچا له لوري د منلو وړ نه ده، ځکه هغه مهال دا اصطلاح اصلاً نه جوړه شوې وه او نه کارول شوې او نه په رواياتو کې راغلې.
- هر څوک چې دا ادعاء وکړي چې راشدين خلفاء د محدودو خلکو له لوري غوره شوي د حقيقت خلاف خبره ئې کړې. دا ځکه چې ټول په جومات کې ټاکل شوي.
- د علامه ابن خلدون او مولانا مودودي پر ويناوو چې تا دلته کوم استناد کړی ناوارد استناد دئ، ځکه د بحث موضوع دا نه ده چې خلفاوو شورى درلوده که نه؟ د بحث موضوع دا ده چې آيا کوم خليفه د محدودو کسانو له لوري غوره شوی که نه؟ تر دې عنوان لاندې د داسې چا رأيه رانقل کړئ چې د محدودو کسانو له لوري د امير د ټاکني ادعاء ئې کړې

وي او د دې ادعاء د اثبات لپاره ئې معقول دلائل وړاندي کړي وي.

- په داسي حال کي چي موږ د مولانا ابوالاعلی مودودي رحمه الله او هر هغه چا قدر کوو چي د اسلام لپاره ئې کار کړی حتی که په دې لار کي ئې یو ګام پورته کړی، یوه خبره ئې کړې، یو سنت ئې احیاء کړی، یو آیت ئې تفسیر، ترجمه او تبلیغ کړی، یو کس ئې اسلام ته رابللی، جومات ته ئې راوستلی او یوه مستحب کار ته ئې هڅولی، خو موږ له جماعت اسلامي سره هیڅ تنظیمي اړیکي او مناسبات نه لرو. ستاسو د معلوماتو لپاره باید ووایو چي د افغانستان ډلي په دې توګه جوړي شوې: جمعیت اسلامي په پېښور کي د جماعت اسلامي له لوري، حرکت انقلاب اسلامي په پېښور کي د جمعیت علماء اسلام له لوري، اتحاد اسلامي په پېښور کي د اخوان المسلمین له لوري، او ته په خپله ښه پوهېږې چي طالبان څنګه رامنځته شول او چا ئې مرسته کوله؟!! یوازنۍ اسلامي ډله چي د هېواد دننه، خلوېښت کاله او تر ټولو وړاندي په خپله د افغانانو په لاس جوړه شوې حزب اسلامي دئ.
- پوښتنه کوو: آیا له جماعت سره اړیکي درلودل یا پر تفهیم القرآن تقریظ لیکل او د مولانا ابوالاعلی مودودي رحمه الله د اسلامي هڅو قدرونه جرم دئ؟!! جماعت اسلامي خو د حزب دومره مرسته نه ده کړې لکه د طالبانو، کله چي شمالي ائتلاف د حزب په ضد جنګېدو نو جماعت اسلامي بې طرفه وو، خو هغه مهال چي طالبان له شمالي ائتلاف سره جنګېدل جماعت د طالبانو پلوي کوله!! دا جماعت اسلامي وو چي د امریکایانو د برید پر مهال ئې د طالبانو په تأیید کي ستري ستري مظاهرې کولې، امید

دئ تاسو له هغو کسانو څخه نه وئ چې مولانا ابوالاعلی مودودي رحمه الله تکفیروي، جماعت اسلامي ته نږدې کسان مباح الدم ګڼي او ډېر ئې په همدې نامه وژلي!! خو هغه چا ته د خپل استاد په سترګه ګوري او درناوی ئې کوي چې جنرال پرويز مشرف ته ئې د څو جریبه زمکې په مقابل کې د اعتماد رأیه ورکړه (دا هم هغه مهال چې پرويز مشرف ستاسو په خلاف جنګ کې د امریکایانو ملګرتیا ته ملاتړلې وه، اوه سوه مجاهدین ئې لاس پښې تړلي امریکایانو ته سپارلي وو!!)، له پیپلز پارټې او عوامي نیشنل پارټې سره ئې د څو کرسیو لپاره ائتلافونه کړي او د بې نظیر بهټو واکمني ئې منلې او د هغې په حکومت کې ئې برخه اخیستې!!

- موږ خو د امریکایانو د برید پر مهال له طالبانو نه هم خپل ملاتړ اعلان کړ، په ډېرو څرګندو الفاظو مو وویل چې د طالبانو د دې اقدام ډېره قدرونه کوو چې د خپل حکومت ړنګېدل ئې ومنل خو دښمن ته تسلیم نشول، اوس هم د ټولو هغو طالبانو قدر کوو او د ورونو په سترګه ورته ګورو چې د امریکایانو په ضد جنګېږي، په وار وار مو ویلي چې له دغو طالبانو سره هرراز ملګرتیا او ګډ کار ته چمتو یو، موږ دا اعلان حتی له تهرانه کړی، له هغه تهرانه چې د طالبانو په ضد له امریکایانو سره یو ځای شو!! دا په داسې حال کې چې طالبان له حزب سره جنګېدلي وو او ډېر مجاهد حزبیان د دوی په لاس په شهادت رسېدلي وو، او دا په داسې حال کې چې امریکایانو موږ ته ویل: موږ خو ستاسو په ضد نه بلکې ستاسو د دښمنانو په ضد جنګېږو، خو موږ ورته ویل: که مجبور شو نو د یوه افغاني رقیب سل کاله حکومت منلی شو خو د یوه بهرني اشغالګر یوه ورځ

حکومت هم نه منو!! د شمالي ټلوالي او طالبانو تر منځ د جګړو په مهال ایراني چارواکو موږ ته مکرر بلنه راکوله چې په دې جګړې کې برخه واخلو خو موږ ورته ویل: که د رباني او ملاعمر له منځه د یوه منلو ته اړ شو نو ملاعمر ته سل ځله ترجیح ورکوو!! زموږ قضاوت د هر چا په اړه د ایمان او عقیدې په رڼا کې دئ؛ که دوست وي که دښمن، که خپل وي که پردی، که ملا وي که مکتبي، که جماعتي وي او که جمعیتي.

د اسلامي خلیفه او امیر اطاعت

لیکوال تر دې عنوان لاندې د بیعت او اطاعت دوه بېلې بېلې موضوع ګانې سره خلط کړې، په پیل کې ئې لیکلي: "دا چې د اسلامي شریعت له مخې بیعت خورا درونډ اهمیت لري او هیڅکله یوازې رسمي دود او تشریفاتي دستور ندئ. د سپېڅلي شریعت لوی حکم دئ.... د شرعي بیعت وروسته په رعیت او اولس باندې نه یوازې د هغه اطاعت کولو تأکید کوي، بلکې د خدای جل شأنه او د هغه د رسول علیه السلام د اطاعت وروسته ئې د امیر او خلیفه اطاعت فرض ګرځولی." په همدې لړ کې ئې د ابن خلدون اقوال او د بخاري روایات د دلیل په توګه راوړي. دوی ته په دې اړه څو عرایض لرو:

- بیعت بېله موضوع ده او د امیر اطاعت بېله موضوع، یوه د امیر له ټاکلو مخکې ده او بله ئې ترې وروسته، یوه د خلکو حق دئ او بله ئې ذمه واري او مسئولیت، په بیعت سره امیر ټاکل کېږي او بیا په همدې بیعت سره د ټاکل شوي امیر اطاعت پر مسلمانانو لازم ګرځي؛ د بیعت په اړه

دوه انګېرني مومو: ۱- يوه ئې دا چي امير د بيعت له لاري ټاکل کېږي، هغه څوک شرعي امير دئ او اطاعت ئې پر مسلمانانو لازم چي په خپله مسلمانانو غوره کړی وي او په خپله خوښه ئې بيعت ورسره کړی وي. ۲- او بله ئې دا چي امير له نورو لارو ټاکل کېږي او بيا پر خلکو لازمه ده چي له دغه امير سره بيعت وکړي!! يعني بيعت تشريفاتي مراسم دي چي د امير له ټاکلو وروسته ترسره کېږي!! موږ له هغو محققينو، مجتهدينو او فقهاوو سره موافق يو او د دوی رأيه د قرآن او سنت مطابق ګڼو چي بيعت د امارت لپاره ضروري شرط بولي نه تشريفاتي مراسم، او د هغو خلکو دا رأيه کمزورې او بې بنسټه ګڼو چي بيعت د امير له ټاکلو وروسته د خلکو د ذمه واری او مسئوليت په توګه وړاندي کوي، دا يوه مغالطه ده چي (بيعت) او (اطاعت) سره خلطوي.

- ليکوال د دې پر ځای چي د امير په ټاکني کي د (بيعت) اهميت او ونډي ته اشاره وکړي او ووايي چي د امارت لپاره اساسي شرط دئ؛ بل لوري ته ځي او دا موضوع څېړي چي د امير اطاعت پر مسلمانانو فرض دئ!!

- که بيعت د مسلمانانو حق نه وی او د دوی خوښي ته نه وی پرېښودل شوی نو نه به هغو صحابه وو له علي رضی الله عنه سره خپل بيعت ځنډولی وو چي د ده د امارت په اړه ئې څه ملاحظات درلودل او نه به علي رضی الله عنه له ابوبکر رضی الله عنه سره خپل بيعت تر يوې مودې ځنډولی وو (که دا روايت صحيح وګڼو).

- له امير سره بيعت د بلي هري شرعي مبايعې او معاملې په څېر دئ، د

طرفینو تر منځ له توافق نه وروسته اعتبار لري، لکه دا چي نارینه د ښځینه وو لپاره قیم غوره شوی خو هغه مهال ئې د ښځې قیم ګڼلی شو چي دواړه لوري د نکاح تړون ترسره کړي، له دغه تړونه وروسته مېړه د ښځې قیم شي او اطاعت ئې پرې لازم، په همدې توګه پر مسلمانانو د امیر اطاعت لازم دئ خو د هغه امیر اطاعت چي دوی په خپله خوښه ټاکلی او بیعت ئې ورسره کړی. که تاسو د النساء د سورې په (۵۹-۵۸) آیتونو کي لږ غور وکړئ نو متوجه به شئ چي لومړی ټولو مسلمانانو ته امر شوی چي د امانت (امارت) اهل تشخیص کړی، امانت وروسپارئ او بیا ورته ویل شوي چي د خپل اولي الامر اطاعت وکړئ، لومړی د امانت (امارت) سپارلو موضوع راغلې او بیا د اولي الامر د اطاعت موضوع، خو دا هم ویل شوي چي د هغه اولي الامر اطاعت وکړئ چي ستاسو له منځه وي، تاسو غوره کړی وي او تاسو ئې د ځان په خېر ګڼئ.

په یوه وخت کي له دوو خلفاوو سره بیعت

لیکوال تر دې سرلیک لاندي لیکي: "د اسلامي شریعت پرېکړه دا ده چي هر کله د یوه خلیفه او امیر سره مسلمانان بیعت وکړي او د هغه په مقابل کي د خلافت او امارت لپاره بل مدعي پورته شي نو د هغه حکم دا دئ چي هغه باغي دئ ... بیا پر دغو دوو روایاتو استناد کوي:

عَنْ أَبِى سَعِيدٍ الْخُدْرِىِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « إِذَا بُويِعَ لِخَلِيفَتَيْنِ فَاقْتُلُوا الآخَرَ مِنْهُمَا ».

له ابو سعید خدري نه روایت دئ چي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم

وفرمایل: کله چي له دوو خلفاوو سره بیعت وکړای شي نو په هغوی دواړو کي وروستی ووژنئ»

عَنْ عَرْفَجَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ « مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ يُرِيدُ أَنْ يَشُقَّ عَصَاكُمْ أَوْ يُفَرِّقَ جَمَاعَتَكُمْ فَاقْتُلُوهُ »

له عرفجه نه روایت دئ چي له رَسُولُ اللَّه صلی الله علیه وسلم څخه مي واورېدل چي وئې فرمایل: څوک چي د دې لپاره ستاسو خوا ته راشي چي یووالی مو ټوټې ټوټې کړي او ډله مو خوره او متفرقه کړي حال دا چي تاسو د یوه کس (امیر) په خوا کي متحد وئ، نو وئې وژنئ.

بیا لیکي چي اوس دي ښاغلی حکمتیار د دغو احادیثو د لوستلو وروسته پرېکړه وکړي چي څوک امیرالمؤمنین دئ؛ لومړنی که وروستنی؟ (کرزی که ملامحمد عمر مجاهد؟) د ملامحمد عمر مجاهد سره د هېواد د اهل الحل و العقد څښتننانو د ۱۳۷۵لمریز کال د حمل د میاشتي په څوارلسمه نېټه د شرعي امیر په توګه بیعت شوی او کرزی په ۱۳۸۰کال کي د یرغلګرو امریکایانو په زور راوستل شو او په کابل کي ورته ارګ وسپارل شو، نو اوس تا ته !! د خپل ضمیر او وجدان په رڼا کي کومه فتوی سمه لیدلی شي؟ اسلامي شریعت وایي چي دویم امیر واجب القتل دئ او هیڅکله ئې واکمني شرعي واکمني نه ده!! ته څه وایې؟!!

دوی ته په ډېر درناوي سره څو مشورې لرو:

- تاسو د نیوکي الفاظو ته متوجه شوي نه یئ، هلته داسي ویل شوي: "طالبان خپل امیرالمؤمنین په دې دلیل شرعي امیر بولي چي د دوی د

اقتدار پر مهال په کندهار کي د اهل حل و عقد یوې غونډې هغه ته د امیرالمؤمنین لقب ورکړ!! خو دوی به اوس دې خبرې ته څه ځواب ورکوي چې د دوی هغه اهل حل و عقد چې په کندهار کي راغونډ کړی شول او ملامحمد عمر مجاهد ته ئې د امیرالمؤمنین لقب ورکړ اوس د دوی مطلق اکثریت، نږدې ۹۰% نوي په سلو کي د کرزي خوا ته ولاړ دي او هغه امیرالمؤمنین ګڼي؟!! د دغو (اهل حل وعقد!!) کومه فتوی سمه او شرعي ګڼي، مخکنۍ که اوسنۍ؟!! که د امیر انتخاب په محدودو کسانو پورې مربوط شي تل به دا ترخه تجربه تکرارېږي، هرڅوک چې د اقتدار پر کرسۍ ناست وي یا تر نورو ډېرې پیسې ولري، دوی به اخلي او د خپلي خوښي فتواوي به پرې مهر کوي!!"

- زموږ له نظره دا خلک اهل حل و عقد نه وو او نه دي، نه ئې مخکنۍ پرېکړه صحیح وه او نه اوسنۍ، د کرزي له امریکایي حکومت سره د دوی ملګرتیا ښیي چې دا ډېر نااهله او دین خرڅوونکي مفتیان وو نه اهل حل و عقد!! نه دوی د امیر د ټاکلو حق لري او نه د دوی په خبر نور، د امیر د ټاکلو حق د ولس دئ نه د داسي خلکو!! ملامحمد عمر مجاهد د طالبانو امیر وو؛ نه د ټول افغان ولس امیر او نه د ټولو مؤمنانو امیر، نه ټولو اهل الرأی افغانانو ده ته رأیه ورکړې وه او نه ټول افغان ولس ورسره بیعت کړی او نه ئې پر ټول افغانستان واکمني مسلطه شوې وه، نه ټول مسلمانان د ده پر سر متحد شوي وو، کوم روایات چې تا نقل کړي یو ئې هم دلته مصداق او مجال نه لري او د هغه په استناد دا امارت داسي نه ثابتېږي چې څوک ئې ونه مني نو هغه مباح الدم او واجب القتل دئ!!

- داسي اميران ډېر د مخه موجود وو، په لکونو افغانانو ورسره بیعت کړی وو، تر امارت لاندي ئې په لکونو خلکو جهاد کړی وو، آیا تاسو وروستني اميران، له لومړنيو نه ډېر وروسته راپاځېدلي اميران؛ باغيان او واجب القتل ګڼئ؟ آيا له دوی سره جنګ د کافرانو تر جنګ هم افضل ګڼئ؟!! طالبان خو له نورو تنظيمونو جوړ شوي، مشرانو ئې هم د نورو تنظيمونو له مشرانو او اميرانو سره بيعتونه کړي وو، د ځينو امير مرحوم مولوي محمد نبي محمدي وو، د ځينو مرحوم مولوي محمد يونس خالص، د ځينو سياف، د ځينو رباني، د ځينو مجددي، د ځينو ګيلاني، د ځينو مرحوم مولوي منصور، د ځينو مولوي عبدالستار صديقي، د ځينو محمد امين مجددي، د ځينو ظاهر شاه او ځيني ئې هم د حزب اسلامي غړي، چي د دغو مطلق اکثريت اوس په کابل کي د کرزي خوا ته ولاړ دي او د کابل په امريکايي حکومت کي فعاله ونډه لري، نه پوهېږو چي څنګه ئې مخکني بيعتونه بې اعتبار ګڼې او اوسنی ئې دومره شرعي او د قرآن او حديث مطابق چي مخالف ته ئې د باغي په سترګه ګورې؟!! آيا په شريعت کي له يوه سره بې موجبه د بيعت ماتولو او له بل سره د بيعت کولو لپاره هم کوم مجوز مومې؟!
- ستا دا استدلال ډېر کمزوری دئ چي کرزی او رباني متغلب واکمنان نه بولې!! د چا پر قول چي ته استناد کوې هغوی متغلب واکمنان په دوو ډولونو ويشلي: ښه متغلب او بد متغلب، ښه ئې هغه دئ چي د زور او فوځي ځواک له لاري قدرت ترلاسه کړي، پر اوضاع مسلط شي او شريعت نافذ کړي، يوازي د دغه متغلب په اړه وايي: غوره دا ده چي د دې

متغلب اطاعت وشي، خو دا هم د مسلمانانو تشخيص ته پرېږدي چي وگوري دا متغلب د اطاعت وړ دئ که نه، که نه وي نو د ده په ضد قيام او پاڅون غوره دئ که تر مناسب فرصت پوري انتظار؟

- موږ کرزي او رباني ته نه د اميرالمؤمنين خطاب کړی او نه ئې متغلب اميران گڼو، ستاسو هغه ملگري ئې اميرالمؤمنين گڼي چي تاسو د کندهار په غونډي کي د اهل حل و عقد په نامه راغونډ کړي وو!!
- که ته ووايې چي طالبان ښه متغلبين وو او کرزی او رباني خراب متغلبين نو موږ درسره زيات اختلاف نه لرو، يوازي دومره وايو چي پر يوه ئې هم ټول افغان ولس نه دئ راغونډ شوی او پر اوضاع نه دي مسلط شوي، او د داسي متغلب نوم نشو ورکولی چي اطاعت ئې واجب او مخالفت ئې حرام وي.
- زموږ مشوره دا ده چي تاسو هغه کسان هم مباح الدم مه گڼئ چي مخکي ئې له تاسو سره بيعت کړی وو او اوس ئې له کرزي سره بيعت کړی، خپله ټوله توجه د اصلي او لوی دښمن لوري ته واړوئ، له دغو ذليلو کسانو سره ښايي دا کافي وي چي بيا پرې اعتماد ونه کړئ او بيا ورته اهل حل و عقد ونه وايئ.
- که په استيلاء او غلبې سره څوک امير کېږي نو بيا خو د استيلاء په ختمېدو سره د هغه امارت هم پای ته رسېږي، اوس خو طالبان نه پر مرکز استيلاء لري او په کوم لوی او ووړ ښار، خو سره له دې خپل امير شرعي امير گڼي، د دې معنی خو دا شوه چي تاسو استيلاء د امارت لپاره شرط نه گڼئ، نو نه پوهېږو چي څنکه د هغه چا پر قول استناد کوئ چي د

غلبې او استيلاء امارت په مشروط توګه جائز او واجب الاطاعت ګڼي؟!!

د خليفه او امير عزلول

محترم ليکوال تر دې عنوان لاندي ليکي:

ښاغلي حکمتيار صاحب ليکلي: "د امير نصب او عزل د ولس حق دئ!!! څنګه چي د جومات امامت د لمونځ کوونکو په اطاعت پوري مشروط شوی او يا د سفر په دوران کي د سفر د امير انتخاب او عزل واک ګډو سفر کوونکو ته ورکړی شوی" ورپسې ليکي: د اسلامي خليفه د نصب او ټاکلو په اړه موږ وړاندي مفصل بحث کړی ... پاتې شوه د خليفه د عزل موضوع، په دې باب هم اسلامي شريعت د مسلمانانو رهنمايي کړې، هغه شرايط او مهال ويشونه ئې په ګوته او تعين کړي چي پکي مسلمانان کولی شي د خليفه او امير د نارواوو په وړاندي پاڅون وکړي. البته شريعت په ډېره آسانه او لنډه توګه د دې کار د کولو اجازه نه ده ورکړې او نه د ديموکراسي او جمهوريت په هر پنځه يا څلور کاله وروسته د نوي مشر او خليفه تعينولو د دريځ سره اسلام ملګرتيا او توافق شته.

دلته څو خبري ضروري برېښي:

- که تاسو هغه روايات او دلائل چي تر دې عنوان لاندي محترم ليکوال راوړي مطالعه کړئ نو وبه ګوري چي په اصلي موضوع د بحث په ځای ئې له امير نه د بغاوت او له جماعت نه د وتلو موضوع څېړلې، موږ له ټولو دغو رواياتو سره په بشپړه توګه موافق يو، د شرعي امير په خلاف بغاوت او پاڅون حرام ګڼو، له جماعت نه وتل او له جماعت نه بهر پاته کېدل

ناجائز بولو، دا د هر مسلمان شرعي او ديني وجيبه ګڼو چي په يوه جماعت کي به ژوند کوي، له امير سره به بيعت کوي او د هغه اطاعت به کوي، دا هم ورسره منو چي په معمولي ناخوالو دي صبر وکړي او يوازي هغه مهال دي د واکمن په خلاف وسلې ته لاس کړي چي شريعت اجازه ورکړي او له امير نه څرګند کفر وګوري، په دغو قضاياوو کي نه ورسره اختلاف لرو او نه دا مسائل دلته مطرح او د څېړلو وړ دي، د بحث وړ موضوع ګاني دا دي:

١. آيا ولس کولی شي د امير لپاره موده وټاکي؟

٢. څنګه کولی شو د امير د عزلولو پر سر له جګړو او وينو توئېدو مخنيوی وکړو او پرې نږدو چي د عثمان رضی الله عنه او علي رضی الله عنه د شهادت غمجني پېښې بيا تکرار شي؟

٣. که د امير د عزل موجبات برابر شول څوک به ئې عزلوي؟ څوک به دا پرېکړه کوي چي اوس د عزل موجبات رامنځته شوي او دا امير د عزلولو وړ دئ؟ که دا امير په چوکۍ پوري نښتی وو، استعفاء ته چمتو نه وو، ځينو سرکاري مفتيانو هم دی واجب الاطاعت امير ګڼلو، د منبر پر سر هم د ده لپاره په خطبو کي دا دعاء کېده چي خلدالله ملکه و سلطانه: خدای دې پاچايي او اقتدار تلپاتې کړي، خو په هغه کي د عزل ټول موجبات ترسترګو کېدل، له کفارو سره ئې دوستي کوله، کمونيستان ئې په حکومت کي شامل کړي وو، هغو ډلو ته ئې اقتدار سپارلی وو چي مشرکين دي او صحابه وو ته ښکنځلي کوي، په بيت المال کي ئې خيانت کولو، په عياشي کي غرق وو، هم چرسي وو او هم شرابي، د ښځو حجاب ئې له منځه يووړ او نجوني ئې په دې مکلفي کړې چي مکتب ته به په غربي جامه

(میني ژوپ) کي ځي، په راډیو او ټلویزیون کي ئې د نیمه بربنډو ښځو سندري او رقص رایج کړ، له ولس سره ئې مشوره نه کوله، سود او قمار ئې جائز ګڼلو... نو د دغه واجب العزل واکمن د عزلولو پرېکړه به څوک کوي؟ دا خو ډېر آسان او مفت ځواب دئ چي څوک ووایي: اهل حل و عقد دي دا پرېکړه وکړي!! خو دا له سم او عملي ځواب نه تېښته ده او هغه څوک به دا ځواب ورکوي چي له حقائقو او واقعیتونو بې خبره وي، ځکه موږ دغسي واکمنان ډېر ولیدل، له ظاهرشاه رانیولې تر نن پوري، همدغو ته ډېرو هغو خلکو د واجب الاطاعت امیر په سترګه کتل چي تاسو ئې اهل حل و عقد ګڼئ، د هغوی د تاج و تخت او اقتدار د دوام دعاګاني ئې کولې، د هغوی په خلاف پاڅون ئې حرام ګڼلو!!

۴. څوک چي وایي اهل حل و عقد علماء دي؛ هغوی ته وایو د علم او عالم لپاره معیار څه دئ؟ اوس خو د داسي خلکو شمېر لکونو ته رسېدلی چي د عالم خطاب ورته کېږي خو نه له قرآنه خبر دي او نه له حدیث نه، یوازي دومره څه ئې زده کړي چي په یوه جومات کي امامت وکړی شي، څوک چي وایي قومي مشران د اهل حل و عقد غړي دي هغوی ته وایو: اوس خو هغه مخکنی قومي جوړښت تر ډېره حده له منځه تللی، په ښارونو کي ئې اصلاً آثار هم نه تر سترګو کېږي، او که هر مَلَک، قریه دار، ارباب او خان قومي مشر وګڼو نو د دوی شمېر د دوی تر پلویانو که زیات نه وي کم هم نه دئ، د قومي مشر لپاره معیار څه دئ؟ که فوځي مشران د اهل حل و عقد غړي وګڼو نو اوس خو هغه مخکني فوځي مشران نشته، فوځي مشران خو په حکومتي فوځ کي او د واکمن تابع او خدمتګار وي او د

هغه تر قومندې لاندې حتی له خپل ولس سره هم جنګېږي!! که دا جائز وګڼو بیا خو باید فوځي کودتاګاني هم جائز وګڼو!! که احیاناً سترګي پټي کړو او له تاسو سره دا غیر واقعي او غیر عملي رأیه ومنو؛ موږ ته ووایئ چي څوک به دا خلک راغونډوي؟ طبیعي ده چي مسلط امیر خو دا کار نه کوي، او که دا امیر څوک راغونډوي نو د خپلي خوښي داسي خلک به راغونډوي چي د ده اقتدار په څلورو کتابونو شرعي ګڼي او د ده په ضد څه ویل او څه کول حرام بولي!! د مستحق العزل امیر د تشخیص او عزلولو پرېکړه په اهل حل و عقد پوري تړل نه عملي ده او نه د حل لار، داسي فتوی هغه څوک ورکولی شي چي د خیر پر غونډۍ ناست او له حقائقو او واقعیتونو بې خبره وي.

۵. ښاغلي رباني او ښاغلي سیاف هم ویل چي د امیر د ټاکلو حق د اهل حل و عقد دئ نه د عام ولس، انتخابات ئې ناروا ګڼل، په کابل او هرات کي ئې د خپلي خوښي خلک راغونډ کړل، رشوتونه ئې ورکړل او د رباني حکومت ته ئې د شرعي بڼې ورکولو هڅه وکړه، خو دا دئ ګورئ چي اوس ئې په امریکایي انتخاباتو کي؛ د امریکایانو تر نظامي تسلط لاندي برخه واخیسته!! او اوس د امریکایي پارلمان غړي دي!! نه یوازي دا چي امریکایانو ته ئې پر افغانستان د برید بلنه ورکړه؛ بلکي ترې غوښتل ئې چي بمباري مو لازیاته تونده او تېزه کړئ او لازیات لوی لوی بمونه وکاروئ، او اوس هم په زاریو زاریو له امریکایانو غواړي چي دوی د دولت د مخالفینو په ضد جنګ کي استخدام کړي، ځکه چي د جنګ تجربه لري او د افغانستان له وضعیته خبر دي او تر بهرنیو عسکرو ښه جنګېدی شي!!

که دوی هغه مهال لدې سره موافقه کړې وی چې د امیر په اړه دي افغان ولس تصمیم ونیسي، د مجاهدینو له مشرانو څخه دي یو د مسلمانانو د اکثریت په خوښه غوره شي؛ د جګړو، توطئو، له کمونیستانو سره د ائتلافونو، په بهرنیو ځواکونو د اتکاء لار ئې نه وی غوره کړې نو نه به هېواد ورانېدو او نه به د بې ګناه افغانانو وینې توئېدې او نه به پر افغانستان باندې د بهرنیو ځواکونو برید ته لار آوارېده!!

موږ وایو:

- مسلمانان دا حق لري چې د امیر لپاره معینه موده وټاکي، له یوه امیر سره بیعت په اصل کې د مسلمانانو او امیر ترمنځ یو قرارداد دئ، دا د دوی خوښې ته پرېښودل شوې چې څوک د امیر په توګه ټاکي، د څومره مودې لپاره او کوم کوم صلاحیتونه ورکوي، امارت په اصل کې د خلکو امانت دئ، داسې چا ته به ئې سپاري چې د دې امانت اهل وي، په دې شرط ئې ورته سپاري چې شریعت به پلي کوي او عدالت به تأمینوي، کله چې وګوري دی د خپلې دندې د ترسره کولو توان نه لري یا ئې په خپلو ژمنو وفا نه ده کړې؛ د هغه د عزلولو حق لري.
- د دې په ځای چې ولس د امیر د عزلولو لپاره پاڅون ته اړ شي، وینې توی شي، جګړې پیل شي، دا غوره ده چې هر څو کاله وروسته د امیر په اړه له مسلمانانو پوښتنه وشي چې آیا دا امیر د دې وړ دئ چې خپل کار ته دوام ورکړي او که د ده بدلول مفید او د اسلام او مسلمانانو په ګټه دئ او بل داسې امیر راوړاندې کول غوره دي چې تر مخکني له هره پلوه وړتیا او اهلیت لري.

- ځوک چي له دې کار سره مخالفت کوي يوازي يو دليل لري او هغه دا چي صحابه وو دا کار نه دئ کړی!! هغوی ته وايو: ۱- که موږ د ابوبکر، عمر، عثمان او علي رضی الله عنهم په څېر اهل، متقي او امين اميران پيدا کړل نو د دائم العمر اميرانو په توګه به ئې ټاکو، اوس چي داسي شخصيتونه نشو موندلی؛ نو غوره دا ده چي د امير لپاره موده وټاکو. ۲- نه يوازي دا چي په قرآن او د پيغمبر عليه السلام په احاديثو کي داسي آيت او حديث نه مومو چي صراحتاً او يا تلويحاً دې د امير لپاره د مودې ټاکل ناجائز ګڼلی وي بلکي د النساء د سورې له (۵۹-۵۸) آيتونو نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چي مسلمانان دا حق لري چي د امارت (امانت) تر کومه وخته چي د دوی خوښه وي اهل شخص ته وسپاري، امارت د امانت په نامه يادول همدغه معنی ورکوي. دا ځکه چي هيڅوک خپل امانت هيچا ته د دائم لپاره نه سپاري، امانت تل موقتي وي او موده ئې د هغه چا له لوري ټاکل کېږي چي د امانت خاوند دئ. ۳- يوازي هغه کار ته حرام کار ويلی شو چي د صريح نص په حکم حرام شوی وي، هغه کار ته حرام نشو ويلی چي صحابه وو نه وي کړی. ځوک چي د امير په خلاف بغاوت ناجائز ګڼي او د کفر بواح له ليدو پرته د هغه په ضد پاڅون کول او وسله کارول حرام بولي نو ولي ئې د خپلو هغو اميرانو په خلاف بغاوت وکړ چي بيعت ئې ورسره کړی وو؟ ولي له حزب اسلامي سره وجنګېدل؟ آيا د شمالي ټلوالي جنګ له حزب اسلامي سره تنظيمي جنګ وو او د همدې ټلوالي په ضد د طالبانو جنګ سپېځلی او مقدس جهاد وو؟!! ٤- ستا دا بحث په هغه صورت کي مفيد وو چي قدرت د مسلمانانو په لاس کي وی، افغانستان

آزاد او اسلامي شریعت په کي نافذ وی، یوازي امیر ئې منحرف او په فسق او فساد کي پرېوتی وی، او مسلمانانو دا فتوی غوښتی چي آیا د دې امیر په ضد پاڅون روا دئ که نه، بیا تا دغه روایات د هغوی مخي ته ایښي وی او ورته ویلي دي وی چي تر څو کفر بواح ونه ګورئ د امیر په ضد بغاوت مه کوئ او وسله مه کاروئ!! حال دا چي دلته د بحث موضوع دا ده چي آیا مسلمانان د خپل امیر لپاره د ټاکلو پر مهال او د بیعت په ورځ دا شرط وضعه کولی شي چي ته به تر دې وخته امیر وې، که دي سم امتحان ورکړ نو بیا دي غوره کوو او که نه ستا پر ځای بل څوک راوړاندي کوو. که څوک له دې سره موافق نه وي هغه دي شرعي حجت او لږ تر لږه کوم عقلي دلیل وړاندي کړي.

متغلب څوک دئ؟

دا د محترم لیکوال د رسالې بل عنوان دئ چي ترې لاندي ئې لیکلي: ... د ښاغلي حکمتیار صاحب د لاندي نیوکي ارزوني ته اړتیا ده چي لیکلي ئې دي: "ځیني داسي هم شته چي وايي: که څوک د زور او غلبې له لاري قدرت ته ورسېږي خو مسلمان وي نو د هغه اطاعت ضروري دئ او د هغه مخالفت ناروا!! دا خوارکیان په دې نه پوهېږي چي متغلب حکومت جائز ګڼل داسي دي لکه د اضطرار په وخت کي د خوګ غوښه جائز ګڼل، دې استثنائي حالت ته عمومیت ورکول یوه کرکجنه مغالطه ده. دوی ته وایو: که دا د یوه اصل په توګه منئ نو بیا خو نن د متغلب مصداق کرزی دئ نه ملامحمد عمر مجاهد او پرون ئې مصداق رباني وو!! ولي مو د دغو متغلبینو

حکومت ونه منلو؟!" موږ نه وایو چې ستاسو دا کار غلط دئ، برعکس وایو چې د متغلب حکومت جائز ګڼل غلطي ده. که دا د یوه اصل په توګه ومنل شي نو بیا خو به افغانستان د سوریې په برخلیک اخته کېږي، د سوریې مطلق اکثریت مسلمانان او سنیان دي، خو یوه نامسلمانه او مشرکه اقلیت ډله پرې حکومت کوي، دا ډله له شیعه وو سره نږدې اړیکي لري، پر افغانستان به هم دې ته ورته یو داسې اقلیت د حکومت کولو مجال ترلاسه کوي چې ایران ئې مرسته کوي، ځینو شیعه ډلو په ایران کي حتی په خپلو نشراتو کي لیکل چې ایران باید زموږ مرسته وکړي چې په افغانستان کي د شیعه وو حکومت جوړ کړو، دا کار ئې ممکن ګڼلو او ویل ئې چې که په سوریه کي دا کار ممکن دئ نو په افغانستان کي ئې هم امکان شته!! ایران دا اوس لګیا دئ په کابل، هرات او مزار کي د شیعه وو لپاره زمکي اخلي او منصوبه ئې دا ده چې د دغو مهمو ښارونو اکثریت استوګن شیعه کړي، دا خبره د ایران مسئولین په ډېر وقاحت او بې شرمۍ سره کوي او د عواقبو پروا ئې هم نلري، ګمان کوي چې دوی کولی شي اقلیتونه د پښتنو په ضد متحد کړي او په کابل کي د خپلي خوښي مزدور حکومت قدرت ته ورسوي.

همدرد صاحب ورپسې لیکي: هوکې! دا موږ هم منو او د ښاغلي سره اتفاق لرو چې ملامحمد عمر مجاهد (حفظه الله) متغلب نه دئ... هغه یو شرعي امیر دئ او د هېواد نږدې یو نیم زر جیدو علماوو له هغه سره بیعت کړی... خو... کرزی هیڅکله د متغلب مصداق نه دئ.... تر دې چې هغه له سره د واک څښتن ندی، ټول واک د یرغلګرو امریکایانو په لاسو کي

دی....

محترم ليکوال ته وايو: تاسو بيا هم اشتباه کړې، هم د بل د وينا د تعبير په اړه او هم د متغلب د معنی په اړه. د کوم اساسي قانون په رسالې کې دا خبره د هغه چا په ځواب کې ويل شوې چې استيلاء او غلبه د امارت لپاره شرط ګڼي، هغوی ته ويل شوي چې نن خو د مستولي او متغلب مصداق ملامحمد عمر مجاهد نه بلکې کرزی دئ او پرون ئې مصداق رباني وو، عجيبه ده چې تاسو په نظر کې د متغلب حکومت منل ضروري ګڼئ خو په عمل کې ورسره جنګيږئ!! که استيلاء د امارت لپاره شرط وي نو بيا خو نن د هغو ډلو مشرانو ته د امير خطاب نشو کولی چې تر بشپړ تسلط لاندې سيمه نلري او د امريکايانو په ضد په چريکي جګړو بوخت دي!! بيا خو تاسو د طالبانو پرونی حکومت هم تر پوښتنې لاندې راولئ او امارت ئې مسلم نه ګڼئ!! ځکه پرون هم طالبان په دې نه وو توانېدلي چې پر ټول افغانستان خپل تسلط ټينګ کړي، د کابل په څو کيلومتری کې او په پروان کې خونړۍ جګړې رواني وې، په تخار کې هم داسې ستره او خونړۍ جګړه روانه وه چې هره اونۍ به له مسکو نه د مشهد له لارې څو طيارې وسلې او مهمات شمالي ټلوالې ته وررسېدل او دا ټول به په دغو جګړو کې کاريدل.

تاسو د متغلب په اړه هم دا اشتباه کړې چې يوازې ئې د هغه واکمن بل نوم ګڼئ چې په زور مسلط شوی وي خو شريعت نافذوي!! د متغلب لغوي معنی دا ده چې څوک د زور او ځواک له لارې پر اوضاع مسلط شي، کېدی شي مسلمان وي او شريعت نافذ کړي او کېدی شي په ظاهر کې د

اسلام دعوی کوي خو په عمل کې نه شریعت نافذ کړي او نه اسلام او مسلمانانو ته صادق او وفادار وي. کرزی یقیناً متغلب دئ خو د پردیو د مټو په زور د افغانستان د یوې برخې داسې متغلب چې واکمني ئې کاواکه او لړزانه ده!!

موږ له تاسو سره په بشپړه توګه موافق یو چې افغانستان اشغال شوی، واک د اشغالګرانو په لاس کې دئ، زموږ هېواد دارالحرب دئ، جهاد پر ټولو مسلمانانو فرض دئ، دا خبرې موږ تر تاسو ډېر د مخه او هغه مهال اعلان کړې چې تاسو لا د امریکایانو په ضد جهاد ته چمتووالی نه درلود، تاسو او ټولو باخبره افغانانو ته معلومه ده چې د کابل او کندهار له سقوط نه وروسته د طالبانو مشران له داسې سخت حالت سره مخامخ شول چې هر یو ئې د خپل ځان او کورنۍ د ایستلو او خوندي ځای ته د انتقال په کار مشغول وو، دوی نږدې یو نیم کال وروسته په دې موفق شول چې خپل صفوف له سره منظم کړي او ورو ورو د جهاد میدان ته راووځي، د امریکا په ضد د جهاد اعلان زموږ له لوري شوی، د طالبانو د حکومت له نسکورېدو وروسته د امریکایانو له بې پیلوټه طیارې لومړی راکټ زموږ په ضد توغول شوی، زه د هغه عملیاتو شاهد وم چې د لومړي ځل لپاره د کنړ د اسمار او دانګام ولسوالیو ترمنځ؛ د امریکایانو پر ګزمې د حزب اسلامي د مجاهدینو له لوري ترسره شول، هم مې په آسمان کې ایف شپاړس طیارې او د هغوی بمبارۍ په خپلو سترګو لیدله او هم د بمونو او راکټو لوخړې او هم مې له دواړو لوریو د ډزو غږونه اورېدل، دا له انصافه لرې خبره ده چې زموږ په اړه شک کوې او د خپلې رسالې لوستونکو ته دا تأثر

ورکوې چې ښايي موږ به د کرزي له حکومت سره تر پردې شا ته کومه معامله، راکړه ورکړه او تفاهم لرو!! که موږ دا کار کولی نو مخامخ مو له امريکايانو سره هم کولی شو، بيا خو دې ته څه ضرورت وو چې پر افغانستان باندې د امريکايانو يرغل مو محکوم کړ، د دوی په ضد مو د طالبانو د مقاومت ستاينه وکړه، له دوی سره مو د هرراز ملګرتيا لپاره چمتو والی اعلان کړ، کله چې د امريکايانو له بريد نه څو ورځې مخکې په شمال کې د طالبانو ټولو قومندانانو په اتفاق سره فيصله وکړه چې په شمال کې د مقاومت مسئوليت دې حزب اسلامي په غاړه واخلي، د شهيد قاري احمدالله له لارې ئې موږ ته خپله پرېکړه او غوښتنه اعلان کړه؛ موږ ورسره موافقه وکړه، د کابل شورى ئې د آراوو په اتفاق سره دې ته ورته پرېکړه وکړه او د متقي له لارې ئې موږ ته په مقاومت کې د برخې اخيستو او په شمال کې د مقاومت د سوق او ادارې مسئوليت په غاړ اخيستلو بلنه راکړه، موږ ورسره موافقه وکړه، خو د طالبانو د کندهار مشرانو د خپلو دواړو شوراګانو پرېکړې ونه منلې، دا خو په ماتې کښتۍ کې له طالبانو سره د ګډ سفر خبره وه، څوک چې د اسلام لپاره دا کار کولی شي څنګه داسې بې ځايه شک پرې کوئ!! چا چې د امريکا له جمهور رئيس ريګن سره هغه مهال له ملاقات نه ډډه وکړه او د هغه بلنې ته ئې منفي ځواب ورکړ چې امريکا د شوروي اتحاد په ضد د افغان ولس د مقاومت ننګه او ملاتړ کاوو، اوس چې امريکايانو زموږ هېواد نيولی څنګه به امريکايانو ته د روغې جوړې يا ملګرتيا لاس ورکوي؟!

د مسلمانانو وژل په کومو حالتونو کې روا دي؟

محترم ليکوال تر دې عنوان لاندي ليکي: "په دوو حالتونو کي د مسلمانانو وژل روا دي: يو دا چي مسلمانان د کافرو په فوځ او اردو کي شامل شي او دا ګڼي چي دنده ئې جنګ دئ، که مسلمان ئې مخي ته راشي که بل څوک... د مسلمان د قتلولو بل صورت دا دئ چي څوک مسلمان د کافرو سره شي د هغوی د برياوو او سوبو لپاره د مسلمانانو سره جنګېږي او يا ورسره اعانت کوي... که څه هم محترم ليکوال دا دواړه بېل صورتونه ګڼلي خو که الفاظو ته ځير شئ نو دواړه ئې يو صورت دئ، دوی ته بايد ووايو چي د مسلمان وژل په لاندي صورتونو کي جائز دئ:

- داسي څوک ووژني چي الله تعالی ئې وژل حرام کړي او د هغه سر، مال او عرض ئې له تېري خوندي شمېرلی، که دا مسلمان وي يا ذمي او مستأمن.
- محارب دښمن ته جاسوسي وکړي.
- د مسلمان په ضد وسله راوباسي.
- د محارب دښمن په فوځ کي يو ځای له مسلمانانو سره وجنګېږي، که څه هم دې جنګ ته اړ شوی وي.
- د داسي شرعي امير په ضد وسله وال بغاوت وکړي چي د مسلمانانو له لوري غوره شوی او واجب العزل نه وي.
- امنيت ته وسله وال ګواښ راولاړ کړي، لاري ښکوي او شوکي کوي.

محترم ليکوال په همدې مبحث کي يو ځل بيا وايي چي کرزی متغلب نه دئ، ليکي: د ښاغلي حکمتيار صاحب په حضور کي په ډېر ادب او درنښت سره عرض کوو چي کرزی هيڅکله د متغلب مصداق نه دئ!!

بلکي هغه د امریکایانو په شمول د نړۍ د ټولو کفري ځواکونو معاون دئ... محترم ورور ته وایو: موږ په دې کې په بشپړه توګه درسره موافق یو چې کرزی د متجاوزینو معاون دئ، دا لا څه چې دی او ملګري ئې هغو صلیبي ځواکونو زموږ د هېواد له اشغاله وروسته د اقتدار پر کرسۍ کښېنولي چې د نړۍ او تاریخ د ستر فرعون جورج بوش تر مشرۍ لاندې ئې زموږ پر هېواد برید وکړ، د دغو صلیبي ځواکونو او د دوی د ملګرو په ضد جهاد یو سپېڅلی او مقدس جهاد دئ، إن شاء الله د شهید او غازي اجر به ئې د احد او بدر د شهیدانو او غازیانو تر اجر کم نه وي، امید دئ چې الله تعالی په خپل فضل او کرم سره دغه ستر مقام ورپه برخه کړي، دا ځکه چې په ځینو روایاتو کې راغلي چې د وروستۍ زمانې او د فساد په دوران کې د مخلص او صالح مسلمان او مجاهد اجر به د پنځوسو صحابه وو په اندازه وي.

خو محترم ورور ته یو ځل بیا یادونه کوو چې له متغلب نه زموږ مراد هغه متغلب نه دئ چې د زور او ځواک په کارولو سره قدرت ترلاسه کړي او شریعت نافذ کړي، کوم علماء چې تا ئې اقوال رانقل کړي هغوی هم متغلب په دوو ډلو وېشي، له یوه سره په احتیاط او حوصلې سره چلند غوره ګڼي او د بل په ضد د پاڅون او قیام سپارښتنه کوي. داسي معلومېږي چې تا د متغلب په اړه د دغو علماوو یوه قول ته توجه کړې او بل ته نه، ته یوازې هغه څوک متغلب ګڼې چې د زور له لارې قدرت ترلاسه کړي خو شریعت نافذ کړي!! خو هغه بل متغلب دې له پامه غورځولی چې هم قدرت ته د رسېدو لپاره د زور او ځواک کارولو ناروا لار غوره کوي او هم

قدرت ته له رسېدو وروسته شریعت ته شا کوي او په ماانزل الله حکم نه کوي او له خلکو غواړي چي د ده هوی او هوس ته تسلیم شي او د ده اقتدار او واکمني ومني.

دا پوښتنه چي پرون رباني متغلب وو؟

ښاغلی لیکوال تر دې سرلیک لاندي لیکي:آیا رباني د کابل ښار دننه متغلب وو؟ او که د کابل څخه د باندي هم وو؟ که وو نو بیا ئې ولي په چهارآسیاب، میدان ښار او سروبي کي د خپل دولت مخالف ځواکونه ونشوای ځپلای؟ ...

دوی ته وایو:

- هو! رباني د کابل پر یوې برخي، هرات، د کندهار په ځینو برخو، ... ضعیفه او لړزانه واکمني درلوده، د کمونیستو ملیشو، پرچمیانو، ایران او مسکو په مرسته او ملگرتیا ئې پر دغو سیمو حکومت کولو، دغه سیمي د هغه ائتلاف په نتیجه کي د دوی لاس ته ورغلې چي د مسکو په ویناء د ایران په وساطت د کمونیستو ملیشو، پرچمیانو، شورای نظار، جمعیت او ایران پلوه شیعه ډلو څخه په جبل السراج کي جوړ شو او غرب ئې هم مرسته کوله، د افغانستان مربوط سفارتونه د مسکو او واشنگټن ترمنځ د موافقې په نتیجه کي دغه ائتلاف ته وسپارل شول، رباني یو کمزوری او د پردیو پر متو او مرستو متکي متغلب وو، خو د متغلبینو له دوهمي ډلي څخه، نه هغه متغلب چي تا په پام کي نیولی.
- که تاسو نه د طالبانو حکومت د تغلب او استیلاء حکومت گڼئ، نه د

رباني او نه د کرزي، نو بیا خو ښایي د استیلاء او تغلب لپاره داسي کوم تعریف او تعبیر لرئ چي نه ئې بېلګه تر دې مخکي لیدل شوې او نه به وروسته ولیدل شي!! که ده ته متغلب ونه وایو بیا خو نو نه په تېر تاریخ کي کوم متغلب تېر شوی او نه به وروسته راشي!! بیا خو د متغلب اصطلاح هسي یوه بې مصداقه اصطلاح ده.

- ته موږ ته ووایه: د متغلب لپاره د سلطې او تر سلطې لاندي سیمي لپاره معیار څه دئ؟ واکمني ئې څومره مضبوطه او تر تسلط لاندي سیمه ئې څومره پراخه وي چي د متغلب نوم پرې کېښودی شو؟!! ټول افغانستان معیار ګڼې که ټوله اسلامي نړۍ؟ که ټول افغانستان او ټول افغانان معیار ګڼې نو بیا خو د طالبانو واکمني هم نه ټولو افغانانو منلې او نه پر ټول افغانستان قائمه شوې!! څنګه دلته پر یوې برخي استیلاء د دلیل او مجوز په توګه وړاندي کوې او هلته ئې د تردید لپاره؟!

- د متغلب په اړه ستا ستونزه دا ده چي ګمان کوې د استیلاء او غلبې له لاري یو څوک شرعي امیر جوړېدی شي!! خو حقیقت داسي نه دئ، استیلاء او غلبه د چا واکمنۍ ته شرعي مجوز نشي ورکولی، حتی که شریعت هم نافذ کړي، فقهاوو چي د داسي متغلب په اړه څه ویلي هغه د اضطرار او مجبوریت په حالت کي د ناروا او حرام څیز موقتي جواز ته ورته دئ، هغوی وایي چي که څه هم د داسي کس امارت شرعي نه دئ خو د هغه اطاعت غوره دئ، دا هم تر هغه وخته چي د ده د عزل مناسب شرایط برابر شي، هغوی هیڅکله دا نه دي ویلي چي هر متغلب شرعي امیر دئ او اطاعت ئې فرض او لازم!!

په قرآن کې د مشر او قائد مواصفات

په قرآن کې په ډېر تفصيل او دقت سره د مسلمانانو د لارښود او زعيم مواصفات ښودل شوي او لارښوونه ورته شوې چې څوک؛ له کومو ځانګړتياو سره د زعيم په توګه غوره کړي.

تاسو پوهېږئ چې اسلام مسلمانان له منـزوی ژوند نه منعه کوي، په دې ئې ګماري چې د خلکو په منځ کې او په يوه منظم صف کې به اوسي، صالح لارښود او مشر به ځان ته غوره کوي او له هغه سره به بيعت کوي. د دې لپاره چې وتوانېږي د زعامت وړ شخص او د مشرتابه اهل لارښود وپېژني او د زعيم په توګه ئې غوره کړي؛ قرآن د يوه صالح او اهل مشر او قائد مواصفات او مشخصات به تفصيل سره بيان کړي او عملي بېلګې ئې د پيغمبرانو عليهم السلام په فکري، اخلاقي او عملي شخصيت کې زموږ مخې ته ايښې دي؛ راشئ دلته ئې څو مهمې برخې په اختصار سره له نظره تېرې کړو:

۱. امانت

قرآن د ټولو پيغمبرانو عليهم السلام د معرفي په لړ کي موږ ته د دوی دغه د (امانت) صفت په مکرره توګه معرفي کوي او په دې توګه موږ ته وايي چي هغه څوک د زعيم او قائد په توګه غوره کړئ چي امين وي، زعامت او مشري د خلکو امانت او الهي مسئوليت وګڼي، له هغه قدرت او صلاحيت نه په پوره امانت، دقت او احتياط سره استفاده وکړي چي ستاسو له لوري ورسپارل کېږي، د ده له پرېکړو او اجراءاتو د خلکو مال، نفس او عزت ته صدمه ونه رسېږي، خلک د خپلو هوسونو قرباني نه کړي، له هغه اقتدار چي ولس ئې ورسپاري، د اسلام د پلي کولو، د ولس د هوساينې او د ګډو سپېڅلو آرمانونو او شعارونو په لار کي وکاروي، د اسلام له نظره (ايمان) او (خيانت) هيڅکله يو له بل سره اړخ نه لګوي او په يوه زړه کي نه راغونډېږي، پيغمبر عليه السلام فرمايي: لا ايمان لمن لا امانة له: څوک چي امين نه وي ايمان نه لري.

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾

الشعراء: ۱۰۵ ـ ۱۰۸

د نوح قوم پيغمبران تکذيب کړل، کله چي د دوی ورور نوح ورته وويل: آيا تقوی نه کوئ؟ يقيناً چي زه ستاسو لپاره امين استازی يم، نو له الله ووېرېږئ او زما اطاعت وکړئ.

كَذَّبَتۡ عَادٌ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذۡ قَالَ لَهُمۡ أَخُوهُمۡ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾
إِنِّي لَكُمۡ رَسُولٌ أَمِينٞ ﴿١٢٥﴾ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾

الشعراء: ۱۲۳ ـ ۱۲۶

عاديانو پيغمبران تكذيب كړل، كله چې د دوی ورور هود ورته وويل: آيا تقوی نه كوئ؟ يقيناً چې زه ستاسو لپاره امين استازی يم، نو له الله وويرېږئ او زما اطاعت وكړئ.

د موسی عليه السلام قول رااخلي او فرمايي:

وَلَقَدۡ فَتَنَّا قَبۡلَهُمۡ قَوۡمَ فِرۡعَوۡنَ وَجَآءَهُمۡ رَسُولٞ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنۡ أَدُّوٓاْ
إِلَيَّ عِبَادَ ٱللَّهِۖ إِنِّي لَكُمۡ رَسُولٌ أَمِينٞ ﴿١٨﴾ الدخان: ۱۷ ـ ۱۸

يقيناً تر دوی مخكې مو د فرعون قوم وآزمويو او يو عزتمن پيغمبر ورغی؛ (له دې وينا سره) چې د الله بندگان راوسپاره، يقيناً چې زه تاسو ته يو امين استازی يم.

قرآن په عامه صيغه فرمايي چې د هر كار لپاره بايد (امين) او (باكفايته) كس وگمارئ:

... إِنَّ خَيۡرَ مَنِ ٱسۡتَـٔۡجَرۡتَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡأَمِينُ ﴿٢٦﴾ القصص: ۲۶

... بې شكه چې تر ټولو غوره كس چې (د كوم كار لپاره ئې) استخداموې؛ هغه دئ چې (پياوړی) او (امين) وي.

په رواياتو كې راځي چې عمر رضي الله عنه يوه ورځ بيت المال ته

ولاړ چي هلته شته اموال وشمېري، عثمان رضی الله عنه او علي رضی الله عنه هم ورسره ول، د ده زيار، احتياط او دقت ته په پام سره چي په سختي تودوخي کي ئې دا کار په خپله کولو؛ علي رضی الله عنه عثمان رضی الله عنه ته مخ کړ او وئې ويل: په خدای قسم چي دی همغه (قوي امين) دئ.

۲ . کفائت

لارښود بايد د دې درونږ پېټي د وړلو او د دې ستر مسئوليت د ادا کولو توان او کفائت ولري، هم له علمي پلوه او هم له جسمي پلوه، قرآن د طالوت د انتخاب په قصې کي موږ ته همدا لارښوونه کوي، د دې قصې تفصيلات په دې توگه زموږ مخي ته ږدي:

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلْمَلَإِ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰٓ إِذْ قَالُوا۟ لِنَبِىٍّ لَّهُمُ ٱبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ أَلَّا تُقَٰتِلُوا۟ ۖ قَالُوا۟ وَمَا لَنَآ أَلَّا نُقَٰتِلَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِن دِيَٰرِنَا وَأَبْنَآئِنَا ۖ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ تَوَلَّوْا۟ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٤٦﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ قَالُوٓا۟ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ

ٱصۡطَفَىٰهُ عَلَيۡكُمۡ وَزَادَهُۥ بَسۡطَةٗ فِي ٱلۡعِلۡمِ وَٱلۡجِسۡمِۖ وَٱللَّهُ يُؤۡتِي مُلۡكَهُۥ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ﴿٢٤٧﴾ البقرة: ٢٤٦-٢٤٧

آيا د بني اسرائيلو هغه ډله دي ونه ليده چي له موسی نه وروسته وه، کله چي ئې خپل پېغمبر ته وويل: مونږ ته يو پاچا وټاکه، تر څو د الله په لار کي وجنګېږو، ورته وئې ويل: آيا داسي خو به نه وي چي جنګېدل درباندي فرض شي نو ونه جنګېږئ؟ وئې ويل: نو په مونږ به څه شوي وي چي د الله په لار کي به نه جنګېږو، په داسي حال کي چي له خپل کور کلي او ټبر نه ايستل شوي يو؟ خو چي کله جنګېدل پرې فرض کړی شو نو ټول په شا شول غير له لږ شمېر نه ئې او الله خو د دې ظالمانو په حال ښه پوه دئ.

او پېغمبر ئې ورته وويل: الله خو طالوت درته پاچا ټاکلی، وئې ويل: څنګه به پر مونږ باندي ده لره پاچايي وي، حال دا چي مونږ په پاچايي کي تر ده ډېر وړ او مستحق يو او ده ته د مال پراخوالی هم نه دئ ورکړی شوی؟ وئې ويل: بې شکه چي هغه الله پرتاسو غوره کړی او په علم او جسم کي ئې پراخوالی او زياتوالی ورکړی او الله چي چا ته وغواړي پاچايي ورکوي او الله ښه پوه واسع دی.

له موسی عليه السلام نه وروسته او هغه وخت چي بني اسرائيل په شرک او فساد اخته او له سمي لاري منحرف شول، نو د جالوت په نامه يو ظالم او بې رحمه پاچا ورباندي مسلط شو، ډېر ئې ووژل، د دوی کورونه ئې لوټ او تاراج کړل او دوی ئې له خپل کور کلي وشړل، په دې وخت کي اشموئيل عليه السلام د دوی لارښوونه کوله، هغه ته راغلل، له خپلو مخکنيو کړو

وړو او د الله په لار کې د جهاد له نه کولو نه ئې ندامت وښودو او له هغه نه ئې د الله په لار کي د جهاد اجازه وغوښته، هغه مبارک د دوی مخکني حالت ته په پام سره ورته وویل: داسي نه چي جهاد درباندي فرض شي او بیا تاسو له هغه نه ډډه وکړئ، دوی ورته وویل: په داسي حال کي چي پر مونږ ظلمونه شوي، له خپل کلي کور شړل شوي یو، هیڅ داسي دلیل نه ګورو چي د الله په لار کي ونه جنګېږو، خو چي ورته وویل شو چي اوس نو وسله واخلئ او له دښمن سره وجنګېږئ، یوازي محدودو کسانو تیاری وښود، نور ټول له خپلي ژمني او د الله په لار کي له جنګېدو په ډډه شول. د الله پېغمبر ورته وویل: تاسو د یوه پاچا د ټاکلو غوښتنه کړې وه، دا دئ الله تعالی طالوت درته غوره کړی، د الله له دین نه اوښتي قوم ورته وویل: دی خو پر مونږ د مشرۍ وړ نه دئ، نه د نسب له مخي او نه د مال او شتمنۍ له مخي، د ټول ولس قیادت او زعامت خو باید داسي چا ته وسپارل شي چي قیادت او زعامت له پلار نیکه نه ورته په میراث پاته شوی وي، د کومي درنې او معتبري کورنۍ غړی وي، ښه ډېر مال او دولت ولري!! پېغمبر د دوی په ځواب کي وایي: دی خو الله غوره کړی، د زعامت او قیادت وړتیا هغه ورکړې، ښه (پوه) دئ او (د ښه صحت او قوي بدن خاوند) دئ، د مشرتابه غوره مواصفات خو همدا دي، خو دوی دې ته تیار نه وو چي د طالوت قیادت ومني، د دوی معیارونه بدل شوي وو، د زعامت د مواصفاتو په اړه ئې همغسي انګېرله چي بې دینه او لارورکي قومونه ئې انګېري، د پېغمبر دا وینا ئې نه منله چي الله تعالی د دوی په خېر نه دئ چي نسب او مال د قیادت لپاره ضروري وګڼي او د طالوت په څېر یو نادار

او بې نوم نښانه څوک دي د دوی د مشرۍ لپاره مناسب ونه ګڼي.
ګورئ چي د پیغمبرانو علیهم السلام په مشرب او مسلک کي نه (نسب) معیار دئ او نه (ثروت)، استعدادونه، علمي او جسمي وړتیاوي معتبري دي. په دې لارښوونو کي د زعامت په اړه اسلامي او غیراسلامي معیارونه په ډېره دقیقه توګه انځور شوي او موږ ته ښیي چي د جاهلانه معیارونو له مخي زعامت او قیادت یو موروثي توکی، د خاصي کورنۍ او ټبر حق او یوازي (شتمن) د دې منصب وړ او اهل ګڼل کېږي، خو د پیغمبرانو علیهم السلام په لارښوونو کي له فکري، اخلاقي، عملي او جسمي وړتیاوو پرته هیڅ څه اعتبار نه لري، ټول موهومي او تصنعي معیارونه او ارزښتونه مردود ګڼل کېږي.

٣. علم

مسلمانان په دې ګمارل شوي چي د ټولني تر ټولو (پوه) او (عالم) کس به د مشر او زعیم په توګه غوره کوي، قرآن موږ ته د آدم علیه السلام د خلافت په قصې کي همدا لارښوونه کوي او فرمایي چي الله تعالی د ملائکو په ځای آدم علیه السلام د دې لپاره د زمکي د خلافت لپاره غوره کړ چي تر فرشتو ئې علم جامع او پراخ وو، ملائکو د آدم علیه السلام علم او پوهي ته په پام سره اعتراف وکړ چي د دوی علم محدود دئ:
قالوا لاعلم لنا إلا ما علمتنا: وئې ویل: له هغه پرته چي تا راښودلي هیڅ علم نه لرو.

په داسي حال کي چي د آدم علیه السلام په اړه فرمایي:

و علم آدم الاسماء کلها

او آدم ته ئې ټول نومونه وروښودل.

الله جل شأنه آدم علیه السلام او د ده نسل ته د ملائکو په پرتله دا فضیلت ورکړی چي علم ئې تر فرشتو جامع دئ، د هرڅه د پېژندلو او هغه ته د خاص نوم ورکولو استعداد په کي ایښودل شوی، خو ملائکي داسي دي چي هر صنف ئې د خپل خاص کار په اړه علم لري او د نورو شیانو په هکله نه پوهېږي، هر څه پېژندل او بیا هغه ته خاص نوم ورکول د انسان ځانګړتیا ده، دا خصوصیت په بل هیڅ مخلوق کي نه شته، د زمکي د خلافت لپاره همداسي یوه مخلوق ته ضرورت وو، ملائکو دا کار نه شو کولی.

دا آیتونه که له یوې خوا موږ ته لارښوونه کوي چي د اسلام له نظره د (خلافت) لپاره (اعلم: تر نورو ښه پوه) تر ټولو وړ دئ، له بلي خوا د هغه علم څرنګوالی هم موږ ته ښیي چي د خلافت لپاره ضروري دئ، د پیغمبر په شته والي که د طالوت امارت او د اشیاوو د نومونو د پېژندلو په وجه آدم علیه السلام د خلافت لپاره پر فرشتو ترجیح ښیي چي د دې منصب لپاره په ځانګړو برخو کي تخصصي علم کفایت نه کوي، باید د مشرتابه لپاره وړ شخصیتونه د ځانګړو تخصصي علومو له پلوه ونه څېړو او ونه لټوو؛ بلکي د مشرتابه لپاره چي کومي جامع پوهي او بصیرت ته ضرورت دئ دا باید معیار وګڼو او د دې له مخي اهل کس تشخیص او انتخاب کړو. قرآن د مشر او امیر په توګه د طالوت د انتصاب لپاره دا دلائل وړاندي کوي:

... قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰهُ عَلَيۡكُمۡ وَزَادَهُۥ بَسۡطَةً فِي ٱلۡعِلۡمِ وَٱلۡجِسۡمِۖ وَٱللَّهُ يُؤۡتِي مُلۡكَهُۥ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ﴿٢٤٧﴾ البقره: ۲٤۷

وئې ويل: بې شکه چي الله هغه پرتاسو غوره کړی او په (علم) او (جسم) کي ئې پراخوالی او زياتوالی ورکړی او الله چي چا ته وغواړي پاچايي ورکوي او الله ښه پوه واسع دئ.

يعني د هغو کسانو په ډله کي چي د امارت لپاره نومول شوي؛ طالوت تر ټولو غوره دئ او دوه داسي وړتياوي لري چي ده ته پر نورو غوره والی ورکوي چي هغه (علم) او (پياوړی جسم) دي، هم د خپل ولس د لارښوونې او قيادت لپاره ضروري پوهه او علم لري او هم د دې دروند پېټي د وړلو لپاره (پياوړې متې).

٤ . قائد بايد د ولس لپاره قدوه او بېلګه وي

هغه څوک بايد د مشر په توګه غوره شي چي د اسلامي ټولني د ټولو فکری او اخلاقی ارزښتونو له پلوه، آرمانونو او شعارونو ته د وفادارۍ له پلوه، ضوابطو ته د التزام له پلوه او د تګلاري او اسلوب د مراعات له پلوه د ټولني فرد فرد ته د بېلګي او اسوه په څېر وي، لکه چي قرآن په دې اړه فرمايي:

لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا ﴿٢١﴾ الاحزاب: ۲۱

يقيناً چي د رسول الله (په شخصيت) کي ستاسو د هغه چا لپاره غوره بېلګه ده چي الله او د آخرت ورځي ته هيله لري او الله ډېر يادوي.

يعني پر الله تعالی د ايمان څرنګوالی، د هغه فضل او کرم ته هيله درلودل، په آخرت باور او اخروي سعادت لټول او هيله ورته درلودل او د الله تعالی زيات ذکر او يادول بايد له پيغمبر عليه السلام نه زده کړو او هغه د ځان لپاره په دغو برخو کي د بېلګي او اسوه په توګه غوره کړو.

همداراز دا د يوه مؤمن لارښود ځانګړتيا ګڼل شوې چي له دښمن سره به ئې چلند پرېکنده او قاطع وي، خپل برائت، نه پخلا کېدونکې دښمني او عداوت به له دښمن او د هغه تګلارو، سياستونو او افکارو سره اعلانوي، قرآن په دې اړه فرمايي:

قَدۡ كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ ...

الممتحنه: ٤

يقيناً چي تاسو ته د ابراهيم او هغو کسانو (په شخصيت او دريځونو) کي ښکلې اسوه او بېلګه ده چي له ده سره ملګري ول، هغه مهال چي خپل قوم ته ئې وويل: له تاسو او له هغه څه چي له الله پرته ئې عبادت کوئ برئ او بې زاره يو، له تاسو (او ستاسو له دين نه) انکار کوو، او زموږ او ستاسو ترمنځ تلپاتې دښمني او کرکه راپيدا شوې، تر هغه چي تاسو پر يوازني الله

ایمان راوړئ...

یعني له دښمنانو نه په بې زارۍ او برائت کي او د هغوی د تګلارو او افکارو په خلاف د مستمر او تلپاته عداوت او کینې په اعمال او اعلان کي باید ستاسو ستر لارښود ابراهیم علیه السلام او مؤمن او موحد یاران ستاسو لپاره بېلګه او اسوه وي.

په صداقت، په خپلو ژمنو وفا، تقوی او پرهېزګارۍ، له الله تعالی وېره، د الله پر بندګانو زړه سوی او ترحم، پر خپل جائز حق قناعت، د حدودو او ضوابطو مراعات، د خپلو مسئولیتونو او وجایبو په اړه التزام، د دښمن په وړاندي عدم مداهنت، صبر او استقامت، جرأت او شهامت، د ګواښونو او فشارونو په وړاندي له خضوع او تسلیمېدو ډډه... په دې ټولو کي باید امیر او لارښود د نورو لپاره قدوه او اسوه وي.

۵. یوازي له الله تعالی د اجر او بدلې طمعه

قرآن د صالح مشرتابه له مهمو مواصفاتو څخه دا صفت ګڼي چي هغه له خپلو پلویانو او مخاطبینو نه د هیڅ بدلې او معاوضې طمعه نه لري، دا وینا د ټولو پیغمبرانو علیهم السلام ګډه وینا بولي چي خپلو مخاطبینو ته ئې ویلي: له تاسو هیڅ بدله او معاوضه نه غواړو، د اجر طمعه مو یوازي له رب العالمین څخه ده، لکه چي فرمايي:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَآ

أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾

الشعراء: ١٤١ ـ ١٤٥

ثمودیانو پیغمبران تکذیب کړل، کله چي د دوی ورور صالح ورته وویل: آیا تقوی نه کوئ؟ یقیناً چي زه ستاسو لپاره امین استازی یم، نو له الله ووېرېږئ او زما اطاعت وکړئ. او له تاسو نه پرې اجر نه غواړو، زموږ اجر خو یوازي پر رب العالمین دئ.

د یوه زړه ور او مجاهد مؤمن قصه زموږ مخي ته ږدي چي د خپل قوم په وړاندي ئې هغه مهال له پیغمبرانو نه په مېړانه او جرأت سره دفاع وکړه چي قوم تکذیب او په مرگ ئې وگواښل، فرمايي:

وَجَآءَ مِنۡ أَقۡصَا ٱلۡمَدِينَةِ رَجُلٞ يَسۡعَىٰ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱتَّبِعُواْ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٢٠﴾ ٱتَّبِعُواْ مَن لَّا يَسۡـَٔلُكُمۡ أَجۡرٗا وَهُم مُّهۡتَدُونَ ﴿٢١﴾ يس: ٢٠ـ٢١

او د ښار له لري پلوه یو سړی په تلوار سره راغی؛ وئې ویل: اې زما قومه! د دغو پیغمبرانو متابعت وکړئ، د هغه چا متابعت وکړي چي هیڅ بدله او معاوضه درنه نه غواړي او هدایت شوي دي.

په مکرره او پرله پسې توگه او د اکثرو پیغمبرانو علیهم السلام په اړه د دغه صفت یادونه ښیي چي دا د مشرتابه له اهمو مواصفاتو څخه دئ چي باید د لارښود او مشر په انتخاب کي ئې په جدي توگه په پام کي ولرو، او هغه څوک د مشر او امیر په توگه غوره کړو چي له خلکو نه د هیڅ مادي او معنوي بدلې او اجر طمعه ونه لري، نه د ستاینې طمعه او نه ځان او خپلې

کورنۍ ته د کوم امتياز ترلاسه کولو طمعه، مشري بايد يو مسئوليت وګڼي نه يو امتياز، له دې احساس سره دا دنده په غاړه واخلي او دا مسئوليت قبول کړي چي د الله تعالی مظلومو او بې وزلو بندګانو ته خدمت وکړي، د مظلوم مرسته وکړي او ظالم پر خپل ځای کښېنوي، د حق بيرغ اوچت کړي او د باطل ټغر ټول کړي، نه دا چي دې مقام ته په رسېدو سره ځان تر نورو لوړ او غوره وګڼي، په جامه، خوراک، مسکن او د ژوند په نورو برخو کي امتيازات ترلاسه کړي او په بيت المال کي د ځان او خپلي کورنۍ په ګټه تصرف ځان ته روا او جائز وګڼي.

قرآن د فرعون د قصې په يوې برخي کي دا صفت په دوو څېرو کي د دوه ډوله زعامتونو په اړه داسي انځوروي:

وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهِۦ قَالَ يَـٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهَـٰذِهِ ٱلْأَنْهَـٰرُ تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَآءَ مَعَهُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾ الزخرف ٥١-٥٤

او فرعون په خپل قوم کي په جګ غږ وويل: اې زما قومه! آيا د مصر پاچايي زما نه ده؟ او دا ويالې چي زما (تر واکمنۍ لاندي هېواد کي) بهېږي، آيا نه ئې ګورئ؟ آيا زه غوره يم او که دغه چي سپک دئ او په وضاحت

سره خبره نشي کولی؟ ولي د سرو زرو لاس وندي نه دي پرې اچول شوي او ولي ئې خوا ته فرشتې (د ده د ساتونکو په توگه) نه دي ورسره راغلې؟ نو خپل قوم ئې وغولولو او د ده اطاعت ئې وکړ، يقيناً چي دوی فاسق وگړي ول.

گورئ چي فرعون ځان د مصر بلامنازع ټولواک گڼي، د مصر ټولي شتمنۍ، زمکي او نهرونه خپل شخصي مايملک گڼي، د هر ډول تصرف حق ځان ته ورکوي، تر موسی عليه السلام په دې دليل ځان غوره او د مشرتابه لپاره وړ بولي چي هغه خوار او نادار دئ، نه خلک د ده په خبرو پوهېږي او نه دئ خپله خبره په وضاحت سره کولی شي، فاخره جامې نه لري، د سرو زرو لاس وندي چي د پاچايۍ نښه گڼل کېږي نه لري او خوا ته ئې مسلح ساتونکي نشته!!

پيغمبر عليه السلام له زکات او صدقاتو نه چي د اسلامي دولت د عايداتو اساسي منبع ده؛ د ځان او خپل ټبر لپاره استفاده تحريم کړې، خلکو ته به ئې ويل: ستاسو په مالونو کي د فقيرانو او مسکينانو لپاره داسي ټاکلی (حق) دئ چي ستاسو له شتمنو به ئې اخلم او ستاسو په فقراوو به ئې وېشم او هيڅ څه به د ځان لپاره نه ترې گرځوم.

د قربانۍ او له خطرونو او گواښونو سره د مقابلې لپاره به ئې خپل نږدې اقارب راوړاندي کول، هغوی ته به ئې ويل چي مخکي راشي او په لومړي خط کي ودرېږي، خو د امتيازاتو د وېش په مهال به ئې هغوی ته ويل: پر خپل جائز او محدود حق اکتفاء وکړئ، زکات او صدقاتو ته طمعه مه کوئ، د بيت المال اړوند اموال به ئې امانت گڼلو او د الله تعالی په لار

کي به ئې لګولو، په اړو مستحقينو به ئې وېشل او د ځان لپاره به ئې هيڅ څه نه ترې اخيستل، د ځان لپاره ئې د فقيرانو په څېر ژوند غوره ګڼلو او فرمايل ئې:

الفقر فخرى.

د فقيرانو په څېر ژوند زما لپاره د فخر خبره ده.

مياشتي مياشتي به تېري شوې او د ده په کور کي به د ډوډۍ د پخلي لپاره اور نه وو بل شوى، د کورنۍ غړو او خپلوانو ته به ئې ويل: له صدقاتو نه څه مه اخلئ، تاسو ته روا نه ده چي له هغه څه استفاده وکړئ چي نورو خپل مالونه پرې پاک او تزکيه کړي.

په رواياتو کي راځي چي يو مهال ډېر اسيران مديني ته راوستل شول، د پيغمبر عليه السلام ګراني لور فاطمې رضي الله عنها چي لاسونه ئې په مېچني تڼاکي شوي وو له پيغمبر عليه السلام نه د يوې خادمې غوښتنه وکړه، پيغمبر عليه السلام په ځواب کي ورته وويل: آيا تر دې غوره شئ درونه ښيم؟ او هغه دا چي په تسبيح، تحميد او تکبير لګيا اوسه او له الله تعالى مرسته غواړه، څنګه تا ته خادمه درکړم په داسي حال کي چي اهل صفه له لوږي ډبري په خپل نس ټينګي تړي.

د بدر په معرکه کي هغه مهال چي د قريشو درې نوميالي جنګيالي له صفه ميدان ته راووتل او له مسلمانانو نه ئې د مبارزې لپاره د حريف غوښتنه وکړه، پيغمبر عليه السلام خپل درې نږدې خپلوان؛ حمزه رضى الله عنه د ده تره، على رضى الله عنه او عبيده بن حارث رضى الله عنه د ده د تره زامن د دښمن مقابلې ته وړاندې کړل.

قرآن رسول الله صلی الله علیه وسلم ته لارښوونه کوي چې خپل نږدې اقارب انذار کړه په داسې حال کې چې د خپلو مؤمنو پلویانو په اړه باید تواضع ولرې، د دې لارښوونې او امر په اهمیت هغه مهال ښه پوهېدی شو چې د غیراسلامي نظامونو د واکدارانو له کړنو سره ئې مقایسه کړو او وګورو چې په دغو ټولنو کې ستري ستري ستونزې د چارواکو د حوارینو او خپلوانو له تصرفاتو راولاړېږي، هغه چې په ټولنې کې امتیاز لرونکې مفت خوره ډله ترې جوړه شي. لکه چې د مفسد ظاهرشاه د اقتدار په وخت کې هر محمد زایی ته (سردار) ویل کېدل، د هېواد هر ګوټ ته چې به ولاړې او مجلل قصر، ښېرازه زمکه، ښکلی بڼ به دې ترسترګو شو او وبه دې پوښتل چې دا د چا دئ؟ دا ځواب به درکړی شو چې د شاهي کورنۍ د فلان غړي او یا د فلان درباري پیر!!

قرآن فرمایي:

وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ الشعراء: ٢١٤_٢١٦

او نږدې خپلوان دې ووېروه او خپل وزر دې هغو مؤمنانو ته ټیټ لره چې ستا متابعت ئې کړی، خو کې ئې له تا نه سرغړاوی وکړ ورته ووایه: زه له هغه څه بې زاره یم چې تاسو ئې کوئ.

پیغمبر علیه السلام په خپلې خوا کې هغو خلکو ته ځای ورکاوو او تر

نورو ئې وړاندي کول چي تر ټولو ئې زياته مالي او ځاني قرباني ورکړې وه او له الله تعالی پرته له هيچا ئې د کوم امتياز طمعه نه درلوده، بلکي هري بلي قربانۍ او ايثار ته چمتو ول.

موږ په غير اسلامي نظامونو او منحرفو سياسي احزابو او ډلو ټپلو کي ګورو چي د چارواکو بطانه او د مشرانو حواريين له زياتو امتيازاتو برخمن وي، د دولت او حزب امکانات د همدغو په لاس کي لوېږي، هر يو ئې د دې لپاره غواړي لوړ ولاړ شي، زعيم ته ځان نږدې کړي او دربار ته لار ومومي چي تر نورو زيات او فوق العاده امتيازات ترلاسه کړي، د دوی له نظره د حزب امکانات په لومړي ګام کي او تر نورو مخکي بايد د شوری ړر غړو او مشر ته پر نږدې ملګرو ووېشل شي، که داسي ونه شي او د کوم مشر په خوا کي د دوی غوښتني تأمين نشوې؛ ترې بېلېږي او د بل داسي چا په خوا کي ودرېږي چي جيب ئې ورډک او خوله ئې ورخوږه کړي!! په افغانستان کي چي کومي ډلي د امکاناتو د پرخوالي او زياتوالي او هغه مهال جوړي شوې چي د جهاد په نامه له ټولي نړۍ نه امکاناتو او امتيازاتو د افغانستان په لوري مخه کړه، ټولي ئې له دغسي خلکو جوړي شوې، ډېرو دروازو ته ودرېدلي، له ډېرو سره ئې بيعتونه کړي او مات کړي، له هيچا سره ئې په خپلو ژمنو وفا نه ده کړې!!

٦. توکل

د مبارزې په لوړو او ژورو او د ژوند په پېچومو او کږلېچونو کي کله کله حتماً داسي مراحل رامنځته کېږي چي مؤمن دعوتګران او د آزادۍ او

عدالت د لاري مبارزان دې ته اړ کېږي چې مادی محاسبات له پامه وغورځوي، په بشپړه توګه او یوازې پر الله تعالی توکل وکړي، له ضعف او ناتوانۍ سره سره او په خپلو محدودو وسایلو سره د ځواکمن دښمن مقابلې ته چمتو شي، په ډېر بدو شرایطو کې د صبر او استقامت لمن ټینګه ونیسي، پر الهی تائید او حتمي بریا باور ولري، د لاري او سنګر ملګرو ته ډاډ او اطمئنان ورکړي، حوصلې ئې لوړې او هیلې ئې ژوندۍ وساتي، له یأس او ناامیدۍ ئې وژغوري، په داسې سختو شرایطو کې یوازې یو متوکل، ډاډمن او د الله تعالی تأیید او نصرت ته هیله من مشر او لارښود کولی شي د اسلامي نهضت طوفاني کښتۍ د سختو ورځو په څپانده سیند کې ساحل ته ورسوي. قرآن له مصر نه د موسی علیه السلام او بني اسرائیلو د هجرت او د فرعون د فوځونو له لوري د دوی د تعقیب په قصې کې موږ ته د اسلامي صف د لارښود دغه ځانګړتیا انځوروي او وایي: کله چې موسی علیه السلام او د سفر ملګري ئې له بحر سره مخامخ شول، شا ته ئې وکتل چې د فرعون مجهزي لښکري ورنږدې شوې، د نجات لار او امکان په نظر نه ورتلو، د محاصرې له وېرې سخت مضطرب او پرېشانه ول، موسی علیه السلام ته راغلل او وئې ویل: موږ محاصره شوو، د فرعون د سپایانو په منګولو کې پرېوتو، د نجات لار نلرو، ... موسی علیه السلام هغوی ته اطمئنان ورکوي او قرآن دا جریان داسې بیانوي:

فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَآءَا ٱلْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّآ ۖ إِنَّ مَعِىَ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ

مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضۡرِب بِّعَصَاكَ ٱلۡبَحۡرَۖ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرۡقٖ كَٱلطَّوۡدِ
ٱلۡعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ وَأَزۡلَفۡنَا ثَمَّ ٱلۡأٓخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيۡنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ
أَجۡمَعِينَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَغۡرَقۡنَا ٱلۡأٓخَرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ
أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٦٧﴾ الشعراء: ٦٠-٦٧

نو د لمر خاته پر مهال ورپسې شول او کله چې دواړو ډلو يو بل سره وليدل د موسی ملګرو وويل: شک نه شته چې مونږ وموندل شوو (دا دی مونږ ته راورسېدل)، وئې ويل: داسې نه ده؛ يقيناً چې زما رب راسره دئ، هغه به حتماً (د نجات) لار راښيي، نو موسی ته مو وحي وکړه چې دا سيند په عصا ووهه، نو وچاود او هره برخه ئې د ستر غره په څېر (پر ځای ولاړه) وه، هغه ځای ته مو وروستني هم رانږدې کړل او موسی او ټول هغه کسان مو وژغورل چې له ده سره ول، بيا مو وروستني غرق کړل، يقيناً چې په دې کې ستره نښه ده او ډېری ئې ايمان راوړونکي نه ول او يقيناً چې ستا رب مهربان عزتمن دئ.

ګورئ چې موسی عليه السلام په هغه سخت حالت کې چې له هري خوا لار پرې بنده، د دښمن مجهز فوځ ئې تر شا، مخې ته بحر حايل او ملګري ئې هم وېري اخيستي، خو دی په همدې حالت کې ډاډه او مطمئن دئ او د الله تعالی مرستې ته سترګې په لار او د همدغه ډاډ او اطمئنان په وجه الله تعالی ورته وفرمايل: اوس نو دا بحر په خپلې عصا ووهه، يعني دا الهي مرسته د هغه ډاډ او اطمئنان نتيجه وه چې موسی عليه السلام وښوده او خپلو ملګرو ته ئې

وویل: گمان مه کوئ چي موږ ونیول شوو او د دښمن په لاس کي پرېوتو!! الله تعالی راسره دئ؛ هغه زموږ د ژغورني ذمه وار دئ!!

د پیغمبر علیه السلام په اړه فرمايي: کله چي له مکې نه هجرت ته اړ شو، دښمنان له ایستلو تورو سره ورپسې شول، ابوجهل د ده د وژلو لپاره د سلو اوښانو د انعام ذمه وهلې وه، د مکې خوا ته د ثور غره یوې سمڅي ته ئې پناه یووړه، دښمنان ایستلې توري په لاس د سمڅي خولې ته رانږدې شول، د سفر یوازنی ملگری ئې؛ ابوبکر صدیق رضی الله عنه پرېشان وو او پیغمبر علیه السلام ته ئې وویل: که دښمن خپلو پښو ته وگوري موږ ویني! خو پیغمبر علیه السلام په ټول ډاډ او اطمئنان سره هغه ته وايي:

... لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلسُّفْلَىٰ ۗ وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِىَ ٱلْعُلْيَا ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾ التوبه: ٤٠

... غم مه کوه، یقیناً چي الله له موږ سره دئ، نو (د همدې په وجه) الله خپله ډاډېنه پرې نازله کړه او په داسي لښکرو ئې د ده ملاتړ وکړ چي تاسو نه لیدل او د کافرانو شعار ئې ټیټ کړ او د الله شعار خو (تل) لوړ دئ، او الله باحکمته غالب دئ.

یعني په دې پېښي کي د دښمن ماتې، خپلو موخو ته نه رسېدو کي او د پیغمبر علیه السلام په هغه روڼ مستقبل کي چي د همدې هجرت په وجه د ده او د اسلام په برخه شو؛ هغه ډاډ او اطمئنان لویه او اساسي ونډه

درلوده چي پیغمبر علیه السلام د الهي معیت او تائید په اړه درلود او د دغي پېښي په دوران کي ئې عملاً وښود.

٧. شجاعت

د مشرتابه لپاره بل ضروري صفت دا دئ چي هغه به له حق نه په دفاع کي لازم شجاعت لري، د شر او فساد د ځواکونو غولوونکی او هیبتناک ظاهر به د ده په زړه کي وېره او خوف نشي راولاړولی، د دښمن ګواښونه او ګوت څنډني به ئې نشي وېرولی، د پرېکړو پر مهال به له خوف او وېري سره مشوره نه کوي، دا صفت پر الله تعالی او الهي مقدراتو له پاخه ایمانه راولاړېږي او له سختو ورځو، هیبتناکو پېښو او وېروونکو لوړو ژورو نه د تېرېدو په ترڅ کي په یوه مؤمن او خدای پال بنده کي وده مومي، ځوک چي له داسي مرحلو څخه نه وي تېر شوی او له سختو آزموینو سره نه وي مخامخ شوی او د زړه ورتیا او شحاعت جوهر په کي نه وي پوخ شوی د یوې اسلامي ټولني او مجاهد ټولي د زعامت او مشرۍ وړتیا او اهلیت نه لري. قرآن په همدې ارتباط د ابراهیم علیه السلام په اړه فرمایي:

وَإِذِ ٱبۡتَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّۖ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًاۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِيۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهۡدِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾

البقره: ١٢٤

او کله چې خپل رب ئې ابراهیم (علیه السلام) په څو خبرو وآزمویلو، کومي

چي هغه ترسره کړې، وئې فرمايل: زه خو دي د خلکو لپاره د يوه امام او پيشوا جوړونکی يم، وئې ويل: او زما له اولاد نه هم، وئې فرمايل: زما ژمنه ظالمانو ته نه رسېږي.

ابراهيم عليه السلام له ګڼ شمېر الهي آزموينو سره مخامخ شو، د پلار او قوم مخالفت، زندان ته تګ، په اور کې لوېدل، هجرت او وطن پرېښودل، د مکې په وېروونکې وچې بيديا کي هاجر او اسمعيل يوازي پرېښودل، د اسمعيل په ذبح کولو ګمارل کېدل، ... هغه په ټولو دغو الهي آزموينو کي بريالی شو، د دې بريا بدله او جزاء دا وه چي د خلکو د امامت او مشرۍ مقام ئې په برخه شي، الله تعالی ورته وفرمايل چي اوس نو ته د خلکو د امامت وړ يې، دا مقام تا ته سپارم. تمنا ئې وکړه چي کاش د خلکو د لارښووني دا مقام د ده د اولاد هم په برخه شي! الله تعالی وفرمايل: زما په دې فرمان کي ظالمان نه دي شامل، ظالمان که څه هم ستا زامن وي د دې جليل مقام وړ نه دي.

ډېره عجيبه او د حيرانتيا وړ خبره ده چي دلته هم ځينو کسانو د دې په ځای چي دا ابتلاءات همغه وګڼي چي په قرآن کي راغلي، برعکس د نوکانو د قطع کولو او د اضافي ويښتانو د خرييلو په څېر څو کارونه ئې ګڼي!!

قرآن د ابراهيم عليه السلام د عدم خوف څرنګوالی د ده په هغه ځواب کي زموږ مخي ته ايښی چي خپل مشرک قوم ته ئې ورکړ، فرمايي:

وَحَآجَّهُۥ قَوۡمُهُۥۚ قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّي فِي ٱللَّهِ وَقَدۡ هَدَىٰنِۚ وَلَآ أَخَافُ مَا

تُشۡرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّي شَيۡـٔٗاۚ وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيۡءٍ عِلۡمًاۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيۡفَ أَخَافُ مَآ أَشۡرَكۡتُمۡ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمۡ أَشۡرَكۡتُم بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنٗاۚ فَأَيُّ ٱلۡفَرِيقَيۡنِ أَحَقُّ بِٱلۡأَمۡنِۖ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٨١﴾ الانعام: ٨٠ ـ ٨١

او قوم ئې ورسره شخړه وکړه، (ورته) وئې ویل: آیا د الله په اړه راسره لانجه کوئ؟ حال دا چې په یقیني توګه ئې زه هدایت کړی یم او زه له هغه څه څخه نه وېرېږم چې تاسو ئې (له الله سره) شریکوئ، مګر (له دې وېرېږم چې) زما رب کوم څه (ضرر راته) وغواړي، زما رب په ټولو شیانو علماً احاطه کړې ده (په هر څه پوهېږي)، نو آیا پند نه اخلئ؟!

د دې مبارک آیت په اړه لاندې خبرې په پام کې ولرئ:

- دا آیت ښیي چې د ابراهیم علیه السلام مخکنۍ ویناوې له قوم سره د محاجې او استدلال په دوران کې شوې، د استفهام په توګه ئې کړې، هغوی ته ئې ویلې چې آیا زما رب دا ستوری دئ، که دا سپوږمۍ او لمر؟
- قوم ته وایي: آیا د الله په اړه راسره لانجه کوئ؟ حال دا چې په یقیني توګه ئې زه هدایت کړی یم، ما خپل دلائل درته وویل، زما د لارې په حقانیت کې د شک او تردید هیڅ مجال نه دئ پاته.
- ما له خپلو معبودانو مه وېروئ، ستاسو له معبودانو هیڅ وېره نه لرم، وېره مې یوازې له دې ده چې الله تعالی کوم ضرر راته وغواړي، که ئې زما په هکله د کوم ضرر او تاوان اراده وکړه، نو هغه ئې په وجه او سبب او دا

چي څه مصلحت به پرې مرتب کوي، ډېر ښه پوهېږي.

- آیا پند نه اخلئ، آيا دغه دلائل درته کافي نه دي؟!

۸. د الله تعالی په لار کي د اذيتونو ګالل

دې ته په پام سره چي قرآن د ټولو پيغمبرانو عليهم السلام په اړه فرمايي چي د الله تعالی په لار کي ئې ستونزي او کړاوونه ګاللي، له مخالفتونو سره مخامخ شوي، د مخالفينو له لوري اذيت شوي، هجرت ته اړ شوي، ملګري ئې ځورول شوي... دا ښيي چي د الله تعالی په لار کي د اذيتونو ګالل هم د مشرتابه له مواصفاتو څخه دئ، پيغمبر عليه السلام فرمايي: هيڅوک د پيغمبرانو په اندازه د الله تعالی په لار کي نه دئ اذيت شوی او هيڅ پيغمبر زما په څېر نه دئ ځورول شوی، څومره چي انسان الله تعالی ته ډېر نږدې وي ابتلاء او آزمويني به ئې همدومره ستري وي.

لکه څنګه چي لوړ شخصيتونه د دوی له ذاتي مواصفاتو نه پېژندی شو؛ همداراز ئې د دوستانو او دښمنانو له مخي او له دوی سره د دښمنانو د چلند د څرنګوالي له مخي پېژندی شو، څوک چي د شر او فساد ځواکونو له شديد مخالفت سره مخامخ وي، دښمن د هغه په ضد تر نورو زيات عناد او خصومت څرګندوي، تر نورو ئې زيات خطرناک ګڼي، په خپلو تبليغاتو کي تر نورو زيات د ده په اړه ترخه ژبه کاروي، او په هري تبصرې کي ئې د غضب او کينې نښي له ورايه برېښي، څوک چي د دښمن له لوري تر نورو زيات اذيت کېږي؛ په حقيقت کي د دښمن حساسو سترګو په ده کي هغه څه ليدلي چي بايد وېره ترې ولري او خطرناک ئې وګڼي، هغه

ورتیاوي ئې په کي لیدلې دي چي له لري او د دښمن په سترګو لیدی شي نه له نږدې او د دوستانو په سترګو، دښمن ئې په ښه توګه احساسولی شي نه دوست. ښه او صالح دوستان هم د یوه صالح او ښه شخصیت د ښو ځانګړتیاوو ننښه ګڼل کېږي، غوره او نېک شخصیتونه تل ښه او صمیمي دوستان او شدید نه پخلا کېدونکي دښمنان لري، د ټولني نېکان ئې ملګرتیا کوي او مفسدین ئې نه پخلا کېدونکې دښمنۍ ته ملا تړي، او تل د دښمنانو له شدید مخالفت او اذیت سره مخامخ وي. په همدغو کړاوونو او اذیتونو کي وروزل شي، پاخه شي، کمال ته ورسېږي او ستر ستر شخصیتونه ترې جوړ شي. کړاوونه او ستونزي په انسان کي هغو صفاتو ته وده او ځلا ورکوي چي له بلي لاري او په بل څه نه ښېرازه کېږي او غوټۍ ئې نه غوړېږي.که ګورو چي ټول پیغمبران علیهم السلام د الله لوري ته په دعوت کي له سختو اذیتونو، مخالفتونو، آزموینو، ستونزو، کړاوونو، ځورونو او هجرتونو سره مخامخ شوي، زندانونو ته تللي، دوی او ملګري ئې په شهادت رسېدلي، د اور په کَندُو کي اچول شوي، ... دلیل ئې همدا دئ چي مخکي مو ورته اشاره وکړه، پیغمبر علیه السلام فرمایي: کله چي الله تعالی وغواړي یوه ډله د دوستانو او محبانو په توګه غوره کړي نو له ابتلاءاتو سره ئې مخامخ کړي چي د هغوی په وړاندي صبر وکړي (او د همدې صبر په نتیجه کي) د الله تعالی د دوستۍ وړ شي.

څوک چي د ناز او نعمت له بستره اقتدار ته ورسېږي یزید ترې جوړېږي او څوک چي د ابراهیم علیه السلام په څېر د الله تعالی په لار کي د ابتلاءاتو او آزموینو په وړاندي صابر او صامد پاته شي؛ زړه سواند

لاربنود او د آزادي غاړو امام تري جوړ شي.

۹. د خلکو د هدایت تلوسه او د ملګرو په اړه زړه سوی:

د خلکو د هدایت په اړه شدید حرص، له ذلت او ضلالت نه د دوی د ژغورني ژوره تلوسه، د لاري د ملګرو، همسنګرو او همسفرو په اړه رحمت او زړه سوی درلودل د یوه صالح او مؤمن مشر له ځانګړتیاوو څخه دي، د یوه اسلامي صف تر ټولو مهم او اساسي هدف د الله تعالی لوري ته د خلکو بلنه او د حق او حقیقت لوري ته د خلکو لاربنوونه ده، په ټولو هڅو او هلو ځلو کي، که دا سیاسي او اجتماعي وي، یا فکري او فرهنګي او یا اخلاقي او نظامي؛ دا باید په پام کي وي او د هر تحرک موخه چي خلک له کفر، شرک او جهل څخه وژغورل شي، له تیارو ووځي، د نور او رڼا لوري ته هدایت شي، د ظلم او فساد ټغر ټول شي، عدالت او برابري تأمین شي، حق غالب شي او باطل له منځه ولاړ شي. پیغمبر علیه السلام؛ علي رضي الله عنه ته فرمایي: که یو انسان ستا په لاس هدایت شي؛ دا تا ته تر دې ډېر غوره دئ چي دا زمکه د سرو زرو وي، ستا په واک کي وي او ته ئې د الله په لار کي وقف کړې!! د اسلامي صف او د هغه د مشرتابه په شخصیت کي باید دا ځانګړتیا او خصوصیت بارز او ځلانده وي او په دې اړه د دوی تلوسه باید د حرص تر پوړي لوړه او پیاوړې شي، زعیم ئې باید داسي څوک وي چي د خپلو مؤمنو همسفرو او همسنګرو په اړه ئې زړه سوی، مینه او پېرزوینه دومره وي لکه د یوه مهربان پلار مینه له خپل صالح اولاد سره، د دوی تربیې او روزني ته باید جدي توجه او اهتمام ولري، د وړو وړو

اشتباهاتو په وجه ئې له خپلي خوا ونه رټي، او د سخت زړو په څېر ورسره چلند ونه کړي، قرآن د پیغمبر علیه السلام په اړه فرمايي:

لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ التوبه: ١٢٨

يقيناً چي تاسو ته ستاسو له منځه داسي پيغمبر درغی چي پر ده هر هغه څه گران تماميږي چي تاسو ځوروي، ستاسو پر (هدايت او لاربښووني) حريص دئ او د مؤمنانو په اړه ډېر زړه سواند او مهربان.

د درد او مسئوليت دغه احساس، د خلکو د هدايت او لاربښووني ژوره تلوسه، د مؤمنانو په اړه زړه سوی او مهرباني همغه دروند پېټی جوړ کړی وو چي د پيغمبرعليه السلام پر اوږو ئې داسي دروندوالی کاوو چي نږدې وه د دې اولوالعزم پيغمبر ملا ماته کړي.

همدا راز فرمايي:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى ٱلْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾

آل عمران: ١٥٩

نو د خپل رب د رحمت په وجه ورته نرم شوې او که ته بدخولی او سخت زړی وی، نو ستا له شا و خوا به خواره شوي وو، نو دوی ته عفو وکړه، بخښنه ورته وغواړه او په کارونو کي مشوره ورسره کوه، او چي عزم دي

وکړ بیا خو په الله توکل وکړه، یقیناً چې الله توکل کوونکي خوښوي.

۱۰. حساس ضمیر

داسې حساس ضمیر چې د ظلم، فساد او ګناه په لیدو سره وپارېږي، د انحرافاتو په وړاندې ساکت او بې تفاوته پاته کېدا او بې اعتنائي ونشي زغملی، د مظلوم او محروم انسان په لیدو سره ئې زړه سوی او ترحم تحریک شي او د هر محتاج انسان لیدنه په هغه کې د مسؤلیت احساس راوپاروي، د مظلوم مرستې ته ئې چمتو کړي او د اړ او محتاج انسان لاس نیوي ته ئې وهڅوي، دا د یوه صالح او مؤمن لارښود بله ځانګړتیا ده چې قرآن ئې زموږ په وړاندې د پیغمبر علیه السلام په شخصیت کې داسې انځوروي:

... عَزِيزٌ عَلَيۡهِ مَا عَنِتُّمۡ... التوبه: ۱۲۸

څه چې تاسو ځوروي پر ده ګران تمامېږي،

یعنې د هر هغه حالت په لیدو سره متأثر او غمجن کېږي چې خلک ځوروي او له کړاو سره ئې مخامخ کوي، دا د ځان مسئولیت ګڼي چې خلک له دې حالته وژغوري. قرآن دغه صفت د موسی علیه السلام په شخصیت کې په دوو مواردو کې داسې انځوروي:

وَدَخَلَ ٱلۡمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفۡلَةٖ مِّنۡ أَهۡلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيۡنِ يَقۡتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنۡ عَدُوِّهِۦۖ فَٱسۡتَغَٰثَهُ ٱلَّذِي مِن

شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِي مِنْ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيۡهِۖ قَالَ
هَٰذَا مِنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِۖ إِنَّهُۥ عَدُوّٞ مُّضِلّٞ مُّبِينٞ ﴿١٥﴾ القصص: ١٥

او په داسي حال کي ښار ته ننوت چي استوګن ئې غافل (د شپې يا غرمې په خوب ويده) ول، ناځاپه ئې دوه سړي وليدل چي په خپلو کي په جګړه بوخت دي، دا يو ئې د ده د ډلي او دا بل ئې د ده له دښمنانو څخه، نو هغه چي د ده له ډلي څخه وو د هغه چا په خلاف ئې د مرستي نعره وروکړه چي دښمن ئې وو، نو موسی څپېړه ورکړه او په همدې سره ئې د هغه کار پای ته ورساوو (مړ ئې کړ)، وئې ويل: دا د شيطان کړنه وه، يقيناً چي هغه ځرګند بې لاري کوونکی دښمن دئ.

په داسي حال کي چي دغه مهال موسی عليه السلام د شاهي کورنۍ غړی ګڼل کېدو، له ځانګړي احترام او عزت نه برخمن وو، خو چي ښار ته ننوځي او دا صحنه ګوري چي يو ظالم قبطي پر يوه مظلوم بني اسرائيلي تېری کوي، وهي ئې او هغه له ده نه د مرستي غوښتنه کوي، خو موسی عليه السلام خپل اجتماعي مقام ته په پام سره له دې صحنې په بې اعتنائي نشي تېرېدی، حساس ضمير او قوي عاطفه ئې دې ته نه پرېږدي چي مخ بلي خوا ته واړوي او په بې اعتنائي سره له هغه ځايه تېر شي، عدم مداخله او له مظلوم سره مرسته نه کول د خپل ايمان او غيرت منافي ګڼي، وروړاندي کېږي، له مظلومه دفاع کوي، داسي دفاع چي د ظالم قبطي په مرګ پای ته رسي.

قرآن ورپسې هغه صحنه زموږ مخي ته ږدي چي موسی عليه السلام

له دې پېښې وروسته له مصره تښتي، د مدين په لور خوځي، له څو شپو ورځو مزل وروسته په مدين کې د يوه ځا په غاړه شپانه ګوري چې راغونډ دي او خپلې رمې خړوبه کوي، ستړی ستومانه دئ، د يوې ونې سيوري ته کښېني، د يوه ډاډمن پناځي په لټه کې دئ چې د فرعون له تعقيبه خوندي شي، ناځاپه ئې سترګې پر دوو نجليو لګېږي چې له شپنو لرې، يوې ګوښې ته حيراني ولاړې دي او خپله رمه ساتي، د هغوی پرېشاني ئې دې ته اړ کوي چې ورشي او ترې وپوښتي چې د پرېشانۍ سبب ئې څه دئ او ولې د رمې راوستو ته اړې شوې؟ هغوی ورته وايي: تر څو نور شپانه خپلې رمې خړوبه نه کړي او له دې ځايه ولاړ نشي؛ موږ نشو کولی خپلې رمې ته اوبه ورکړو، پلار مو بوډا دئ، بل څوک د رمې د پاللو او پيايلو لپاره نه لرو، موسی عليه السلام د ځا خوا ته ځي، له خپلې ټولې ستړيا او ستوماني سره سره په يوازې سر له ځا دومره اوبه راباسي چې د هغو دوو پرېشانو نجونو رمه پرې خړوبه شي، بېرته د ونې سيوري ته درومي او خپل رب ته دا دعاء کوي: اې زما ربه! ستا هغو پېرزوينو ته اړ او محتاج يم چې پر ما دې کړې وې؛ او د دعاګانو منونکی رب د هغه دعاء قبلوي او ډاډمن پناځی ورته برابروي، همدا نجونې خپل پلار ته قصه کوي، هغه ئې ورغواړي او د ده د قصې له اورېدو وروسته ورته وايي: بې غمه اوسه؛ نور نو د ظالمانو له منګولو ژغورل شوی يې.

۱۱. فصاحت

فصاحت او د ژبې طلاقت هم د مشرتابه لپاره يو ضروري صفت دئ،

فصاحت یوازي یو کمال او هنر نه دئ؛ بلکي د انشراح صدر، فهم او بصیرت، روښانه ذهن او ژور فکر نښه او د انسان د عقیدې او قول تر منځ د تنسیق او یووالي مظهر دئ، څوک چي رغنده او سالم افکار نه لري حتماً به ئې وینا مبهمه او غامضه وموبئ، مخاطب ته به تصنعي برېښي، تر اغېز لاندي به ئې نه ځي، د زړه او دماغ دړه به ئې نه ورته پرانیستل کېږي.

قرآن د دې ضروري صفت د یوې بېلګي په توګه د موسی علیه السلام دا وینا رااخلي چي پر رسالت د مبعوثېدو په مهال ئې وکړه او وئې ویل: زه د دې منصب او مأموریت لپاره وړ نه یم؛ ځکه فصاحت نه لرم، تر ما هارون (علیه السلام) غوره دئ، ځکه هغه تر ما افصح دئ، قرآن فرمایي:

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَـٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَىَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ الشعراء: ١٠ ـ ١٤

او هغه مهال چي ستا رب موسی ته غږ کړ چي د دې ظالم قوم لوري ته راشه، د فرعون قوم ته، آیا (د خپل ظلم له بدو پایلو) نه وېرېږي؟، وئې ویل: اې زما ربه! زه وېرېږم چي دروغجن به مي وګڼي، سینه مي تنګېږي، ژبه مي (سمه) نه خوځېږي، نو د هارون لوري ته (دا رسالت) ولېږه، او د دوی پر ما د یوې ګناه (الزام) دئ، وېرېږم چي وبه مي وژني.

په دې مبارکو آیتونو کي د مشرتابه څو ضروري صفات په ګوته

شوي:

الف: د لاربښود او مشر د شخصیت او د ده د دعوت او مبارزې په اړه د خلکو اعتماد او باور، موسی علیه السلام په دې دلیل ځان د دې مقام لپاره وړ نه بولي چې گمان کوي بني اسرائیل به ئې په دې دلیل ونه مني او د ده په اړه به شک وکړي چې دی د فرعون په قصر کي ستر شوی، د زعامت او قیادت شوق او تلوسه ئې له هغه ځایه ترلاسه کړې، د فرعون په قصر کي پاته کېدا دې ته هڅولی چې د قوم مشر او لاربښود شي، داسي نه چې دغه انگېرنه د دې باعث شي چې بني اسرائیل د ده بلني او دعوت ته د شک په سترگه وگوري او له ایمان راوړو ډډه وکړي.

ب: هغه سعهٔ صدر او پراخه حوصله چې موسی علیه السلام ئې د زعیم لپاره ضروري گڼي، په خپل زړه او سینه کي نه مومي او له همدې امله ځان د مشرۍ لپاره مناسب نه بولي.

ج: فصاحت او په صراحت او وضاحت سره د خپل زړه خبره کول، دا د مشرتابه لپاره هغه ضروري صفت دئ چې موسی علیه السلام هغه ته په پام سره هارون علیه السلام تر ځان د دې دندي لپاره غوره او وړ بولي.

د: اقتدار ته د رسېدو تلوسه نه درلودل او د لاس ته راوړو هڅه ئې نه کول، د اسلام له نظره قدرت ته د رسېدو هڅه حرامه او ناروا ده، څوک چې امارت ته د رسېدو هڅه وکړي د الله تعالی له تأیید او رعایت نه محرومېږي او الله تعالی ئې خپل نفس ته حواله کوي، د پیغمبر علیه السلام قول او فعل ښیي چې مسلمانان باید هغه څوک د امیر په توگه غوره نه کړي چې اقتدار ته د رسېدو هڅه کوي، د موسی علیه السلام په

پورتنۍ قصې کي هم موږ ته همدا لاربنوونه شوې، موسی علیه السلام داسي معرفي شوی چي غوښتل ئې د امارت پېټی د ده پر اوږو بار نشي او د ده پر ځای هارون علیه السلام ته وسپارل شي.

هـ: د مشر او کشر، د امیر او رعیت او د داعي او مخاطب تر منځ د اعتماد او افهام او تفهیم فضاء د قیادت لپاره یو بل ضروري شرط دئ، قرآن د موسی علیه السلام د قصې په ترڅ کي موږ ته همدا وايي او د موسی علیه السلام د دې وینا په ضمن کي ئې موږ ته بیانوي چي هغه وویل: د قبطي د قتل په وجه زما او د قبطیانو تر منځ د اعتماد او باور فضاء له منځه تللې، د دوی له لوري د قتل تور به د دې باعث شي چي زما بلني ته مثبت ځواب ونه وايي.

کله چي موسی علیه السلام؛ د عجز او ناتوانۍ له اظار سره سره؛ په دې ستري دندي گمارل کېږي او علیم او حکیم رب هغه د دې منصب وړ گڼي، نو الله تعالی ته داسي دعا کوي چي په ضمن کي ئې ټول هغه ضروري وړتیالوي ترې غواړي چي د قیادت لپاره زیات ضروري دي او موسی علیه السلام ځان ورته اړ او محتاجه گڼلو، فرمايي:

قَالَ رَبِّ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِىٓ أَمْرِى ﴿٢٦﴾ وَٱحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِى ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا۟ قَوْلِى ﴿٢٨﴾ وَٱجْعَل لِّى وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِى ﴿٢٩﴾ هَـٰرُونَ أَخِى ﴿٣٠﴾ ٱشْدُدْ بِهِۦٓ أَزْرِى ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِىٓ أَمْرِى ﴿٣٢﴾ كَىْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ طه: ٢٥ـ ٣٥

وئې ويل: اې زما ربه! سينه مې راته پراخه کړې، کار مې راته آسانه کړې، د ژبې غوټې مې پرانېزې، چې په وينا مې پوه شي، له خپل ټبر نه مې وزير او مرستندوی راته وټاکه، ورور مې هارون، په هغه سره مې مړوند پياوړی کړه او په کار کې ئې راسره شريک کړه، تر څو زياته تسبيح دې ووايو او ډېر دې ياد کړو، يقيناً چې ته مو حال ته ښه ليدونکی (په حال مو ښه خبر) يې.

له دغو آيتونو نه اندازه لګولی شئ چې قرآن د اسلامي ټولني د زعيم او مشر د مواصفاتو په اړه څومره تفصيلي او دقيق بحث کړی، که دې ته ورته آيتونه او هغه چې په ترڅ کې ئې د غير اسلامي ټولني د زعماوو ځانګړتياوې په کې څېړل شوې راغونډ کړو؛ نو يقيناً چې پرېړ او ضخيم کتاب ترې جوړېږي، زموږ دوست همدرد صاحب ته يوازې هغه نه صفات په نظر ورغلي چې شاه ولي الله رحمه الله راغونډ کړي، لومړی ئې (بلوغ) او وروستنی ئې (قريشيت)!!.

تتمه

زه له زړه نه د ښاغلي محمد ايوب همدرد قدر کوم چې د دې رسالې د ليکلو زحمت ئې ايستلی، مطالعه ئې ورته کړې، کتابونه ئې ورته ليدلي او د علماوو نظريات ئې راغونډ کړي، مخصوصاً له دې پلوه چې دا رساله ئې په پښتو ليکلي، نه پوهېږم چې ده به خپلي زده کړي په کوم ځای او څنګه تعليمي مرکز کې کړې وي خو د طالبانو په ليکو کې په پښتو کې څه ليکل د ليکوال د ذاتي استعداد، کمال او زيار ننبه ګڼل کېږي، دا ځکه چې زموږ

د هېواد په کليوالو مخکنيو مدرسو کي چي چا زده کړي کړې دي نه په پښتو سم ليک لوست کولی شي او نه په فارسي، د عربي په صرفي او نحوي قواعدو به ښه پوهېږي، خو په عربي نه څه ليکلی شي او نه خبري کولی شي، د دغو مدرسو نصاب داسي دئ چي پښتو، فارسي، تاريخ او جغرافيه نه په کي لوستل کېږي، د حديث له کتابونو نه يوازي مشکوٰة لولي او هغه هم د تبرک لپاره، په تفسيرونو کي د جلالين مختصر تفسير لولي خو د صرف او نحوي د تمرين لپاره او هغه هم د درسونو په پای او لويه دوره کي، بخاري نه لوستل کېږي دا ځکه چي امام بخاري رحمه الله له امام ابوحنيفه رحمه الله سره اختلاف درلود، قاعدۀ بغدادي، صرف، نحو، شرح مأته عامل، خلاصۀ کيداني، قدوري، کنز، عقايد نسفي، منطق ... د دغو مدرسو عمده او اساسي کتابونه دي، په دې نصاب کي د صرف او نحوي څو ابتدائي کتابونه او د فقهي څو مختصر کتابونه، د يونان د زړې او تاريخ وهلې فلسفې او منطق په څنگ کي لوستل کېږي، هغه فلسفه او منطق چي نه د چا د دنيا په درد خوري او نه د آخرت، خو پدغو مدرسو کي همدا له موږه لوېدلې فلسفه او منطق تر ټولو نورو مضامينو مهم گڼل کېږي. پيغمبر عليه السلام خو ابو ذر غفاری، بلال حبشي، صهيب رومي او سلمان فارسی ته هم د قرآن درس ورکولو؛ پداسي حال کي چي نه په ليک لوست پوهېدل، نه ئې صرف او نحوه او د يونان فلسفه او منطق لوستلی وو!! خو متأسفانه يو وخت زمونږ په محلي او کليوالو ديني مدرسو کي د قرآن له تدريس سره سخت مخالفت کېدو او هغه عالم ته به ئې د شک په سترگه کتل چي د قرآن تفسير او د احاديثو تدريس به ئې کولو، که به چا په لويه

دوره کي د قرآن تدريس جائز ګڼلو نو هلته به هم په قرآن کي نحوه لوستل کېده او تر هر څه زيات به په نحوي تحقيق ترکيز کېدو!!

کاش طالبانو د خپل اقتدار په دوران کي يو جامع تعليمي نصاب جوړ کړی وی، مدرسه او مکتب ئې سره مدغم او يو واحد تعليمي نظام ئې رامنځته کړی وی، دا کار دومره ستر او مهم دئ چي د طالبانو د دنيا او آخرت لپاره کافي وو، متأسفانه ځيني کسان په دې نه پوهېږي چي دا دوه بېل بېل تعليمي نظامونه د استعمار د وخت پاتې شوني دي او د دښمن له لوري پر مسلمانانو تحميل شوي، د ملا او مکتبي د جنګولو لپاره، د ملا د تحقير او سپکاوي لپاره، د دې لپاره چي له مدرسې نه بايد د جومات داسي امام فارغ شي چي په هر څه کي خلکو ته محتاج وي، د خلکو دراوزو ته په ودرېدو مجبور وي، ډوډی، جامه او معيشت ئې د وظيفو، صدقاتو او خيراتونو له لاري تأمين شي، خو له مکتب نه به والي او وزير وځي، معاش، کور او موټر به دولت ورکوي، د شرعياتو له پوهنځي نه به قاضي وځي او د حقوقو له پوهنځي نه ولسوال او ځارنوال، موږ غواړو دا حالت پای ته ورسوو، تر دولسم پوري بايد په ټولو زده کوونکو يو عام او مشترک نصاب ولوستی شي، په دې ګډ نصاب کي هم بايد د ديني علومو کافي برخه وي او هم د ساينسي علومو او د تاريخ، جغرافيې او ضروري ژبو مناسبه او اړينه برخه، له دولسم نه وروسته بايد د تخصص دوره پيل شي، چي په دې دورې کي به ځيني د ديني علومو پوهنځيو ته ځې، ځيني طب، انجنيري، زراعت او نورو پوهنځيو ته، د حقوقو په نامه هغه پوهنځی چي غربي حقوق په کي لوستل کېږي، دا بايد د شرعياتو په پوهنځي کي مدغم

شي، هلته به غربي حقوق يوازي له اسلامي حقوقو سره د مقارنې لپاره لوستل کېږي.

په دې سره به د ملا او مکتبي تر منځ اختلاف د تل لپاره پای ته ورسېږي، مورږ غواړو مکتب او مدرسه سره توحيد کړو او د هېواد لپاره واحد تعليمي نظام او واحد تعليمي نصاب ولرو، داسي چې ډاکټر، انجنير، والي او څارنوال مو په دين پوه وي او د جومات امام مو په ساينس او ورځنې علومو، مکتبي د ملا په اړه ونه وايي چې بې علمه او له دنيا بې خبره دئ او ملا د مکتبي په اړه ونه وايي چې بې دينه او ملحد دئ. له مکتب او پوهنتون سره حساسيت، له تعليم او تربيې نه د نجونو محروموِل، د مکتب او مدرسې د توحيد او د يوه جامع تعليمي نصاب د جوړولو په ځای پداسي مدرسو او نصاب ټينګار چي نه د طالب آخرت ښېرازه کولی شي او نه دنيا، نه د قرآن، حديث، اسلامي تاريخ، د هېواد تاريخ، ليک او لوست ښودنه په کي کېږي او نه د ورځني ژوند د ضروري علومو زده کړه، ... دا ستر ستر اشتباهات دي چې ځيني پرې اخته دي او عواقبو ته ئې متوجه نه دي.

زه په پای کي ټول مخلص مسلمانان، هغه چي د اسلام او مسلمانانو په روان دردناک حالت ځورېږي، د اسلام عزت او غلبه او د مسلمانانو سرلوړي غواړي، په آزاد او مستقل افغانستان کي واقعي اسلامي نظام قائمول ئې د ژوند او مبارزي اصلي هدف دئ؛ دې ته رابلم چي يو بل ته د ورورۍ لاس ورکړي، په ګډه د دښمنانو مقابله وکړي، د راتلونکي اسلامي نظام د څرنګوالي په اړه په خپلو کي توافق وکړي، دا ژمنه وکړي چي هغه مسلمان امير به مني او په اخلاص سره به بيعت ورسره کوي چي د افغان

ولس اکثریت ئې د امارت لپاره اهل ګڼي، اقتدار ته د رسېدو لپاره به د مسلمان په ضد وسله نه کاروي، د امارت لپاره به یوازې یوه لار شرعي او جائز ګڼي چې هغه د مسلمانانو له لوري څرګند او بلااکراه بیعت دئ، له نورو لارو به قدرت ته د رسېدو هڅه نه کوي، داسې حالت به راولي او داسې افغانستان به راتلونکي نسل ته په میراث پرېږدي چې په هغه کې به اقتدار د ولس امانت ګڼل کېږي، واکمنان به د شریعت تابع او د خلکو په خدمت کې وي، اقتدار به نه د چا منصوصي حق ګڼل کېږي او نه موروثي حق، هیڅ واکمن به نشي کولی چې مطلق العنان دیکتاتور ترې جوړ شي، له ولس سره داسې معامله وکړي لکه له خپلو غلامانو او اسیرانو سره او په بیت المال کې هر راز تصرف د ځان مسلم حق وګڼي، داسې نظام چې په هغه کې د اقتدار لاس ته راوړو لپاره نه یوه مرمۍ وویشتل شي او نه یوه قطره وینه توی شي.

موږ ټولو مجاهدینو ته وایو چې سخته او اوږده جګړه په مخکې لرو، د نړۍ ټول کفري ځواکونه زموږ په ضد متحد شوي، منافقین او روافض ئې هم په خوا کې ودرېدلي، د اسلامي نړۍ منافق او مفسد حکام ئې هم ملګرتیا کوي، سفر اوږد وګڼئ او له لوړو ژورو ډک، یوازې د الله تعالی په فضل او پېرزوینه او په خپلو کې د یووالي په صورت کې دا اوږد سفر پلې کولی او سرمنزل ته رسېدلی شو، مه پرېږدئ چې مخکنۍ ترخې تجربې تکرار شي، د غلطو سیاستونو او ناسمو دریځونو په وجه مسلمانان په خپلو کې ښکېل شي او یو د بل په ضد له کافر نه مرستې غوښتو ته ځان اړ وګڼي او همغه څه وشي چې نن ئې په خپل هېواد او د نړۍ په ډېرو نورو اسلامي

هېوادو کي په خپلو سترګو ګورو!! الهي له دې حالته تا ته پناه درولوړو!

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أشهد أن لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيْكَ

فهرست

عنوان	صفحه

سریزه -- ۱

اسلامي خلیفه به څنګه او د چا له لوري غوره کېږي؟ ---------------- ۱۱

لومړی بنسټ:------------------------------------- ۱۲

دوهم بنسټ: ------------------------------------- ۱۳

درېیم بنسټ: ------------------------------------- ۱۵

اهل الحل و العقد ---------------------------------- ۱۹

آیا د مشر لپاره موده ټاکل جائز دي؟--------------------- ۲۵

د مشر لپاره القاب ---------------------------------- ۲۹

د مشر مواصفات------------------------------------- ۳۰

اسلامي شوری ------------------------------------ ۳۷

آیا امیر یا خلیفه د شوری د پرېکړو په مراعات مکلف دئ؟ ---------- ۴۰

آیا قرآن کافي او بشپړ نه دئ؟----------------------------- ۵۵

آیا د امیر تر څنګ د صدراعظم ټاکل صحیح دي؟ ------------------ ۷۷

موږ څنګه نظام غواړو؟------------------------------------ ۸۵

اسلامي نظام که غربي جمهوریت؟----------------------------- ۹۳

ناسم تعبير د غلطي ادعاء بنسټ ------------------------ ۱۰۱
د اسلامي خليفه او امير اطاعت ------------------------ ۱۰۶
په يوه وخت کي له دوو خلفاوو سره بيعت ------------------------ ۱۰۸
د خليفه او امير عزلول ------------------------ ۱۱۳
متغلب څوک دئ؟ ------------------------ ۱۱۹
د مسلمانانو وژل په کومو حالتونو کي روا دي؟ ------------------------ ۱۲۳
دا پوښتنه چي پرون رباني متغلب وو؟ ------------------------ ۱۲۶
په قرآن کي د مشر او قائد مواصفات ------------------------ ۱۲۸
۱ـ امانت ------------------------ ۱۲۹
۲ ـ کفائت ------------------------ ۱۳۱
۳ ـ علم ------------------------ ۱۳٤
٤ ـ قائد بايد د ولس لپاره قدوه او بېلگه وي ------------------------ ۱۳۶
۵ ـ يوازي له الله تعالی د اجر او بدلې طمعه ------------------------ ۱۳۸
۶ ـ توکل ------------------------ ۱٤٤
۷ ـ شجاعت ------------------------ ۱٤۸
۸ ـ د الله تعالی په لار کي د اذيتونو گالل ------------------------ ۱۵۱
۹ ـ د خلکو د هدايت تلوسه او د ملگرو په اړه زړه سوی: ------------------------ ۱۵۳
۱۰ـ حساس ضمير ------------------------ ۱۵۵
۱۱ـ فصاحت ------------------------ ۱۵۷
تتمه ------------------------ ۱۶۱